

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Træk af
BIRKERØD
sogns historie

Vej fra Egholm

Lindarød
Ovedrød
Høstørød
Bjerg

Birkerød

Freds

BIRKUP

order.

Vej fra Høstørød

Høstørød eller
Frederiksholm

Skovholts Byes

Vej fra Skovholt

order.

KERUD

Ebbrogaard

Store Ebbroed Dam

Store Shorod Dam

Indh...

Store S... Dam

Rude

gaards

Jorder

Dronninggaards

Træk af Birkerød sogns historie

Træk af
Birkerød
sogns
historie

*Birkerød
Lokalhistoriske
Forening*

»Træk af Birkerød sogns historie«

er udgivet af Birkerød Lokalhistoriske Forening i 1979.

Tekst: Johan Røssel.

Tilrettelæggelse: Birkerød Lokalhistoriske Forening.

Bogen er fremstillet af Strandberg Bogtryk/Offset a/s

ISBN-nr. 87-872-0023-6.

Omslagsbilledet:

Kirkestien ved Kajerød. Maleri tillagt Constantin Hansen.

Forord

I 1977 udkom billedbogen »Birkerød, som det var og er«. Den blev modtaget med glædelig stor interesse og skulle blandt andet vise, hvor store forandringer en by og en egn kan undergå, selv inden for et kortere åremål.

Her foreligger nu en ny Birkerødbog: »Træk af Birkerød sogns historie«, hvor tanken har været at lade de mennesker, der har gået omkring i billedernes landskaber, gader og boliger, træde frem i tekst. Kædet sammen med Johan Røssels indlevede kommentarer og i hans udvalg af historisk materiale fra amt og sogn og avisuddrag berettes om deres tilværelse og tankegang.

Beretningen, der rækker tilbage i syttenhundredetallet og frem til dette århundredes begyndelse, foregiver ikke at være fyldestgørende eller kronologisk, men giver ganske virkelighedsnære omend spredte glimt af vore forgængere på Birkerød-egnen.

Vi takker alle, der ved at låne eller forære foreningen materiale har vist deres aktive interesse og dermed givet en bredere kreds del i fornøjelsen. Alle, der ejer billeder, breve, dokumenter eller har fortællinger eller oplevelser at berette fra egnen, kan bidrage værdifuldt til opbygningen af det lokalhistoriske arkiv og derigennem være med til at bevare noget af fortiden. Man er altid velkommen til at henvende sig til os. Som man vil have bemærket, har vi ændret navn fra Birkerød egnshistoriske Studiekлуб til et navn, der bedre svarer til vore søsterforeningers rundt omkring i landet.

En kommende tredje Birkerødbog vil fortælle om Birkerød kirke og om de mænd og kvinder, som har haft tilknytning til den.

Birkerød, i november 1979.

Birkerød Lokalhistoriske Forening

Tormod Hessel Christian Schultz Jan Larsen

Erling Brask Aksel Jørgensen

Indledning

Tænker vi os hundrede år tilbage i tiden, vil de fleste af de bygninger, som vi nu ser, ikke eksistere, og tænker vi os yderligere 400 eller 500 år tilbage, vil næppe andre bygninger være til end kirken, og den vil have et noget andet udseende.

Men der er noget andet, som i langt mindre grad er undergivet tidens ændringer. Det gælder naturligvis terrænets konturer, dale og bakker, søer og vandløb, og det gælder, omend i mindre grad, færdselsvejene.

Vejen fra borgen i Hørsholm til Birkerød kirke er et sådant ældgammelt vejstykke. Næsten uændret har det ligget fra middelalderen til vore dage med sine stigninger, sving og fald.

De gamle har haft det samme udsyn over »Skelsø«, og skovene har stort set ligget, hvor de nu ligger, selv om deres udstrækning var større og deres karakter en anden. Ad vejen fra »Hørningholm« til Birkerød har den rige enke efter ridder John Litle, fru Cecilie, redet eller kørt til kirkegang i Birkerød.

Ad denne vej har formentlig de svenske landsknægte redet, når de drog til indkvartering.

Man ved kun lidt om tiden før 1600-tallet.

Nogle præstenavne, en degn, som blev anklaget af en bonde for trolddom og brændt.

Store historiske begivenheder fandt ikke sted på denne egn, og det, der skete, efterlod sig ikke spor.

Denne bogs strejftog i egnens historie rækker omkring 200 år tilbage, og mange af de ældste kilder til vor viden har med fast ejendom at gøre: Jordebøgerne (for de store ejendomme), skøder, testamenter, mageskifter og senere ikke mindst matriklen. Den ældste danske matrikel er fra 1664, men særlig fremragende er Christian d. V.'s danske Matrikel 1688, som bygger på opmåling. En af de ældste kilder er Roskildebispens jordebog fra 1370'erne. Den har særlig bred interesse, eftersom bispens ejendomme var spredt over hele Sjælland. Mange stednavne ser vi første gang skrevet der.

Det stadig mere organiserede samfund mod slutningen af 1700-tallet byder selvfølgelig på flere kilder, og de landsomfattende reformer i 1780'erne, der indledtes med udskiftningen i Hørsholm distrikt, da bønderne der som de første i landet overtog deres gårde til selveje, er jo velbeskrevet historiestof. Udskiftningstidens selvstændige bondestand bevarede sin position som egnens vigtigste erhvervsgruppe helt op til omkring 1900.

Administrativt blev godset Hirschholm amt i 1771 henlagt under Frederiksborg amt, og det omfattede Birkerød, Bloustrød og Karlebo sogne. Hørsholm hørte indtil 1790 under Birkerød sogn.

Hyggelige, som regel pålidelige og ofte morsomme kilder, er de samtidsbeskrivelser, som præsterne med iagttagelsesevne og skrivelyst har efterladt. Præsten Joachim Junge er en af dem.

I løbet af 1800-tallet kommer så aviserne til egnen, i 1839 Frederiksborg Amtstidende og i 1874 Frederiksborg Amts Avis, grundlagt af venstrepressens store mand, Chresten Berg. I avisuddragene kigger vi læseren fra for hundrede år siden over skulderen og delagtiggøres i, hvad der dengang var sidste nyt. Her må stilen nødvendigvis af og til blive noget lakonisk.

Enkelte personer og forløb har rimeligt krav på deres eget særlige kapitel. Det gælder naturligt Johan Mantzius og, omend af andre grunde, sagen Ole Kollerød. Og det gælder det gamle århundredes sidste årti, hvor enten selvoplevelsen eller dog den mundtlige overlevering fra generationen før os gør det berettiget at sige: »Det skete i mands minde«.

Det er overalt i bogen søgt, bortset fra visse egennavne, at følge retskrivningen og stavemåden af i dag, idet hensynet til ensartetheden og letlæseligheden har vejret tungere end hensynet til det historiske og det kuriøse.

Johan Røssel.

Bebyggelsen

Det nuværende Birkerød sogn havde i tiden før udskiftningen af bondejorden 8 byer, nemlig Sandbjerg, Ubberød, Høsterkøb, Isterød, Ravnsnæs, Kajerød, Birkerød og Bistrup.

Sandbjerg havde 7 gårde og 5 huse. Jorden var delt i 3 vange: Kårshøj, Borgehøj og Lille-Vang.

Ubberød havde kun to gårde. Jorden var delt i tre vange: Brobæk, Østerskov og Lille-Vang foruden et indelukke, som kaldtes »Hejet«, og to enge, nemlig: Lille Goemose og Mann-Engen. Den ene gård skal have været med et anseligt stuehus i to etager og beboet af amtsforvalter Jørgen Clemensen, senere af slotsfoged Nolte.

Høsterkøb havde 6 gårde og 22 huse. Byens tre vange var Østervang, Toftebjergvang og Sletterisvang.

1765 blev to af gårdene solgt til Johan Philip Schrøder. De sammenlagte gårde blev 1769 solgt til skovrider Christen Møller og udgik af fællesskabet. Fra denne tid stammer navnet Friheden. 1781 blev 300 tdr. land af byens jord overført til Rude skov.

Petersborg tilhørte 1708 jomfru Johanne Elisabeth von Gabel, hvis bo samme år solgte den til kammerjunker Gabel. Gården var en fæstegård. En senere besidder, kancelliråd Hans Scavenius, afstod 1735 fæstet til kammeradvokat Brede Munthe til Bækkeskov, som 1740 fik skøde på ejendommen. 1752 solgtes den til Harriet Felchenhauer, som 1757 atter solgte til grev Otto Mandrup Rantzau. 1771 ejedes Petersborg af major Bülow, 1779 af professor Bager, 1783 af kammerherre Moltke, 1788 af assessor Weyse, 1795 af løjtnant Thaae, 1799 af kammerherreinde Lindstov, 1809 af løjtnant Bærnholdt, 1810 af smedemester von Würsen, 1811 af kammerherre Bülow og 1845 af N. V. Møller. Ejendommen brændte omkring 1870, men genopførtes.

Friheden solgtes 1779 til kammerherre Ludvig von Lindstov, der var hofmester hos prinsesse Charlotte. Han forbedrede bygningerne og tilkøbte jord. Et stykke skov, som blev lagt til ejendommen, hed fra gammel tid »Frihedskoven«, og det er muligvis dette navn, som er overført på ejendommen. 1793 solgtes ejendommen til hofdestillatør Johan Frederik von Passov, og 1808 solgtes den til Ludvig Grandjean, som 1809 atter solgte den til skibskaptajn Amand Amandsen, som 1810 overdrog den til kaptajn og grosserer Georg Jørgensen. 1813 solgtes gården til Henrich Stampe Schow, som 1814 solgte den til løjtnant i det borgerlige

artilleri og muremester Lauritz Thrane. Thrane solgte samme år til Murdoch Nicolai Brinch, hvis bo 1817 solgte til Peter Christian Møller, hvis enke 1832 overdrog den til sønnen Henrik Møller, som 1840 solgte den til Frederik Gustav Thomsen. 1852 solgtes ejendommen ved auktion til Johan Heinrich Weber, som i 1874 atter solgte den til Henrik Sigvard Lund.

Isterød havde før udskiftningen 6 gårde og 7 huse. De tre vange var Søndervang, Mosevang og Nørrevang. På byens grund lå Selsø, Lille sø og Lille Køkkendam. Overdrevet lå i *Isterød Storskov*, der strakte sig fra Frederiksborg Dyrehave til *Isterød* og fra *Stumpedykke* til *Gunnerød*. Det var et magert jordstykke, som dårlig kunne føde kreaturerne.

Ravnsnæs havde 2 gårde og 1 hus med tre vange: Birkevang, Søvang og Stenbækvang.

Kajerød havde 5 gårde og 3 huse. De tre vange var Birkerød Vang, Fuglsang Vang og Nørrevang.

Birkerød havde 4 gårde, en degnegård og 23 huse. Der var to vange: Toftevang og Søndervang.

Birkerød sø hørte under præstegården, som også havde en lille skovlod, »Stiholmen«.

Til kirken hørte en skovlod ved Eskemose og en anden ved Skovrød bakke.

Af de fire gårde var den ene præstegården, den anden købtes 1769 af kammerherreinde Bertouch, der gav den navnet *Catrinelyst*. *Catrinelyst* har senere været ejet af vinhandler Bøcher og senere af vinhandler Lund og familien Ferrall. I 1875 ejedes den af Hagenstrøm, der solgte den til L. Nielsen.

Den tredje gård blev 1780 købt af forstvæsenet og lagt under *Bistrup skov*. Den fjerde gård blev købt af kromanden.

Bistrup bestod af 4 gårde og 3 huse. De tre vange var Lillevang, Stavsholt Vang og Birkerød Vang.

Hestkøb lå oprindelig i en stor skov. Gården var en fæstegård, og fæstebonden var en tid tillige skovfoged. 1771 ejedes gården af en Skiøtt, 1784 af madam Fogh, 1787 af Svendsen og samme år af kaptajn Fabricius, 1789 ejedes den af agent Dybvad, som havde anlagt en fajancefabrik. 1825 var ejeren Niels Jørgensen, 1832 Anders Schifter, som 1840 solgte til student Niels Petersen, som lod avlingen forfalde og kun interesserede sig for tørvegravning, hvorfor han fik tilnavnet »tørvestudenten«.

Ejendommen blev 1850 solgt til skovfoged Bruhn og 1854 til Lindbach. 1858 atter solgt til S. Bjerre og 1874 til løjtnant Flensborg.

De ældste efterretninger om *Ebberød* stammer fra 1346, da ejendommen formentlig hørte under Borgen i Hørsholm. Senere kom den i kronens besiddelse. Omkring 1582 var ejendommen bortfæstet til bonden Henning Olsen.

1647 fik Eleonora Christine overdraget Hørsholm len og dermed også *Ebberød*. 1650 fik biskop Svane gården i fæste, og efter at Ulfeldterne var fordrevet som landsforrædere, beholdt Svane gården, herunder også *Skovrødgård*, og i 1660

fik biskoppen Ebberød, Nobis Mølle og Ebberød og Skovrød søer til ejendom. Svane oprettede en valkemølle og et blegehus.

Biskop Svanes datter, Søster, arvede gården, og da hun blev gift med biskop Bagger, tog ægteparret ophold på gården. Bagger døde 1693, og bispinden solgte 1708 gården til kongen. Til denne hørte da 35 fiskedamme, nogle møller og et stivelsesværk, og gården var da ret anselig med en meget stor have.

Gården var derpå bortforpagtet bl. a. til Jacob Frigast, en søn af kromanden Mathias Frigast i Rungsted. Jacob Frigast drev tillige kroen i Birkerød. 1721 brændte kroen, og Frigast kunne i længden ikke klare sine forpligtelser og måtte i 1728 forlade det hele »i yderste armød«.

Kronprinsen (Chr. VI) oprettede et stutteri, og ved sin tronbestigelse skænkede han Hørsholm (med Ebberød) til sin dronning, Sophie Magdalene, som bortforpagtede Ebberød til Elisabeth Johansdatter. Hun led store tab ved en kvægsyge-epidemi og måtte opgive forpagtningen, som overgik til Niels Larsen. I hans tid forfaldt både bygninger og landbrug.

1759, da hoveriet blev ophævet og fæstegårdene overgik til selveje, blev Ebberødgård solgt til Erik Pontoppidan, som allerede i 1763 videresolgte ejendommen til grev Otto Manderup Rantzau.

Hans enke ejede gården til 1778, da hun solgte den til kaptajn Georg Alexander Thaae.

Sønnen, løjtnant Claus Thaae, arvede gården 1788 og indrettede et teglværk og et pottemageri.

Claus Thaae afstod i 1795 gården til kammerherre Adam Gottlieb Lowzow. I 1816 overtog sønnen, løjtnant og kammerjunker Hans Georg Krogh von Lowzow, ejendommen, men solgte den i 1832 til This Meinertz.

Meinertz var i en årrække sogneforstander i Birkerød. I hans senere år forfaldt gården mere og mere, og da han i 1890 solgte ejendommen til åndssvageforsorgen, var den næsten en ruin.

I 1688 omtales en mølle ved Dumpedal, og på et kort fra 1720 bruges navnene Nobis Mølle og kro.

Omkring 1730 hed forpagteren Johan Frederik Wartenberg. Bygningerne, der var forfaldne, blev sat i stand, delvis ved materialer fra nedbrydningen af det gamle slot i Hørsholm. Efter Wartenberg overgik forpagtningen til Mads Poulsen og fra 1742 til Christen Pedersen.

I 1759 bestod bedriften af et stuehus, en hestemølle og en mindre bygning med bageovn og bryggerkedel, et mindre stuehus og et udhus.

Fæstemålet bortfaldt ved desvetudo, og 1787 overtog Ole Peter Ryemann både mølleri og kro, og det synes, at kroen har haft en del søgning også af »stands-personer«. Vandmøllen blev suppleret med en vindmølle, men da en brand i 1839 ødelagde bygningerne, blev vindmøllen flyttet op til Birkerød.

Eskemosegård skal i 1500-tallet have tilhørt fru Anne Rønnow, som var gift med Johan Urne til Rygård og Engestofte. Ved hendes død i 1572 arvede datteren Mette gården. Hun blev gift med en skotsk adelsmand, Alexander Durham, som var gået i dansk tjeneste.

Ægtefællerne overdrog gården til kongen mod i stedet at få nogle norske ejendomme.

Eskemose blev derefter fæstegård under Hørsholm.

1672 var den bortfæstet til Jørgen Saxesen, men fæstemålet blev 1698 overdraget til etatsråd Leth, men senere kom gården atter direkte under Hørsholm, og gården var en tid skovridergård.

1769 blev den købt af enkedronning Sophie Magdalene's kabinetssekretær, Christian Friedrich Walter.

1785 blev den købt af major Bernt Orning von Steuben. I 1794 var ejeren en svensk major von Meck, som erhvervede Langemosedam, der blev tørlagt, og som gav store indtægter ved tørvegravning.

Von Meck solgte ejendommen til Anton Nebbe Rosted, hvis enke i 1809 solgte den til F. L. Gustmeyer.

Senere ejere var kammerherre, oberst Johan Hartvig Ditlev v. Zebbelin (1823), cand. jur. Gustav Schmidt (1848), P. W. Madelung (1857) og J. C. C. Schmidt (1876), som efterfulgtes af sønnen, C. E. Rotwitt Schmidt, som drev en betydelig fåreavl.

Stednavnene

Stedernes og byernes navne er en del af landets og egnens historie, men har ofte været udsat for ændringer, og tydingen kan derfor volde vanskeligheder. De følgende forsøg må derfor læses med forbehold.

Endelsen »Rød« er en særlig sjællandsk dialektudvikling af gammeldansk Ruth, oldnordisk Rudt, beslægtet med udsagnsordet rydde, der jo bevarer mindet om, at bebyggelsen er anlagt på ryddet skovgrund. Birkerød (1307 Birkeryth i Esrum-bogen, 1370 Birkerwth i Roskildebispens jordebog) er tidligere antaget at være en sammensætning med mandsnavnet Biarki, men senere også med ordet Birke, der betyder birkebevoksning, gammeldansk Birki.

»Køb« er betegnelse for købt jord.

»Overdrev« er en betegnelse for fællesgræsgange. »Ore« = udmark. »Drev« af drive.

»Dam« er betegnelsen for en dæmning eller for selve det inddæmmede stykke.

»Have« er betegnelsen for en indhegning eller et vænge.

»Vase« er betegnelsen for en vej dannet af vaser med påfyldt jord (over en blød grund). »Vaser« = knipper af grene.

»Birkehav«, formentlig en indhegning med birke.

»Bistrup« (1370 Bissthorp) af ordet biskop.

»Blegedammen« (1683 Bleege Damsz Huuszet).

»Dumpedal« (tidl. Dompedals Mølle). 1842 Nobis eller Dumpedals Mølle = en fordybning, en dal.

»Ebberød« (1346 skrevet Ebbæruth). Af navnet Ebbe.

»Eskemosegård« (1561 Eskemossegaard). Af navnet Eske.

»Gøngehuse«. Af tilnavnet Gønge for beboere oprindeligt hjemmehørende i Gønge herred. Måske fribyttere, som på grund af svenskekrigene flygtede fra Skåne.

»Hestkøb« (1370 Hæstkøb). Af ordet hest.

»Høsterkøb« (1185 Husfrecop). Hustrukøb.

»Isterød« (1346 Estæruth). Måske af kvindenavnet Esta eller af Eistr – oldnordisk for Estlænder.

I sidste tilfælde kan rydningen være foretaget af estniske krigsfanger (trælle).

»Kajerød« (1370 Kadherwth). Mulig af mandsnavnet Kada.

»Lollikhus« (tidligere Laalikehuus). Af laalik, en mand fra Lolland.

Nobis Mølle (1720 Nobis Krog). Nobiskrog er navnet på kroen på vejen til helvede – i sammensætning in-abyssos.

»Ravnæs« (1370 Raufsnæs). Af navnet Ravn. Mands- eller fuglenavn.

»Rude Skov« (1370 Rudhæ). Mulig af rydning.
»Skovrød« (1382 Schouruth). Af ordet skov eller mandsnavnet Skoghi.
»Bukkeballe« (1688 Bucheballe Torp). Balle af balg = bælg.
Et stykke ophøjet jord.
»Ejelsmølle« (1346 Eyelsmølnæ).
»Lejeltorp« (1346 Læyelstorp). Mulig af mandsnavnet Læghel.
»Sjælsø«, naturnavnet på søen, der altid begrænsede sognet mod nord, regnes for ældre end alle andre stednavne i sognet, måske helt fra før vor tidsregnings begyndelse. Skelsø, Selsø, Siel Søe. Af gammeldansk Sial, muligvis urnordisk Selha.

Folketallet

Tal for, hvor mange der var bosat i Birkerød sogn, kan udledes, efterhånden som der bliver indført lensregnskaber, skattelister og mandtalslister, men systematisk viden om folketallet etableres tidligst med de første ikke særligt nøjagtige folketællinger i 1769 og 1787. Indbyggerantallet i sognet var da henholdsvis 1126 og 1239. Det gik ikke stærkt med hverken frugtbarheden eller tilflytningen, i 1801 var tallet 1380. Men i 1834 passeredes de to tusinde, og i 1840 var der 2414 sognebørn. Hverken jernbanen i 1864 eller for den sags skyld kostskolens tilkomst i 1868 havde større øjeblikkelige befolkningsmæssige konsekvenser. Der var i 1870 3005 indbyggere i sognet, en daværende notits i Amtsavisen siger 3099, men i 1880 var der ovenikøbet færre, nemlig 2880. Kostskolen havde i 1878 39, i 1880 45 kostgængere, i 1890 vistnok over 100.

Først efter 1890 stiger folketallet stærkere end tidligere, og industri (teglværkerne) og håndværk bliver samtidig en vigtigere erhvervsgruppe end landbruget. Folketællingen i 1890 opgør befolkningen til 3153, hvoraf 1566 mænd og 1587 kvinder. Med århundredets udgang (1901) lever der i kommunen 4378 indbyggere, hvoraf de 1283 i Birkerød by. En lille firedobling i de 132 år fra 1769. Siden gik det raskere.

Uddrag af folketællingslisten 1787

Indbyggertal i Ravnsnæs, Isterød, Kajerød, Sandbjerg, Høsterkøb, Braadebæk, Bistrup og Birkerød var 1239.

Nobis Mølle.

Ole Peter Ryemand	husbonde aftægtsmand	62 år
-------------------	-------------------------	-------

Tjenestefolk

Peder Andersen		38 år
Christine Andersen		26 år
Ane Dorthe	madmoder	47 år

Eskemosegaard.

Bernhard Ove Steuben	husbond	38 år
Susane Christendatter		27 år
Kirstine Olsdatter	til opdragelse	5 år fader- og moderløs
Birte Andersen	tjenestepige	

Marthe Larsdatter	hushjælp		
Benthe Svendsdatter	–		
Ole Madsen	tjenestefolk	20 år	
Niels Nielsen	do.	14 år	
Peder Sørensen	do.	21 år	
Pedernille		23 år	
Benthe		12 år	forladt barn

Ebberødgaard.

Georg Alexander Thaae	husbond	54 år	
Ane Dothe Hempel		40 år	
Marie Lund	tjenestefolk	50 år	
Charlotte Hansen	do.	27 år	
Golle Nielsdatter		24 år	
Stine Larsdatter		20 år	
Michel Jessen		30 år	
Jørgen Larsen		28 år	
19 andre arbejdere			

Piberhus.

Jeppe Rasmussen	teglbrænder	40 år	
Ane	kone	44 år	
Maren Rasmusdatter		72 år	

Præstegården.

Jacob Kiær	husbond	41 år	
Else Lasson	madmoder	29 år	
Elisabeth Catrine Boserup	husjomfru	22 år	
Thomas Jacob		36 år	
Mariane Lund, f. Kiær		37 år	
Anne Catrine Lund	hendes datter	6 år	

Hestkiøbgaard.

Henrich Svendsen		63 år	
Elisabeth Margrethe Bech	madmoder	54 år	
Johanes Friderich	søn, studiosus	21 år	
Frederik Fabricius	kaptajn	36 år	ugift
Ane Marie v. Haven	husjomfru	35 år	
Henriette Kirstine Hainer	husholderske	27 år	
8 tjenestefolk, der tjener hos kaptajnen			

Uddrag af folketællingslisten 1890

Mænd 1566
 Kvinder 1587 3153

Josefas mindre hus i Birkerød

	ALDER	
Francisca Cecilia Caroline Hejberg, f. Mantzius	57	
pensionatsbestyrerinde, enke		
Marie Edel Hejberg, datter	31	skolebestyrerinde
Johanne Christiane Caroline Hejberg, datter	29	skolebestyrerinde
Emilie Francisca, sønnedatter	6	
Nielsine Conradine Caroline Mollerup	45	lærerinde
Just Thomsen Lund	18	pensionær
Ivar Hansen Thomsen	22	do.
Vilh. Carl Christian Arenholz	16	do.
Helge Nathanael Bartholdy Møller	14	do.
Elisabeth Hansine Henriksen	19	tjenestepige

Birkerød Latin- og Realskole kaldet Godthåb.

Johan Frederik Mantzius	55	skolebestyrer
Katrine Elisabeth Mantzius, f. Mollerup	46	husmoder
50 pensionærer		
1 husholdningselev		
1 smørrebrødsjomfru		
1 oldfrue (Alvilda Elisabeth Marie Rosenstand)		
Jannik Sørensen Lindbæk	27	plejesøn, lærer v. skolen
4 piger		
1 karl.		

Præstegården:

Theodor Møller	47	præst
Laura Møller	43	husmoder, f. i Reykjavik
4 børn (Laura, Anna, Herluf, Rakel)		
2 piger		
Jens Harald Melbye Haase	30	lærer v. skolen
Marie Betty Theodora Margrete	29	husmoder
Jens Haase	3	
7 pensionærer		
2 piger		
Johan Bendtzen Koch	36	lærer v. skolen
Inger	24	
2 børn (Elisaberg, Karen Margrethe)		
2 piger		
8 pensionærer		

Jacob Jensen Klinkby	43	lærer v. skolen
Ane Marie Sofie	32	
1 pige		
5 pensionærer		
Ludvig Peter Kofoed	33	inspektør v. skolen
Martha Kristine	33	
1 barn		
1 pensionær		
<i>Matr. nr. 76 a</i>		
Peter Mathiesen	52	jernbaneformand
Gertrud Kristine	47	
2 børn		
Hans Christian Christiansen	68	træskomand
datter og svigersøn		
Jens Peter Christiansen	42	træskomand
Karen Sofie	32	
adoptivdatter, 1 barn		
Jørgen Bendtzen	63	gårdejer
Christiane	43	
8 børn		
Anders Petersen	49	kroejer
Anna	47	
6 børn		
1 pige (Kirstine)	15	tyende
1 gæst		
<i>Hestkøbgård:</i>		
Hrolf Sehested, ugift	36	proprietær
3 piger, 3 karle		
Viggo Helveg Klein	34	mølleforpagter
Henriette	34	
4 børn		
1 bagersvend		
2 møllersvende		
2 tjenestekarle		
2 tjenestepiger		
Charlotte Christine Amalie	66	mølleejerske
1 selskabsdame	15	
<i>Kejlstrupgaard:</i>		
Herman Jacobsen	47	gårdejer
Pauline	49	
3 børn		
3 tjenestekarle		
1 pige		

Hans Jørgensen	61	klædefabrikant
Karen		
5 børn		
1 pige		
1 fabrikmester (Heinrich Andres)		(tysker)
<i>Eskemosegård:</i>		
Carl Edw. Rotwitt Schmidt	29	
Henriette Francisca	33	
4 børn		
1 logerende		
<i>Eskemosegård avlsgård:</i>		
1 mejerist		
1 gartner		
div. arbejdere m. familie		
adskillige daglejere		
1 grovsmed		
møllere – bagere		
<i>Ebberødgård:</i>		
Th. Meinertz, ugift	80	
1 pige		
1 arbejder		
<i>Petersborg:</i>		
Lars Andersen	37	gårdbestyrer
Karen	31	
3 børn (Carl, Johanne, Axel)		
1 pige		
<i>Høsterkøb skole:</i>		
Frederik Vilhelm Georg Franck	46	lærer
Nielsine Christine	42	
8 børn		
1 tjenestepige		
Ingeborg Bødtker		lærerinde
<i>Søborggård:</i>		
Anders Larsen	62	
Kristine Petersen	38	
2 børn		
1 plejedatter		
1 pige		
2 karle		
<i>Birkerød skole:</i>		
Hans Jørgen Jørgensen	67	lærer
Katrine	66	

1 plejebarn	
1 pige	
Jens Jensen	27 lærer
Ane Katrine Hesselberg, enke	48 gårdejerske
Adolf Andreas Hesselberg	22 bestyrer
Ingeborg Sofie	19
Christian H. 15	Ellen H. 10
2 tjenestekarle	1 pige
<i>Ejendom i Høsterkøb:</i>	
Marie Johanne Helene Lund, f. Mürer	62 gårdejerske
Johanne Henriette Catrine Lund	23 barn
1 veninde	
1 forvalter	
1 forkarl	
1 røgter	
1 staldkarl	
1 dreng	
1 stuepige	
1 kokkepige	

Almuens karakter

En præstekildring 1798

Hvorledes befolkningen var i Nordsjælland omkring 1800-tallet, får vi et levende billede af ved den beskrivelse, som præsten i Bloustrød, Joachim Junge, gav i sin bog: »Den nordsjællandske landalmues karakter«. I hovedtræk går Junges bedømmelse ud på følgende:

»Af vækst er bonden ret lille – måske på grund af de tidlige ægteskaber – og den almindelige indgiftning, og måske også på grund af umådeholden nydelse af brændevin.

Børnene er gerne smukke, men bliver ofte grimme, når de vokse til. Dog bliver bønderne i almindelighed ikke gråhårede, og deres tænder er i almindelighed gode. Det er almindeligt, at bonden hilse en fremmed ved at føre hånden op til munden og kysse den, og derefter give den fremmede hånden, men indbyrdes giver de blot hinanden hånden – hvorimod de nødig tager hatten af.

Bondens hjem er præget af enkle og solide ting, han holder af stærk varme, og er ikke fri for en vis dorskhed – driver ikke megen husflid, hvad der går ud over deres redskaber – og især hos husmændene sporer man megen ligegyldighed og uvirksomhed.

Drukkenskab er almindelig, endog blandt store drenge. En anden dårlig egenskab er den megen soven. Allerede kl. 9 om aftenen regner bonden det nat.

Følgen er slet agerbrug og forsømmelse af kvægavlen.

Til bybefolkningen har bonden en indgroet mistro, og det samme gælder overfor øvrigheden, men mellem bønderne indbyrdes hersker det bedste sammenhold. Har de indbyrdes mellemværender, vil de helst tage sig selv til rette. Uenighed afgøres da med næverne eller måske blot med et bravt skænderi på kroen. Selv i tyverisager går de ikke gerne til øvrigheden, men lader den skyldige give »tyvetønde«, d.v.s. en tønde »godt øl«.

Bonden er nøjsom. Pengene gemmer han på kistebunden. Han er dog godgørende overfor tiggere.

Overfor døden er han rolig og frimodig.

Nogen udpræget økonomisk sans har bonden just ikke, skønt han anser sig selv for klog nok. Han er ikke udpræget fædrelandskærlig, men er nært knyttet til sin fødeegn. Den manglende patriotisme skyldes måske hans mangelfulde geografiske viden.

Bonden er glad for mad, ja, man træffer ikke sjældent grovæderi, særlig er rugbrød elsket. – Det værste, han ved, er sult. – Af brødet spiser han nødig skorpen. Af andre livretter kan nævnes flæsk, klipfisk og sild.

Vil man tale med bonden, skal man undgå alle høflighedsfraser.

I bondebefolkningen lever også mange gamle ord, som ikke mere bruges blandt byfolk. Af fremmedord kendes ikke mange, men der spores dog en del skånske låneord.

Bondens sprog er præget af en jævn ligefremhed. Han ynder dog at illustrere sin tale med ordsprog, og han elsker poesi, enten det er folkeviser eller åndelige sange.

Selv om bonden ikke bruger fremmedord, er hans sprog dog ikke fattigt.

For reparere siger han »hytte«,
for istandsætte siger han »lave«,
for accordere siger han »tinge«,
for parere siger han »bøde«,
for have ur i lommen siger han »ur på lommen«,
for så snart det er muligt, siges »såsnart der er redning til«,
for den er bedre end hin siges »denne råder for den anden«,
at formå noget hedder »at mægte«,
Jeg gad vide hedder »Jeg undres på«,
at enes om hedder »at blive forligt om«,
går noget urigtigt til, hedder det »det er ikke liigt noget«,
Har bonden ventet længe, siger han »Jeg har gået længe og trådt«.
Bliver han bedraget, siger han »Jeg blev narret ved finantserie«.
At kunne spise meget hedder »at være lovlig til tanden«.
Bonden siger sjældent »hans kone«, men »konen hanses«, og siger på samme måde »drengen min«.

Tyverier er uhyre sjældne, og dog anses skovtyveri ikke for vanærende.

Bonden elsker sin hest, og skåner den gerne. Han elsker dog kapkørsel, og driver den særlig på Kongevejen. Her kan man se bonden køre omkap med sin karl. Bondens levevis agter ikke på at skåne helbredet.

Ægteskabelig utroskab er vistnok sjældent. Trolovelse indgås meget tidligt og anses for ægteskabsfuldbyrdelse. Fornuftægteskaber er almindelige, og bryllup fejres med stor festivitas med brudetøj og hovedpynt.

Bryllupsmaden er almindeligvis risgrød, klipfisk med sennep, dertil øl og brændevin.

Gæsterne har selv skeer med, gafler kendes ikke.

Når der er spist, kommer violinen frem, og der danses menuet. Konversationen drejer sig mest om vejret, sjældent om politik.

De, som ikke vil danse eller snakke, spiller kort eller drikker.

Anden-bryllupsdags morgen får brudefolkene brudegaverne, som er pengegaver. Der knytter sig ikke så mange skikke til begravelser. Byens koner indbydes for at trakteres og vaske og klæde den døde. Den døde bæres ofte 3 gange rundt om kirken (for ikke at gå igen).

Er afdøde en barselskone, der endnu ikke har gjort sin kirkegang, da skal hun de tre gange om kirken og dertil have nogle offerskillinger med i graven.

Når kirkeklokkerne ringer sammen til begravelse, ser man bønderne nævne Christi navn og korse sig for pande og bryst.

Ved ligprædiken er det vigtigste oplæsningen af afdødes testament, d.v.s. et levnedsløb forfattet af degnen.

Af sygdomme er den almindeligste »den onde ting«, d.v.s. koldfeber.

Af andre svagheder kendes især døvhed, udslet og småkopper.

Sygdomme kureres med husråd. Hjælper disse ikke, tyer man til overtro, f. eks. ørenringe af kirkebly.

En ikke usædvanlig sygdom er apopleksi. –
 Til læge går den syge nødig, så hellere valfarte til den kloge mand i Landskrona, eller en af de lokale kloge koner, som kan »læse«.

Man kunne også blive forgjort. –
 Mod alt dette kunne en rejse til Helene-Kilden i Tisvilde hjælpe.
 Bonden bruger stadig meget at korse sig.
 Tærskeren trykker korsets tegn i sædbunken (eller er det hammertegn?).
 Inden en rejse gøres kors på jorden foran hestene.
 Ved at slå tilfældigt op i Bibelen eller salmebogen og læse, kan man læse sin skæbne.
 Onde ånder kan ryges bort med svovl.
 Med hensyn til religion og kristendom gælder, at kundskaberne er gode.
 Ved konfirmation foretages stadig overhøringer under gudstjenesten, men alligevel har det religiøse liv kun langsom fremgang.
 Der lægges for megen vægt på religionens udvortes væsen. Mange tror, at nadveren har sygdomshelbredende kraft, og altervin og oblater skulle kunne virke som en medicin.
 Ejendommeligt for Frederiksborg amt er, at børnene for det meste hjemmedøbes. Det frygtes nemlig, at det udøbte barn skal blive byttet med en skifting.
 Rart er det at have en tordensten (vættelys), den beskytter mod troldfolk.
 Et levn fra svenskerkrigen er nok det svenskerhad, som man stadig almindeligt træffer.
 Bonden har stadig forestillinger om ellefolk og lygtemænd, trolde og nisser.
 Bonden er en dårlig opdrager.
 Man ser sjældent riset bag spejlet, tværtimod bliver børnene forkælede.
 Bønderne er ikke særlig villige til at tage mod plejebørn fra fødselsstiftelsen.
 I bondestanden bruges ikke familienavnet, men derimod tilnavne.
 Hovedstaden virker tiltrækkende på ungdommen, især på de unge piger – ikke altid med et lykkeligt resultat.
 Da rede penge er sjælden på landet, betales tyendet ofte med varer.
 Lønnen for en karl kan være

*26 rigsdaler, 1 hat, 1 hue,
 2 halsklude, 2 hvergarnsveste,
 2 brune trøjer, 2 par lærredsbukser,
 2 blårlærredsskjorter, 1 par strømper,
 2 par strømpefodder og 2 par sko.*

Lønnen for en pige kan være

*8 alen vadmel, 5 alen hørlærred,
 8 alen blårlærred, 1 par sko og
 nogle rigsdalere.*

Bonden omgås sine tjenestefolk med mildhed og sagtomdighed.
 Pigerne sover inde i den varme stue.
 En sammenligning mellem Frederiksborg amt og Hirschholm amt falder ud til fordel for det første, idet bønderne fra Hirschholm er langt de fattigste.«

Hvad avisen bragte

Avisuddrag 1840-1899

Hvis man vil vide, hvad der rørte sig i et nordsjællandsk landsogn for mere end hundrede år siden, kan man ty til memoirer og breve.

Disse kilder er få, og de er også meget subjektive, men man kan i stedet gå til de lokale aviser, som netop begyndte at blive almindelige i de første år af 1800-tallet.

I Frederiksborg Amt begyndte Frederiksborg Amtstidende at udkomme i 1839. Selv om bladet var i stort og upraktisk format, trykt som det var i en fladpresse, er det journalistiske arbejde imponerende, og trods det, at alle manuskripter var håndskrevne og håndsats, er bladet fuldt af velskrevne reportager, skrevet i et sprog, som adskillige, yngre journalister af i dag kunne lære af.

Gennem disse blade kan man følge lokalbefolkningen og leve med i deres fester og sorger. Man oplever ildebrande, sygdomme og forbrydelser, drukkenskab, den fattige omstrejfer og de hårde straffe.

Man kan også leve med i fremskridtet. Den forbedrede postgang, de første jernbaner, den første ejendomsmægler, de politiske møder, skole og kulturliv.

Læs med og hør tidens stemme.

2/5 1840. For nogen dage siden har ejeren af Nebbegård, hr. proprietær Heldinger solgt denne ejendom til hr. kammerråd Lind fra Lolland for en købesum af 28.000 rgd. Gården står for 4 tdr. 6 skp. ufrit hartkorn, ager og eng samt har et areal af 178 tdr. land og 51½ td. dels kongelig dels ejendomsfredskov.

20/8 1840 afholdes 4. og sidste auktion over Birkerød og Dumpedals møller.

29/9 1843. *Nyt medlem af Frederiksborg Amts Brandforsikring.*

Kromand Christensen, Birkerød.

Medlemmer i Birkerød (tallene angiver forsikringssummen i rgd.):

Indsiddler Ole Pedersen, Birkerød 780

Husmand Jens Olsen, Birkerød 445

Gårdejer Lars Nielsen, Kajerød 3874

Gårdejer Ole Christiansen, Isterød 1880

Parcelist Jens Andersen, Storeskov 706

Parcelist Ole Mortensen, Storeskov 659

Parcelist Jens Jeppesens enke 882

Gårdejer Niels Olsen, Brådebæk 2200

Parcellist Bendt Jørgensen, Lållekehus 2498 (forstander)

Pottemager Chr. Munch, Ædlesminde 1024
Parcellist Hans Jensen, Høsterkøb 450
Husejer Chr. Pedersen, Istedrød 220
Skræder Bendt Olsen, Istedrød 600

*22/12 1845. Der oprettes kongelig forenet brev og personpost mellem
Kjøbenhavn og Frederiksborg.*

Postkaret med 11 lukkede og 2 åbne pladser og evt. åbne fjedervogne som
bivogne. Køretid 4 timer med bedning i Rudersdal. Afgang fra Frederiksborg
mandag, onsdag og fredag kl. 8, om vinteren kl. 9. De hidtil bestående dagvogne
inddrages.

Folketal 1848:

Birkerød	2494 indvånere
Lillerød	405
Bloustrød	1331
Hirschholm	1530

ANNONCE 26/2 1848.

Catrinelyst agtes solgt under hånden. 80 tdr. land af de for-
trinligste jorder. På 5 tdr. land findes i betydelig dybde ler,
tjenlig til teglfabrikation. Overflødig af tørv.

Hovedbygningen består af 13 værelser, kælder og andre
appartinier afdeliger en særdeles komfortabel bolig for
en herskabelig familie.

Haugen indtager et areal af 2 tdr. land, støder umiddelbart
op til hovedbygningen og er beplantet med en mængde
frugttræer og vækster.

Udhusene er usædvanlig store og vel vedligeholdt.
Amtsfuldmægtig Christensen, Hirschholm.

ANNONCE 17/5 1848.

bortsælges ved auktion:

Nobis Mølle ved Birkerød, bestående af en ny grundmuret
hollandsk mølle med 3 kværne og et nyt grundmuret stue-
hus med panelede og betrukne værelser. Et nyt grundmuret
pakhuis, et komplet bageri, en ny stensat brønd med for-
trinlig vand, jorder foruden udhuse, have, alt i proper og
solid stand. Henvendelse: Prokurator Nyholm, Kjøbenhavn.

ANNONCE

Da jeg ifølge meddelt bevilling har nedsat mig som snedker i Birkerød by, så tillader jeg mig herved at anbefale mig til omegnens beboere, såvel hvad angår bygnings- som meubelarbejde, idet jeg skal bestræbe mig for at opfylde alle billige fordringer. Tillige tillader jeg mig at bekendtgøre, at jeg forfærdiger ligkister for voksne personer fra 3 rgd. til højere priser og til børn og unge mennesker billigere.
Birkerød, den 28. februar 1850. A. Jensen.

ANNONCE 20/3 1850.

Natten mellem 17. og 18. ds. er bortgået en gammel hest, sort med hvid stjerne og lidet snuppet. For tilvejebringelse betales fodergæld og en liden dusør, når vedkommende henvender sig enten til politibetjent Brandt i Hillerød eller til ejeren, parcellist Jørgen Larsen, Kaierød.

ANNONCE 5/8 1851.

Torsdag den 14. august førstkomende om formiddagen kl. 11 lader forhenværende ejer af Birkerød kro, Chr. Christensen, ved offentlig auktion, der afholdes i Bistrup i Birkerød sogn, bortsælge den ham sammesteds tilhørende gård i 13 parceller, nemlig en hovedparcel med ca. 35 tdr. lands størrelse og 12 mindre parceller fra 3½ til 4½ tdr. lands størrelse.

Konditionerne, hvorefter salget finder sted, såvel som kort over ejendommen vil forinden kunne ses hos forligskommissær og fuldmægtig Levinsen, Hørsholm.

Det bemærkes, at ejendommen absolut agtes bortsolgt ved denne auktion, samt at approbation straks vil blive meddelt, såfremt noget antageligt bud sker.

Birkerød, den 30. juli 1851.

L. Maurier.

ANNONCE 14/4 1852.

C. Christensen lader sin ejendom i Bistrup sælge ved auktion. 85 tdr. land.

Fuldm. Levin, Hørsholm.

ANNONCE

Efter begæring af Kjøbenhavns magistrat bliver ifølge dom og eksekution, den Chr. Christensen ifølge skøde tinglæst 1. aug. 1840 tilhørende ejendom, Birkerød kro i Birkerød med tilliggende jorder stående for hartkorn ny mtr., 7 tdr. 7 skp. 2 fjk. 2 alb. stillet til offentlig auktion, som afholdes tirsdag d. 31. august

14. sept. formiddag kl. 11

28. sept.

Jorderne er i god bonitet og i god drift og udgør omtrent 80 tdr. land.

Foruden bevilling til krohold er der tillige bevilling til høker- og urtekramhandel, hvilken har været drevet meget fordelagtigt.

8. august 1852.

1/3 1853 Læserbrev.

Hvorledes kan det dog være, at veiene på Frederiksborg Amt er i så dårlig tilstand? Fra Faurholm til Værebros er der kastet sne, hvad man kalder hen i vejret, og de fleste steder slet ikke. Fra Hillerød til Rudersdal er det ikke meget bedre, men betragtet engang vejen derfra til Kjøbenhavn, der skal de se orden.

På Kjøbenhavns amt må være dygtig øvrighed.

26/6 1853. Bekendtgørelse fra Sundhedskollegiet ang. den ondartede Cholera, der i de senere dage har vist sig ved Kjøbenhavn og i flere tilfælde har haft døden til følge, i nogle endog efter få timers forløb.

Bekendtgørelse.

Ifølge generalpostdirektørens skrivelse af 28. ds. bringes herved til offentlig kundskab, at taxten for reisende med personposten mellem Frederiksborg og Kjøbenhavn fra 1. august d. a. er fastsat til 1 rgd. og 32 sk. såvel for en indvendig som for en udvendig plads.

Frederiksborg Postkontoir, den 31. juli 1855.

Priser:

Prisen for en teaterbillet 2 mark

En lotteriseddel i Industrielotteriet 2 mark

Løn for en avlskarl 70 rgd. årlig

Prisen med dagvognen (1856)

Kjøbenhavn-Frederiksværk 1 rgd. 72 sk. indvendig

1 rgd. 56 sk. udvendig

Februar 1856.

Valgberettigede til amtsrådet:
Proprietær Smith til Eskemose
Proprietær Weber til Friheden
ikke andre i Birkerød.

8/3 1856. Lov om bortfald af ombæring af fattig- og skoletavler.
Erstattes af bøsser ved kirkernes udgang.

16/10 1856.

En sørgelig følge af drukkenskab har for nylig tildraget sig opmærksomhed her i egnen. Det hed sig i søndags, at en mand ved navn Christian Henriksen var blevet dræbt i slagsmål ved Bloustrød kro.

Vor politimester tog som sædvanlig alvorlig fat på sagen, og en obductionsforretning blev afholdt, og en mængde mennesker afhørtes, det viste sig da, at den afdøde i Løverdags aftes temmelig beskænket var kommet til kroen og havde der blandt de flere tilstedeværende gæster truffet en bekendt, med hvem han ville prøve styrke i brydning.

Efter at han havde gjort dette adskillige gange og imidlertid nydt en del mere brændevin, blev han under en ny prøve, ligeledes som de foregående gange, kastet i gulvet og i det samme ramt af et apoplektisk tilfælde, der berøvede ham mælet og efter 12 timers forløb livet.

Den afdøde skal have været en stærk og kraftig arbejdsmand, efterlader sig kone og børn.

Det ville være ønskeligt, om der kunne gøres noget for at standse det svireri, der så jævnlig finder sted, navnlig i kroerne på københavnsruten, og hvoraf følgen er, at man stadig om aftenen kan møde lange rækker af vogne, hvor kusken ligger sovende langs henad vognen, medens hestene skjøtte sig selv, hvilket navnlig er tilfældet på vejen fra Nyholte kro og nordefter.

Hvis politiet, der i det mindste for øjeblikket har standset det underslæb, der i en lang række af år har fundet sted ved tyverierne på Usserød og Brede uldmanufaktur samt Donse krudtværk, og i det hele i det sidste par år har vist sig meget virksom her i egnen, kunne standse det ommeldte uvæsen, ville det unægtelig udøve en meget fortjenstfuld handling. (Fra Dagbladet 9/10).

Landsoverretten har påkendt en justitiesag, hvorved arrestanten, Rasmus Christensen, der tidligere senest ved nærværende rets dom af 21. oktober 1851 har været dømt for 3. die gang begået tyveri. – Ved overrettens dom af 15. august sidstleden, der stadfæster Hirschholm Birketings dom, er blevet anset efter Fr. af 11/4 1840 § 16 med 8 års tugthusarbejde for at have gjort sig skyldig i tyveri af nogle til 3 mark vurderede og af ham selv straks fortærede fødevarer. De faktiske omstændigheder var disse:

Da arrestanten den 21/5 d. å. om formiddagen på vejen fra Hirschholm til Birkerød passerede forbi et til Nebbegård hørende gartnerhus, fandt han døren til

samme aflukket og antog desårsag beboerne være fraværende, hvorfor han for at tilfredsstille sin hunger besluttede at bane sig adgang til huset og sætte sig i besiddelse af nogle fødevarer. Til den ende trykkede han en rude ind i et vindue, som han derefter åbnede, og da han efter at have flyttet nogle i vinduet stående urtepotter, så en del på et bord tæt ved vinduet liggende fødevarer, lagde han sig på maven i vindueskarmen og tog med hånden en del brød, kage og sukker, ialt til en værdi af 3 mark, hvilke koster han umiddelbart derefter fortærede. Arrestanten blev for dette forhold, der efter den måde, hvorpå han banede sig vej til de ommeldte fødevarer . . .

Juni 1857. Politiplakat.

1. Enhver hund skal forsvarlig bindes eller forsynes med mundkurv.
2. Syge hunde skal anmeldes til politimesteren.
3. Kreatur, bidt af en hund, må ikke uden særlig tilladelse bruges til menneskeføde.

19/6 1857. I flere år skal der ikke i hovedstaden og omegn have været en sådan overflod på arbejdskraft, som for nærværende. Der findes hundreder af tjenesteløse karle, og værre vil det blive, om vinteren indtræder, så jordarbejder må standse. En god karls løn er nu mellem 40 og 50 rgd. for et helt år.

AUKTION

Mandag den 30. ds., fra om formiddagen kl. 10 lader kroforpagter Lorentsen i Birkerød, formedelst fraflytning ved offentlig auktion sammesteds bortsælge en del indbo bestående af sengesteder, skabe, ure, borde, stole, speile, skilderier, glas, porcelæn og køkkentøj, endvidere 8 heste, hvoriblandt 2 islandske, 6 kalve, 2 plove, 3 vogne samt en del butiksinventar, vægte, lodder, mål, så og en del urtekramvarer m. m., hvorover trykte kataloger forinden auktionen ville være at erholde hos eksam. jur. Levinsen i Hirschholm.

12. maj 1859.

2/7 1859. Der rejser sig røster for at ophæve den skik, at mænd og kvinder sidder adskilt i kirken.

30/8 1859. Koldfeberen har raset særlig stærkt i Nordsjælland. Maj-juni anmeldt 800 tilfælde – sikkert lige så mange uanmeldte.

Birkerød gamle kro med købmandsbutik i gavlen omkring år 1900.

Birkerød hovedgade set fra Majpladsen.

ANNONCE 31/12 1859.

Efter rekvisition af direktionen for Kreditforeningen af grundejere i de danske Østifter som prioritets- og udlægshaver bliver den bagersvend Christian Willumsen tilhørende ejendom, Sækkedamsminde på Birkerød bys mark, mtr. nr. 15, med tilhørende jorder af hartkorn 1 skp. 3 fjk. 1¼ alb. samt avl og afgrøde stillet til bortsalg ved fjerde og sidste auktion, som afholdes på den til salg stillede ejendom fredag den 6. januar førstkommende kl. 1 eftmd. Bygningen er brandforsikret for 2730 rgd., og jordarealet udgør 4½ td. land, hvoraf omtrent 6 skp. land er tørvemose. Ved tredie auktion er kun budt 3000 rgd.

ANNONCE 22/12 1859.

Da det er kommet til min kundskab, at der skal være udbredt et rygte om, at jeg ulovligen skal have tilvendt mig en Lars Nielsen i Sandbjerg tilhørende pisk, så udloves herved en belønning af 10 rgd. til den, der kan meddele oplysning om, fra hvem dette skammelige og ærefornærmende rygte er kommet, således at jeg derefter kan få ærefornærmeren tiltalt og straffet efter domstolene. Ravnsnæs smedie, den 25. juli 1860.

Emil Steinlein.

12/12 1860. Møde i Frederiksborg Amtsråd.

Andragende fra Birkerød sogneforstanderskab om hjælp af amtsfattigkassen til bestridelse af omkostningerne ved Sophie Birgitte Dahls ophold på sindssygeanstalten i Vordingborg.

Amtsrådet bevilgede halvdelen.

22/5 1861. Bekendtgørelse om, at jernbane mellem Kjøbenhavn og Helsingør skal føres over Birkerød.

28/5 1861. En bager fra Birkerød, som i går havde været her i byen til torvs, kørte hjem henad aften, nok i noget beruset tilstand, da han var kommet noget ud af vejen, løb hesten med vognen ned ad bakken udfor gartner Teisner, hvorved vognen væltede, så at han kom ind under denne og fik tre ribben knækkede i højre side og lungen beskadiget.

Han blev straks indlagt på amtssygehuset og er i nat død.

18/5 1861. *Frederiksborg Amtsråd. Møde.*

12. Indstilling fra birkedommer Møller i Hirschholm på et forligstilbud af gårdmand Jørgen Svendsen af Isterød i den mod ham anlagte sag for undladelse af at efterkomme tilsigelse til møde med en rejsevogn til at befordre amtets vejdelegerede og vejinspektøren på vejsyn.

Amtsrådet ønskede, at der skulle gå dom i sagen.

20. Ansøgning fra købmand Schrøder, Birkerød, om bevilling til gæstgiveri og krohold.

Amtsrådet kunne ikke anbefale dette.

26/10 1861. *Selv mord.*

Hvis man kunne antage, hedder i det i Dagbladet, at selvaflivning var epidemisk, skulle man tro, at en sådan epidemi havde angrebet den østlige del af Birkerød sogn, idet der i tidsrummet fra 13. september til 15. oktober d. å. ikke har fundet færre end 5 selvaflivelser sted. Af disse 5 selvmordere var de to første ældre mænd, den ene, en ugift mand på 63 år, var noget drikfældig og havde i de sidste dage næsten været beruset hver dag, den anden, en 73-årig mand, havde i længere tid været svagelig og tildels måttet holde sengen.

Den 20. september gik han hen til en gift datter, legede med hendes børn og forlod hende kort derpå, som det lod i munter sindsstemning, men da hans gamle ægtefælle et par timer efter kom for at spørge efter ham, fandtes han hængende på datterens loft.

Den 21. september og 11. oktober fandtes atter to mænd, hver på 48 år, at have taget sig af dage, den ene ved at hænge sig i den tilstødende skov og den anden i sin bolig.

Begges formueomstændigheder var just ikke de bedste, men dog langt fra slette og navnlig ikke således, at der kunne være anledning til at forlange hjælp af fattigvæsenet, hvilket heller ingen af dem havde gjort.

Endelig fandtes den 15. oktober en 12-års dreng hængende i udkanten af Rude skov, han havde et par dage forud, til et par jævnaldrende, med hvem han var ude at samle brænde i skoven, ytret, at han nu ville bringe den samlede byrde af brænde hjem og derpå hænge sig, og han havde på tilbagevejen sunget og været velfornøjet.

Samme dag, som han aflivede sig, var han blevet set legende på en ved skoven værende tørvemose.

ANNONCE 26/10 1861.

Ledigt skolelærerembede.

Lærerembedet ved Ravnsnæs skole, Birkerød sogn, er ledigt. Dets indtægter ville i forventning om Kirke- og Undervisningsministeriets approbation på et til samme indgivet forslag, hvorefter distriktet i fremtiden kun vil komme til at omfatte byerne Ravnsnæs, Høsterkøb, Sandbjerg og Ubberød, blive følgende:

1. Degnetrave: 10 tdr. 8 skp. rug og 10 tdr. 5 skp. byg efter kapiteltaksten.
2. 18 tdr. byg efter kapiteltaksten.
3. En refusion, stor 3 rgd. 72 sk.
4. Offer og accidenter af distriktet, ca. 130 rgd.
5. Skolepenge ca. 40 rgd.
6. 128 lpd. hø og 192 lpd. halm.
7. 6 favne bølgebrænde.
8. En jordlod på 12 tdr. land af middelmådig bonitet.
9. Fri bolig med have, men forøvrigt må den, der bliver ansat, finde sig i de forandringer, der muligen heri måtte blive truffet, ligesom han indtil videre vil have at overtage embedet i dets gamle udstrækning.

Ansøgninger om dette embede, stiledes til skoledirektionen for Liunge-Kronborg herred og bilagte med fornødne bevisligheder kunne portofrit tilstilles provst Hall i Karlebo pr. Hirschholm indtil den 4. december.

ANNONCE 7/11 1861.

Boghvede.

Boghvede formales som sædvanlig af møllerens enke i Birkerød og kan indleveres hos Pedersen i Fleischers gård på torvet i Hillerød. Det ekspederes fra den ene mandag til den anden. Prisen er 9 sk. pr. skp. i malepenge.

Birkerød, den 7. november 1861.

L. Mogensens enke.

Et besøg i Birkerød præstegård den 1ste april 1862

Pastiche

Nu, da der er truffet beslutning om bygning af den længe ventede jernbane mellem København og Helsingør, og da det er endelig bestemt, at banen skal føres over Birkerød, anses det af mange for sandsynligt, at denne by vil gå en udvikling i møde, der aldeles vil ændre det indtryk, man hidtil har haft af denne landlege idyl.

Vor korrespondent har derfor aflagt besøg i byen og sender os den følgende beretning, som nok kan påregne interesse blandt vore læsere.

At regne Birkerød som en almindelig landsby kan næppe anses for helt korrekt. Allerede nu beboes byen langtfra udelukkende af en bondebefolkning. Af selvejergårde er der næppe flere, og derfor adskiller den sig stærkt fra de nærliggende landsbyer Kajerød og Bistrup.

En del folk, som hovedsagelig lever af deres midler, har købt ejendom i byen, og af landbrug er der vel kun kroen, præstegården og gården Catrinelyst, som dog ikke er i bondeej.

Næstefter den gamle kirke er vel præstegården den interessanteste bygning, og herhen styrer vi følgelig vor gang for at hilse på den elskværdige familie, som nu residerer i dette midtpunkt for kultur og ånd.

Præstegården, der er genopbygget efter en brand for ca. 150 år siden, er en stor, hvidkalket bygning med stråtag og et stort halvtag over kvisten. Ved indkørslen ligger et lille hus, som bruges til svin og duer, og som vidner om, at præsten er en interesseret agronom.

Den store, firkantede gårdsplads hælder mod syd og byder en fri udsigt udover den smukke sø. Fra vinduerne i kvisten kan man se endnu længere bort – ja, helt over på den anden side af Furesøen, hvor man, når vejret er klart, ser de høje graner ved Kollekolle.

En dejlig have på mere end 3 tdr. land ligger rundt om gården og strækker sig helt ned til søbredden, kun adskilt fra denne ved en vej og en lille grønning.

På de andre sider lukkes udsigten til alle sider, dog skimtes i nord den gamle kirke med sit tårn og sine takkede gavle.

Fra havedøren fører en vej omkring græsplænen, som er prydet med store rosenbede, og videre ad en lige gang med georginer på begge sider ned til to mægtige bøgetræer ved havegærdet og en lille låge.

Omkring haven findes gamle stengærder, og udenfor langs kirken ligger små, stråttækte huse både i nord og øst, medens haven mod vest støder op til en mark, som kaldes »Rughaven«.

I haven træffer vi nogle børn, som på vort spørgsmål om pastoren er at træffe, henviser os til en gammel noget skrutrygget mand, som de benævner »Have-Per«. Den gamle besvarer vort spørgsmål ved at vende skråen et par gange og med en kroget finger pege op mod havedøren.

Ved indgangen træffer vi en mand, som på godt vendelbo-mål angiver at være røgter og hedde Kresten Persen.

Denne mand fortæller beredvilligt om præstegårdens indretning.

Hovedlængen indeholder ikke mindre end 18 værelser . . .

Fra indgangsdøren fører en gang tværs gennem husets midte, og herfra fører atter en smuk, bred trappe op til kvistværelserne. På den ene side af denne gang har vi dagligstuen, hvorfra endnu en gang fører til pastor Begtrup's værelse.

I den østlige side af huset ligger en strygestue, køkken, bryggers og en »borgestue«, hvor tjenestepigerne har deres store seng, samt endelig en mælkestue.

Nord for strygestuen ligger spisekammeret og husjomfruens kammer.

På den anden side af den føromtalte hovedgang finder vi spisestuen og sovekamrene, og endelige mod nord barnekammeret samt et gæsteværelse, som dog er så snævert, at det sædvanlig benævnes »strimlen«.

På kvisten findes tre værelser. Fra det nordlige er der en dejlig udsigt over haven. Vi har nu udførlig beskrevet den gamle præstegård, som jo er af historisk interesse, idet den noksom bekendte Henrik Gerner i sin tid havde sit domicil på dette sted.

Pastor Begtrup, der nu kommer os i møde, er ca. 50 år gammel og modtager os overmåde venligt. Hans konstitution er dog ikke ganske god, og han trækker sig snart tilbage overladende os til den elskværdige pastorinde, idet han dog pålægger os ikke at undlade at hilse på den unge huslærer, som residerer i præstegårdens kvistværelser.

Pastor Begtrup anses for en meget lærd mand, særlig har han med stor iver fordybet sig i det latinske sprog.

Han er født på Fredensborg Slot, hvor hans fader var pagehofmester hos enke-dronning Juliane Marie.

Han interesserer sig stærkt for landbruget, særlig i opdræt af kvæg og dyrkning af rodfrugter.

Han foretager lange spadsereture, skønt hans fødder er ikke gode.

Senere på aftenen bemærkede jeg, medens jeg underholdt fru, at han med iver og erfaring hengav sig til lægning af kabaler.

Er pastor Begtrup noget tilbageholdende, så er pastorinden af den stik modsatte karakter. Hun er livlig, og de mange børn flokkes om hende, især når hun fortæller æventyr. Sidder hun ved bordet, er hun det levende midtpunkt og sjælen i, hvad der bliver talt om.

Pastorinde Begtrup har et forstandigt og følsomt sind og megen sans for naturskønhed og poetiske stemninger.

Under fruens præsidium går snakken livligt og bevæger sig fra det ene emne til det andet – ordene flyver som fjerbolde fra mund til mund, uden dog nogen sinde at blive intetsigende.

Også børnene er det tilladt at give deres besyv med, dog skal de passe på ikke at blive taktløse, thi så kan de hurtigt få over næbbet.

Pastorinden forestår selv den store husholdning, dog overlader hun helt madlavningen til husjomfruen.

Hendes hjerte banker varmt for de fattige, og hun besøger flittigt disse i deres hjem, ligesom disse ofte henter mælk og mad i køkkenet.

Hun elsker blomster, hvad der let ses i den smukke have.

Jeg så, at hun havde taget sig af en lille spurveunge, som hun omhyggelig havde madet og gjort så tam, at den, når den så hende i haven, kom hen til hende, når hun kaldte på den.

Hun talte interesseret om den moderne litteratur, og hun elsker især Ingemanns og Boyes salmer, men hun udtaler sig også begejstret om de moderne lyriske digte og familieromanerne.

Jeg tilbragte aftenen i præstegården og stiftede her nærmere bekendtskab med husjomfruen, frøken Bartholdy, som af børnene kaldtes »tåtle« – en både stilfærdig og myndig dame, samt den unge huslærer, Johan Mantzius, som især forekommer at være et kundskabsrigt og interesseret menneske.

Hr. Mantzius er ca. 30 år og en broder til den kendte skuespiller, Kristian Mantzius.

Selv om han nylig har været syg, vistnok af en brystlidelse, virker han kærnesund og stærk.

I præstegårdens øverste etage har han indrettet en lille skole for husets børn og enkelte andre.

Hans væsen er myndigt og præget af en streng ro. Af ydre er han imponerende. Over hans brede skikkelse rager hovedet op. Han har et smukt hår og rødt fuldskæg. Hans mørke øjne bag brilleglassene er undertiden næsten hvasse, men når noget bevæger ham, kan de være forunderlig vindende – udstrålende en hjertensgodhed. Han skal have noget anlæg for hidsighed og er ikke utilbøjelig til at give et dovent barn et par kraftige lussinger.

Børnene holder dog af ham og kalder ham »mans«.

Mantzius er gennem sin ældre broder kendt med tidens skønånder og skuespillere. Især er han fortrolig med guldalderdigtningen, som man nu kalder den, og med Oehlenschlägers dramaer og romancer. Han læste nogle prøver for os, udmærket og uden skaberi og med omhu for en god og naturlig udtale af ordene.

Men også fædrelandets historie og oldtidens folk elsker han at berette om, og han føler sig særlig tiltalt af Grundtvigs historisk poetiske betragtning af menneskelivet. – Mantzius udviklede sine tanker om opdragelse.

»Opdrageren skal helst leve sammen med børnene også udenfor den egentlige undervisningstid. Indtage sine måltider sammen med dem, og som en ældre ven være med i deres lege.«

Han udviklede videre sine tanker om folkeoplysning. Det var hans ønske at stifte en folkelig oplysningsforening, og han tænkte sig, at dennes møder kunne holdes i den stedlige krosal. Det var også hans tanke at oprette en kostskole, for hvilken

han skulle være leder. Hertil savnede han dog midler, men han udviklede de tanker, som han mente burde være grundlæggende for en sådan skole.

»En sådan skoles formål skulle være at byde børnene et godt og kærligt hjem med et alvorligt og omhyggeligt tilsyn, særlig for børn og unge mennesker, som måtte forlade deres eget hjem, enten for deres undervisnings eller opdragelses skyld. Derfor skulle forstanderens hus i et og alt indrettes som en familie med mange børn.«

Jeg må nu beskrive det Birkerød, som ligger udenfor præstegården. De betydeligste bygninger er kroen, gården Catrinelyst og kirken.

Kroen er ikke just tidssvarende, men dog en ganske hyggelig bygning. Der drives derfra et ikke ubetydeligt landbrug med næsten 80 tdr. land, vistnok i god drift. Der drives også en høker- og urtekramhandel.

Kroejeren håber, at den ny bane vil give bedre vilkår for byens næringsliv.

Fra kroen fører en gade ned til den smukke lystgård Catrinelyst.

På vejen møder os et både rørende og ejendommeligt syn.

Med en stor taske over skulderen og en stok i hånden vandrede en blind mand ned gennem gaden.

Det er den blinde Konrad, som fire gange om ugen i al slags vejr vandrer fra Birkerød til Hørsholm for at hente post.

Men ikke blot breve bærer han i sin taske, han medfører også utallige kommissioner for byens beboere. En skal have betalt skat på amtstuen, en anden skal købe brænde på en skovauktion. Alt udfører han med den største omhu.

Hans fulde navn er Konrad Emmendørffer, og siden sit 10. år har han været blind. Tålmodig føler han sig frem med sin stok, og aldrig har man kunnet ønske sig et sikrere eller mere pålideligt bud.

Catrinelyst er en smuk, stråttækket ejendom, hvortil hører ca. 80 tdr. land af god jord. På en del af jorden findes ler tjenlig til teglstensfabrikation, og desuden en overflodighed af tørvejord. Hovedbygningen har 13 værelser og afgiver en komfortabel bolig.

Haven er meget smuk med mange frugttræer, vækster og kanaler. Denne optager 5 tdr. land. Udhusene er store og meget velholdte. Ejendommen ejes af en proprietær Hagenstrøm, som er ugift, men som har tre ugifte søstre i huset.

Proprietær Hagenstrøm har tidligere været tobaksfabrikant i Odense, og den fynske dialekt har særlig de tre søstre bevaret, hvad der virker meget charmerende, så meget mere, som de er nogle ualmindelig smukke damer.

Familien bor meget komfortabelt. Selv om stuerne møblering kan virke noget gammeldags, er dog alt arrangeret på den mest smagfulde måde.

Mit besøg i Birkerød skulle slutte i den gamle kirke. Det er en ganske anselig bygning med hvidkalkede spidsbuer. Kirkegangen er vistnok ikke stor, og åndelig vakthed præger vistnok ikke i almindelighed befolkningens liv.

Altertavlen er et ganske kønt, moderne maleri, men i et sidekapel er bevaret endnu en gammel udskåret, temmelig medtaget tavle fra den katolske tid.

I et andet sidekapel findes en række gamle begravelser.

Der er nu tale om en istandsættelse af kirken, hvorved disse begravelser skal nedlægges.

Der tales også om opsætning af en mindetavle for de faldne krigere i den slesvigske krig, men alt dette er endnu kun blevet ved talen.

Her i dette ærværdige gudshus ved Henrik Gerners prædikestol tager vi afsked med den gamle by, som nu snart skal gå ind i en ny fremtid som stationsby på Helsingørbanen.

Hvad dette rent umiddelbart kunne medføre, skulle vi mulig komme tilbage til i en senere artikel.

Hvad avisen bragte...

Arbejdet på jernbanen krævede ofte menneskeliv.

18/9 1862. Ulykkestilfælde. På Bistrup mose hændte forleden dag den ulykke, at en af de kuske, der kører fyld på skinnerne, ved uforsigtighed, efter at have sluppet hesten løs ude på tippen, hvor fylden nedstyrtes, snublede over skinnen og faldt. Han blev kørt midt over og døde øjeblikkelig.

ANNONCE 4/10 1862.

Entreprenør A. Ditlevsen i Lillerød antager en del arbejdere i løbet af 14 dage. Arbejde kan erholdes i længere tid ved grøftegravning og grustransporter. Daglønnen er for tiden 1 rgd. pr. dag. Arbejdstiden 5½–6½.

Priser 4/10 1862: 1 rugbrød 26 sk.
Kaffe 3 mark.
En pot rom 2 mark.
1 pund røgtobak 16 sk.

28/2 1863. *Et nyt onde.*

Næst krinoline og de uskønne kolossale damehatte klager det musikalske blad »Signale« over, at damerne i den seneste tid mere og mere har væbnet sig med vifter og gjort en så ejendommelig brug af disse, at de i nærheden værende herrer formelig har taget flugten.

De indskrænker sig nemlig ikke som tidligere til blot graciøst at kokettere med vifterne, men sætter dem i så stor bevægelse, at der rejser sig en formelig vindhose ...

30/5 1863. *Ildløs.*

Sidstafvigte tirsdag eftermiddag nedbrændte et hus, en smedie og et afbyggerhus i Høsterkøb by, Birkerød sogn. Efter sigende opkom ilden i huset ved forladningen fra et afskudt gevær og forplantede sig derfra meget hurtigt ved den stærke blæst til smedien og afbyggerstedet.

De nedbrændte bygninger skal være meget lavt assureret, og ikkun én af de brandlidte familier havde forsikret løsoreeffekter, hvilket forøvrigt for en del blev reddet, men i beskadiget tilstand, så at de brandlidte lider et føleligt tab.

26/5 1864. *Prøvetog på den nordsjællandske jernbane.*

ANNONCE 7/6 1864.

Jernbanen mellem Kjøbenhavn og Helsingør.

Driften på jernbanen mellem Kjøbenhavn og Helsingør vil begynde torsdag den 9. juni. Der vil afgå 3 ordinære tog mellem banens endepunkter. Disse togs afgangstider er foreløbig ansat således:

Fra Kjøbenhavn til Helsingør

kl. 8–11½ fmd. kl. 7 eftmd.

Fra Helsingør til Kjøbenhavn

kl. 7 fmd., kl. 3½ og kl. 8 o.s.v.

Taksterne tour og retour er ansatte således:

	1. kl.	2. kl.	3. kl.
Til Birkerød	1 mark 12 sk.	84 sk.	64 sk.

8/9 1864. På grund af et jordskred på den nordsjællandske bane mellem Holte og Birkerød stationer vil den regelmæssige drift af banen i nogle dage være standset. For imidlertid så meget som muligt at vedligeholde samfærdslen vil der to gange daglig afgå tog fra begge banens endepunkter til det beskadigede sted, som passagererne må passere til fods fra det ene tog til det andet.

ANNONCE 17/9 1864.

Da der efter provstesynet ved Birkerød kirke er forlangt, at de i det lille sakristi værende ligkister skulle udføres til et passende sted på kirkegården, og den åbne begravelse i sakristiet opfyldes, så opfordres de, som måtte formene at have nogen ret til denne begravelse, at melde sig inden forløbet af 12 uger fra den 18. ds. at regne, enten til kirkeværgen i Birkerød eller ved denne amtstue.

Frederiksborg Amtstue, den 10. september 1864.

Lerche.

1/5 1865. *Frederiksborg Amtsråds forhandlinger.*

Det i sidste møde nedsatte udvalg, der havde fået det hverv at forhandle med de vedkommende sogne om byen Usserøds fremtidige stilling i kommunal henseende, fremlagde en betænkning i sagen.

Efter at denne var gennemgået, udtalte rådet, at det ikke anså sig for kompetent til at tage beslutning om en omdeling af grænserne mellem Hørsholm og Birkerød sogne. Derimod vedtoges det at forelægge sagen for ministeriet med indstilling om, at Usserød må i det hele blive indlemmet under Hørsholm sogn.

20/2 1866. *Ejendomssalg.*

Proprietær Kjælsholm har underhånden solgt Birkerød kro med tilhørende 100 tdr. land og besætning for 24.000 rgd. til løjtnant Casse, Kjøbenhavn.

27/3 1866. *Frederiksborg Amtsråds forhandlinger:*

Fortegnelse over faste taksationsmænd

Birkerød: Gårdejer *Hans Hansen* i Isterød

Sognefoged *Ole Jørgensen* i Høsterkøb

Til et mindesmærke for Kong Frederik VII er indkommet:

Birkerød: Hagenstrøm, H. C. Hansen, E. Begtrup, F. Heiselberg og I. Jacobsen, hver 1 rgd.

10/7 1866. *Afsløring af en mindetavle over faldne krigere.*

I fredags afsløredes i Birkerød kirke en mindetavle over syv faldne soldater fra sognet, hvoraf to fra forrige krig. Omtrent kl. 12½ samledes deltagerne i den i nærheden af kirken beliggende skole, hvorfra man kl. 1 i procession begav sig til kirken, hvor præsterne for Birkerød og Bloustrød menigheder, pastorerne Begtrup og Scheller, talte, hvorefter der blev afsunget en i dagens anledning forfattet sang. Efter afsyngningen af denne blev mindetavlen afsløret samt bekranset af 24 sort- og hvidklædte unge piger, hvorpå deltagerne i procession begav sig ud af kirken.

På kirkegården holdt kaptajn Jacobsen en tale til deltagerne samt takkede samtligt våbenbrødre, som var tilstede, hvorpå processionen adskiltes.

På mindetavlen, som er udført i gråt marmor og har en højde af 4 alen, er de faldnes navne samt dato og stedet, hvor de faldt, indhuggede med forgyldte bogstaver. Mindetavlen er skænket af Birkerød sogns beboere.

30/12 1868. *Frederiksborg Amtsråds forhandlinger.*

Pkt. 15. Andragende fra Birkerød sogneråd om at måtte anvende den sum af 50 rgd. til medhjælp for formanden.

ANNONCE 9/2 1869.

Et hus med 2 beboelseslejligheder samt 1 skp. land have beliggende i Birkerød er at erholde til købs på billige vilkår. Man kan henvende sig til høker P. Sørensen i Lillerød eller høker O. Jørgensen i Birkerød.

Frederiksborg Amtsråds forhandlinger.

Pkt. 34. Skrivelse fra Kjøbenhavns Amtsråd betræffende Rudegårds stilling i kommunal henseende.

Rudegård hører i kirkelig henseende under Birkerød sogn, medens den i alle andre henseender hører under Søllerød, hvisårsag ejeren har anholdt om amtsrådets medvirkning til, at ejendommen må blive henlagt under en af disse kommuner.

Udvalg nedsat.

23/5 1871. *Frederiksborg Amtsråds forhandlinger.*

Pkt. 21. Grosserer I. Obel i Isterød besværer sig over, at sognerådet har forhøjet hans formue og lejlighedsskat for 1871. Sammenhængen hermed, som ikke kan ses af andragendet, er af sognerådet oplyst at være følgende:

Klagerens indtægt var af sognerådet anslået til 2000 rgd. overensstemmende med hans egen angivelse, såvel til indkomstskat, som med hensyn til påligning af kommuneskatten, men ansættelse af indkomstskat er af skattekommissionen forhøjet til 5000 rgd. Da der nu som følge heraf fremkom begæring om en tilsvarende forhøjelse af kommuneskatten, og da hr. Obel ikke benyttede den ham givne lejlighed til at erklære sig over bemeldte begæring, tog sognerådet denne til følge og forhøjede kommuneskatten for 1871 »med 12 rgd. 63 sk. kvartaliter«.

Da klageren således har undladt at benytte den ham givne lejlighed til at erklære sig overfor sognerådet med hensyn til den ovennævnte begæring om forhøjelse af hans skat, og da hans klage iøvrigt ikke indeholder de til påkendelse af beskatningsspørgsmålet nødvendige oplysninger, må udvalget indstille, at den påankede skatteansættelse forbliver uforandret.

22. Hr. Chr. A. Serv. Schou i Kaierød klager over den ansættelse til kommuneskat (1 rgd. 4 mark 2 sk. kvartaliter), idet han navnlig mener, at hans pension »nærmest må henhøre under samme kategori som fattighjælp« – og at han er ansat til »krigsskat« 3 mark 10 sk.

Sognerådet oplyser, at klageren foruden en pension af 294 rgd. 5 mark 2 sk. har en ejendom i Kajerød og en i Slagelse, og at han ikke er højt ansat i forhold til andre skatteydere, hvilket sidste klageren heller ikke har søgt at godtgøre. Udvalget kan således kun indstille, at klagen som ugrundet ikke tages til følge.

23. Gårdejer L. Christiansen, der besidder ejendomme både i Birkerød og Karlebo sogne, klager over at være ansat til formue- og lejlighedsskat for 1871 i begge sogne, navnlig i Karlebo sogn, da han angiver at have sin egentlige bopæl i Birkerød sogn.

Af sognerådets erklæring fremgår det imidlertid, at klageren med familie havde ophold på sin ejendom i Karlebo sogn på den tid, ligningen for 1871 blev foretaget, og det således er ganske rigtigt, at han er optaget på denne. Men det er ikke mindre rigtigt, at han også er optaget på ligningen for Birkerød sogn, i hvilket han selv angiver at have sit domicil, og hvor han plejer at opholde sig.

Følgen vil jo kun blive den, at han i henhold til lov af 6. juli 1867 § 21 kommer til at betale formue- og lejlighedsskat til hver af 2de kommuner i forhold til den tid, i hvilken han har personlig ophold i dem.

ANNONCE 21/7 1871.

Hus til salgs.

Et hus, beliggende i Birkerød by, lige for stationen, med et tilliggende af 1 skp. land god havejord, er underhånden at få til købs på billige vilkår.

Huset er nyt opført med tre smukke værelser og øvrige bekvemmeligheder. Udbetalingen kan rette sig efter en solid købers ønske. Man behage at henvende sig hos hører P. Sørensen i Lillerød eller hos hører O. Jørgensen i Birkerød.

ANNONCE 22/7 1871.

Jernbane og Postliste.

Jernbanetog afgår til Helsingør fra

Kjøbenhavn	7.50 F	11.15 F	3.25 E	9.00 E
Holte	8.35 F	12.00 F	4.00 E	9.40 E
Birkerød	8.45 F	12.10 E	4.20 E	9.50 E
Lillerød	8.55 F	12.22 E	4.32 E	10.00 E
Hillerød	9.05 F	12.35 E	4.42 E	10.10 E

Jernbanetog afgår til Kjøbenhavn fra

Birkerød	8.00 F	1.00 E	4.07 E	9.00 E
----------	--------	--------	--------	--------

15/2 1872. Knust.

Ved fastelavnsløjerne i Birkerød i mandags skete der ifølge D.N. ved uforsigtighed et skrækkeligt ulykkestilfælde, der straks havde døden til følge.

En tolvårs dreng, søn af en jernbanedraget ved Birkerød station, blev nemlig knust ved en karusselbanes omdrejningsmaskineri og levede kun nogle øjeblikke derefter.

10/7 1872. Frederiksborg Amtsråds forhandlinger.

8. Hjulmand Steensen, Birkerød, klager over for høj ansættelse 3 rgd. 5 mark 4 sk.

Sognerådet oplyser, at formue- og lejlighedsskatten for 1872 er ansat til $2\frac{1}{4}$ pct. af indtægt over 400 rgd., med passende nedsættelse, hvor forholdene måtte tale derfor, at klageren er ansat til $1\frac{1}{2}$ pct. af 300 rgd., at hans indtægt af ham er urigtig opgivet til 250 rgd., at han almindeligvis holder 1 og 2 svende på sit værksted, at han intet har opgivet for sin bolig, og at rådet alt har taget hensyn til, at han understøtter sine forældre. Udvalget indstiller klagen som ugrundet ikke kan tages til følge.

14/1 1874. I Birkerød blev der en nat i august måned forrige år hos en i kroen boende købmand gjort indbrud, idet en person banede sig vej ind i lejligheden

ad et vindue, han fik dog imidlertid intet udbytte af sit besøg, idet han, da en i lejligheden værende karl gjorde anskrig, måtte flygte skyndsomst.

Uagtet vedholdende benægtelse af den person, mod hvem mistanken rettedes, og som tidligere har været mistænkt for et i egnen for nogle år siden begået indbrud, er der dog tilvejebragt sådanne beviser mod ham, at han ved Hørsholm Birk er idømt fængsel på vand og brød for forsøg på tyveri.

10/2 1874. Frederiksborg Amtsråds forhandlinger.

1. Andragende fra Birkerød sogneråd om, at det af kommunekassen må tilstås skolelærer Petersen i Usserød 10 rgd. Andenlærer Jørgensen i Birkerød 10 rgd. og Jomfru Hansen ved Usserød Pogeskole 5 rgd. til skolens renholdelse.

13/4 1874. Frederiksborg Amtsråds forhandlinger.

19. Andragende fra Birkerød sogneråd om at måtte yde 50 rgd. til håndgernings-skolen i sognet.

22. Andragende fra Birkerød sogneråd om tilladelse til at købe Birkerød kirke for en købesum af 500 rgd.

Approberedes.

30/4 1874. Proprietær Johan Weber har ifølge »Fædrelandet« til cand. med. Henrik Lund solgt gården Friheden ved Hørsholm med 18 tdr. 7 skp. 3 fjk. ½ alb. hartkorn omtrent 170 tdr. land, med besætning og inventar at tiltræde 1. oktober for 85.000 rgd., hvoraf 62.000 eller 45.000 efter købers valg udbetales. Sælgeren købte gården i 1853 ved auktion for 32.500 rgd. samt et par tusind rigsdalers omkostning og uden besætning og inventarium.

23/1 1875. Birkerød kro er ifølge telegram til Ritzaus Bureau blevet solgt af ejeren, gæstgiver Petersen af Kjøbenhavn, for 20.000 kr.

17/2 1875. Ifølge telegram til RB er gården »Catrinelyst« ved Birkerød, af areal 52 tdr. land med besætning, solgt af proprietær Hagenstrøm til proprietær Nielsen i Birkerød for 70.000 kr.

7/6 1875. Grundlovsfesten i Birkerød i lørdags var meget vellykket og besøgt af omtrent 1600 mennesker. Vi skulle i morgen nærmere omtale denne fest, ved hvilken der blev talt af skolebestyrer Mantzius, folketingsmand Dinesen, pastor Hostrup og birkedommer Møller.

8/6 1875. Grundlovsfesten i Birkerød, som vi omtalte i går, holdtes på den sædvanlige smukke plads i Bistrup Hegn. Skolebestyrer Mantzius bød forsamlingen velkommen og udbragte et leve for Hans Majestæt Kongen, der efterfulgtes af hurraråb. Folketingsmand Lars Dinesen talte derefter og udviklede, hvad det vil sige at være folkelig mand.

I året 1848 kom der så meget nyt op i folket, og så kom talen om folkelighed, men man havde næppe gjort sig det klart, hvad dette ville sige, og dog lå det i ordet selv.

Han omtalte de digtere, der på modersmålet har arbejdet for at oplyse folket

om dets fortid, så at det derigennem kunne få forstand på sig selv og sin fremtid. Taleren sluttede med et leve for grundloven.

Pastor Hostrup omtalte de stærke bevægelser, der er kommet frem i det danske folk, og skildrede disse bevægelsers væsen. Hovedsagen var dog, at der fandtes grundenighed blandt os om det, der var det elskeligste og bedste, dette gav ham håb for fremtiden. Taleren udbragte derpå et leve for Danmark.

Birkedommer Møller mindede om de danske sønderjyder, der havde været modersmålets trofaste vogtere, han sluttede med at udbringe et leve for modersmålet. Imellem talerne blev der afsunget sange, og efter talernes slutning holdtes et smukt festmåltid, ved hvilket der blev talt af birkedommer Møller, folketingsmand Lars Dinesen, træskomand Hans Christiansen, pastor Monrad, pastor Haar, lærer Petersen m. fl.

15/6 1875. Ejendomshandeler.

Den 11. juni er ifølge Hørsholm Avis tinglyst ved Hørsholm Birkeret: Skøde fra Jørgen Pedersen til Johan Gotfredsen på ejendommen, matr. nr. 11 a og b i Kaierød med besætning og inventarium m. v. 4.200 kr.

Skjøde fra Hagenstrøm til L. Nielsen på gården Catrinelyst i Birkerød. 70.000 kr.

16/10 1875. Togstandsning på Nordbanen.

Da Helsingørtoget kl. 11 formiddag fra Kjøbenhavn i forgårs skulle passere skoven mellem Holte og Birkerød, var skinnerne så glatte, at det standsedes, og først efter at personalet ved at lægge grus på skinnerne havde gjort det muligt for maskinen at stå fast, lykkedes det ifølge Dags-Telegrafens at køre videre.

8/11 1875. På Nordbanen vil der til næste forår blive indrettet en holdeplads ved Allerød, ved hvilken by der er bygget et stort teglværk.

22/11 1875. Frederiksborg Amtsråd afholdt i lørdags kl. 11 møde på Hille-rød rådhus. – Følgende sager forhandlede:

Andragende fra Birkerød sogneråd om at måtte anvende 50 kr. til en friplads for banevogter Rudolphs søn i en skole med højere undervisning. – Bevilgedes.

Mordet på papirkusken

Sagen Ole Kollerød

For henved 40 år siden (år 1837) opvakte processen mod Ole Kollerød stor opsigt, navnlig blandt beboerne i Frederiksborg og Kjøbenhavns amter, hvilke amter nærmest havde været skuepladsen for hans bedrifter. Folk, der levede på den tid, ville endnu kunne erindre den rædsel, som mordet i Nymølle, Ole Kollerøds sidste bedrift, vakte hos egnens befolkning, og man hører endnu engang imellem Ole Kollerøds navn nævne, når der tales om særlig opsigtsvækkende forbrydelser, medens dog de færreste kender de nærmere omstændigheder, der var forbundet med sagen imod ham, og om end denne sag indeholdt mange og uhyggelige enkeltheder, så vil det dog navnlig for beboere af de pågældende egne ikke være uden interesse at høre noget derom.

Den 12. juni 1837 anmeldte papirfabrikanten på Nymølle, at hans papirkusk, Lars Pedersen, natten i forvejen, det var natten mellem søndag og mandag – var blevet dræbt ved morderhånd, idet han var blevet stukket ihjel i sin seng, og at alt, hvad han ejede, flere hundrede rigsdaler, var borte tilligemed en del af hans støvler.

Den myrdede kusk kammer lå i en bygning, der var adskilt fra hovedbygningen ved en vej. Møllens ejer, den ovennævnte papirfabrikant, havde om natten kl. 11½ hørt en lænkehund gø stærkt, men senere havde han intet hørt. Om morgenen kl. 5 kom imidlertid en dreng ind til ham og meldte, at Lars Pedersens heste endnu ikke havde fået foder, og at en kone flere gange havde banket på kuskens dør, men uden at nogen svarede.

Møllens ejer fandt naturligvis dette mistænkeligt, og han gik da, efter at have kaldt nogle folk til, over til karlekammeret. Døren var aflåst og måtte brydes op. Da man kom ind i kammeret, fandt man Lars Papirkusk liggende død i sengen. Den afdøde, der var født på Møn, var 46 à 47 år gammel og havde tjent på papirmøllen i 16–18 år, var en ordentlig og sparsommelig og ædruelig karl, der havde lagt sig en del til bedste, hvilket var almindelig bekendt på egnen, da han nogle år før var blevet bestjålet for 400 rgd., der havde ligget i den samme kiste, hvor han nu gemte sine penge.

Denne kiste, som stod i hans kammer, var lukket med to hængelåse, og nøglerne til hængelåsene var igen gemt i et lille skab, der hang på væggen og hvortil Lars Pedersen altid bar nøglerne hos sig.

Dette skab fandt man nu åbnet med Lars Pedersens egen nøgle. Kisten var også åbnet og tømt, og hængelåsen fandt man liggende på bordet. Der fandtes ikke spor af blod på gulvet, hvorimod det bemærkedes, at nogen havde aftørret blodige hænder i den dræbtes lagen . . .

I haven fandtes der spor, der førte til kammeret.

Der blev straks udsendt folk for at undersøge skoven omkring Nymølle og Ørholm for om muligt at finde noget, som kunne lede på sporet efter gerningsmanden, men forgæves.

Efter at mistanken havde været henledt på forskellige, anholdt sognefogeden i Søllerød en person, der forekom ham mistænkelig, han hed Christian Knudsen, var slagter i Holte og havde et dårligt ry på sig, da ingen vidste, hvoraf han ernærede sig.

Da sognefogeden førte ham bort fra det hus, hvor han blev anholdt, sagde han til sin kone, at hun skulle gå ud i det ved huset liggende ellekrat og samle brænde. Disse ytringer fandt sognefogeden mistænkelige og lod en ransagning anstille i krattet, og der blev ganske rigtig også fundet to frakker, der var indpakkede i en sæk og var skjult med nogle grene. Det blev tillige oplyst, at en person ved navn Ole Hansen ikke havde været hjemme den nat, mordet blev begået.

Christian Knudsen nægtede at vide noget som helst om mordet. Det blev oplyst, at der i nogen tid havde opholdt sig to fremmede personer i Christian Knudsens hus, den ene opgav han at hedde Ole Hansen, den anden, som han ikke kendte videre til, var kommet i følge med et fruentimmer og havde opgivet at være fra Frederiksborgkanten og at hedde Ole, og han hørte ham tale om, at han i nogen tid havde siddet arresteret i Blåtårn og først nylig var sluppet ud.

Fruentimmeret, der viste sig at være Ole Kollerøds kæreste, medens manden, der navngav sig Ole, var Ole Kollerød selv, blev kort derefter anholdt i Hørsholm-egnen.

Den ovennævnte Ole Hansen var imidlertid også blevet anholdt. Kort forinden havde Christian Knudsen tilstået, at Ole Kollerød, Ole Hansen og han selv havde begået mordet, men at han hidtil havde undladt at tilstå, fordi Ole Kollerød havde truet med at stikke ham en kniv i livet, hvis han bekendte. Ole Hansen nægtede også først hårdnakket.

Den 14. juni, altså tre dage efter mordet, blev han imidlertid ført ud på Nymølle og blev fremstillet ved den myrdedes lig. Han genkendte liget som Lars Pedersen og tilstod nu, at han havde været med, da Lars Papirkusk blev myrdet natten mellem den forrige søndag og mandag, og at Ole Kollerød havde været den, der stødte kniven i den myrdede, mens han selv holdt på kuskens hænder, og at Christian Knudsen var den tredie i komplottet. Han forklarede nærmere, at søndag morgen, da han var sammen med Ole Kollerød og Christian Knudsen i sidstnævntes hus, blev der tale mellem dem om at bemægtige sig papirkuskens penge. Ole Kollerød ytrede nemlig, at dersom nogen af dem vidste noget sted, hvor der var noget at tage, så skulle de gå derhen, og når de havde fået pengene, begive sig ud i landet. Ole Hansen sagde da, at han nok vidste folk ude i landet, der havde penge, men at det var for langt at gå, men da han tillige sagde, at Lars Papirkusk havde penge, fandt Ole Kollerød det rigtigst at holde sig til denne. Der blev talt om lejligheden og måden at udføre tyveriet på, hvorpå Ole Hansen, som kendte lejligheden, bemærkede, at der uden for kammeret, som havde sin egen indgang til et gårdsrum, lå et køkken.

Ole Pedersen Kollerød, tegnet af P. Gemzøe, 1837.

Ole Kollerød ytrede da, at det var rigtigst, at én gik ind ad vinduet til køkkenet og derpå lukkede døren op for de andre. Der blev talt om, at Lars Pedersen kunne vågne, og Ole Hansen sagde, at han (Lars) i så fald ville genkende ham (Ole Hansen), hvortil Ole Kollerød svarede, at så måtte han (papirkusken) afsted, hvorved Ole Hansen forstod, at han måtte dræbes, og der blev ikke gjort nogen indvending derimod, hverken af Ole Hansen eller af Christian Knudsen, der var tilstede ved den hele forhandling.

Det blev tillige bestemt, at Ole Kollerød og Ole Hansen skulle gå først ind i værelset, medens Christian Knudsen skulle holde udvig fra kammerdøren, samt at tyveriet skulle udføres den førstkommende nat.

Førend denne aftale blev truffet, havde Ole Kollerød taget den foldekniv, som Ole Hansen gik med, hæftet til hans vest, idet han sagde, at han ville gå til Lyngby og måske kunne komme til at bruge den på vejen, dog uden at omtale hvortil.

Efter at det således var vedtaget at bestjæle Lars Papirkusk, blev det bestemt, at de skulle skilles ad, men igen samles kl. 10 à 11 om aftenen hos Christian Knudsen, for at følges ad til gerningsstedet. Ole Hansen gik derpå hjem til sit og skiftede klæder, han gik derpå ud i Rudeskov, hvor han lå hele dagen til den tid, han skulle mødes med de andre.

De samledes altså alle tre om aftenen. Før de begav sig afsted, spiste de noget og gik derpå ad stien over Nærum marker til Nymølle. Da de var kommet uden for Lars Pedersens værelse, overlagde de endnu engang, hvorledes deres forehavende skulle udføres.

Der blev atter af Ole Kollerød ytret, at Lars Pedersen »måtte afsted«, for at han ikke skulle råbe efter dem, men det blev ikke aftalt, hvorledes han skulle bringes af dage.

Det blev vedtaget, at man skulle skaffe sig adgang til kammeret ved at bøje nogle søm, der var slået for vinduet, fra. Når vinduet da var udtaget, skulle Ole Hansen krybe ind igennem det og derpå åbne døren for de andre.

Gerningen blev også udført i overensstemmelse hermed. Ole Hansen kom ind i papirkuskens værelse, uden at denne vågnede, men da Ole Hansen åbnede døren til gården for de andre, vågnede Lars Pedersen og sagde det ene ord: »Hva'«, men i det samme sprang Ole Kollerød ind ad døren og løb hen til sengen tillige med Ole Hansen, der greb Lars Pedersen om hænderne. Ole Kollerød sprang op i sengen og greb Lars ved hovedet. Lars var imidlertid så stærk, at han rev sin højre hånd bort fra Ole Hansen og slog efter Ole Kollerød, som han dog ikke traf. Ligesom Ole Hansen havde fået fat i hånden igen, fik Lars fat i hans hår og trak ham ned til sig, så at Ole Hansens bagehoved vendte til Lars Pedersens ansigt, uden at den første kunne forandre sin stilling.

Ole Hansen hørte da Ole Kollerød sige: »Han er så'gu' stærk nok, men han må afsted.«

Ole Hansen hørte nu nogle svage udråb fra Lars Pedersen og derefter en rallen. Lars Pedersens hånd løsnedes fra Ole Hansens hår, og denne kunne mærke,

at blodet flød af Lars Pedersen. Ole Hansen slap nu Lars Pedersen, og Ole Kollerød trak dynen op over hovedet på den dræbte.

De fandt nøglen til det lille skab liggende på bordet. Ole Kollerød tog nøglerne til hængelåsen ud af skabet, åbnede kisten og stjal ud af den følgende genstande: Et par nye støvler, som Ole Hansen straks trak på, 2 frakker, hvoraf Ole Hansen og Ole Kollerød hver tog sin, 2 sølvbeslagne pibehoveder, hvoraf de også hver tog sin, et ur, som Ole Kollerød stak i lommen, to par benklæder, som Ole Kollerød bandt sammen i et tørklæde, og en hat, som Ole Kollerød tog med.

Christian Knudsen, der imidlertid efter aftalen havde stået på udkig foran kammeret, var gået bort og havde medtaget Ole Hansens støvler, som han havde ladet stå uden for døren.

Ole Hansen derimod nægtede først hårdnakket, at de havde taget penge, men senere tilstod han, at de i Lundtofte Krat, hvor de traf sammen med Christian Knudsen, havde delt en del penge mellem sig.

Pengene delte de på den måde, at der først lagdes en seddel til hver og derpå en sølvskilling til hver, indtil samtlige seddel- og sølvpenge var fordelt.

Ved pengenes deling i skoven omtalte Ole Kollerød, at han havde fået en blodplet på sine lyseblå bukser og klagede over, at »den plet grinte så ilde«.

Fra Lundtofte Krat gik de over Nærum mark til Holte. Da de kom i nærheden af dette sted, sagde Ole Hansen til Ole Kollerød, at det dog ville blive galt, når folk den næste morgen kom og fandt kuskens lig; hertil svarede Ole Kollerød på følgende karakteristiske måde: »at det var det samme« og at »han var meget blodtørstig«.

Ole Kollerød ytrede ingen uvilje mod Christian Knudsen, fordi han var løbet sin vej, derimod havde han om aftenen, da de gik til Nymølle for at begå udåden, undervejs sagt til ham: »Nu må du være tro, Christian, thi du ved, hvad der ellers følger på.«

Imidlertid troede Ole Hansen, at Ole Kollerød i hjertet var utilfreds med Christian Knudsens adfærd. Thi da de var kommet til dennes bolig, sagde han til ham, om han ville tage et tag med ham og rystede og drejede ham.

Ole Kollerød ville stadig slås med dem begge, men da de vidste, at han var et farligt menneske, undgik de slagsmål.

Ole Kollerød befalede Christian Knudsens kone at vaske blodet af hans lyseblå bukser, idet han truede hende med at stikke hende med en kniv, hvis hun ikke gjorde det.

Men de gik kort efter alle tillige med Ole Kollerøds kæreste til Rudeskov, hvor de sad nogen tid og derfra til granskoven ved Dronninggård »Reentforkeert« kaldet. Derfra gik Ole til Royels kro for at købe proviant. Med denne vendte han tilbage til »Reentforkeert«, hvor de spiste frokost, og derfra forbi Rudersdal til Birkerød og derfra igen til Bregnerød, hvor de spiste til aften hos en broder af Ole Kollerød.

Her forlangte Ole Kollerød, at Ole Hansen skulle bytte benklæder med ham. De gik nu videre til Slangstrup, hvor de gik ind i et værtshus, hvor de solgte nogle af de røvede koster.

Således havde to af gerningsmændene bekendt, men endnu var hovedmanden, Ole Kollerød, tilbage, og det viste sig, som man vil se af det følgende, at man i ham havde den værste af de tre, og i det hele taget en fuldstændig forstokket og forhærdet forbryder.

Tirsdagen efter mordet blev der ved Slangerup marked anholdt en person, der havde forsøgt at udgive en falsk 10 rigsdalerseddél. Han blev indbragt til arresten i Frederiksborg, og der blev afsagt arrestkendelse af dommeren, hvis navn var Hodeln, over ham. Det var Ole Kollerød eller Ole Tyv, under hvilket navn han sædvanlig gik.

Sognefogeden i Søllerød erfarede, at han sad arresteret i Frederiksborg, det må erindres, at i de dage eksisterede intet landpoliti, han tog derfor til Frederiksborg, og Ole Kollerød blev udleveret til ham og blev ført til gerningsstedet på Nymølle, hvor Kjøbenhavns amts nordre birks politiret var sat.

Efter at Ole Hansen, som ovenfor meddelt, havde afgivet fuldstændig tilståelse foran den myrdedes lig, blev Ole Kollerød ført ind for retten.

Han blev først visiteret på sin person, men intet mistænkeligt blev forefundet hos ham.

Han var, da han blev fremstillet, iført en gammel, bredskygget silkehat, sort halsklud, lyseblå vest med blanke knapper, mørkegrøn frakke, gamle mørkeblå bukser, blåsprængte strømper. Han var af middelvækst, vel proportioneret, havde mørkt hår og blå øjne. Han var 34 år gammel. Han klagede over, at han var syg, og erklærede, at han ikke kunne underkaste sig forhør, da han var fortumlet i hovedet, så at han ikke rigtig vidste, hvad han sagde; denne svaghed, sagde han, at han havde lidt af, siden han for omtrent 14 dage siden var blevet løsladt af Blåtårn arrest. Da hans udseende imidlertid ikke tydede på nogen svaghed, og da han talte ganske sammenhængende, fandt dommeren ingen anledning til at reflektere på hans angivne svaghed, så længe denne ikke tydeligere viste sig. Han blev først forhørt angående den falske seddel, hvormed han var anholdt i Slangerup. Han benægtede at vide noget som helst om, at sedlen var falsk; han havde fået den af en ubekendt mand på Slangerup marked, der bad ham om at veksle den for ham, da han skulle bruge den i anledning af en hestehandel, og det var, da han siden ville veksle den, at han blev anholdt.

Dommeren rettede derpå det spørgsmål til ham: »Hvor var du i søndags?« (Den aften, mordet blev begået).

Herpå svarede Ole med stor frejdighed, at han havde været i Christian Knudsens hus hele dagen.

Ole Kollerød blev derpå bragt ind i den myrdedes kammer, hvor retten nu blev sat, og hvor det blodige lig lå i sengen, tildækket med et lagen.

Dommeren sagde nu til Ole Kollerød: »Hvem er den person, som ligger i sengen?«

Ole svarede, at han vidste det ikke.

Dommeren opfordrede ham nu til at se med opmærksomhed på liget. Dette gjorde han også, og efter at han havde set lidt på det, sagde han med et udtryk af forundring: »Han er jo død.«

På spørgsmålet om, ved hvem den døde var bragt i denne tilstand, svarede han med en rolig stemme, at det vidste han ikke.

Ole Hansen blev nu også hentet ind i kammeret og opfordret til i Ole Kollerøds nærværelse at nævne navnet på den, der havde myrdet papirkusken.

Ole Hansen sagde da, at det var Ole Kollerød, der havde myrdet ham.

Til denne erklæring svarede Ole Kollerød: »Du er en rigtig skurk, som vil sige mig det på, du er den rette karl!«

Derpå vendte han sig til dommeren og sagde:

»Han (Ole Hansen) har forbrudt sit liv, men jeg ikke!«

Han blev nu opfordret til at lægge sin hånd på liget.

Dette gjorde han også, uden at det syntes at røre ham det mindste, og forsikrede samtidig, at han aldrig i sine dage havde rørt ved dette menneske før.

Han ytrede, at han ville ønske, at han var død, men røbede forøvrigt ikke, at dommerens alvorlige tiltale gjorde noget indtryk på ham.

Han blev nu ført ud af kammeret og gentog nu atter, at han ikke var rask, uden at dette dog på nogen måde var synligt.

Han afgav nu en forklaring om, hvorledes han havde tilbragt de sidste dage, og fastholdt sin nægtelse med største bestemthed, men vidnesbyrdene begyndte at samle sig mod ham.

Christian Knudsens kone blev taget i forhør efter Ole Kollerød, og hun forklarede, at da de tre gerningsmænd om morgenen efter mordet var kommet tilbage til hendes mands hus, sagde Ole Kollerød blandt andet til hende:

»Nu sover han godt,« og da konen forundret spurgte: »Hvem?« svarede han:

»Han, der fik kniven,« og da hun atter spurgte: »Hvem?« svarede han: »Lars Papirkusk på Nymølle.«

Ole Hansen forklarede, at da de begyndte at tale om at udføre gerningen, kom det også på tale, at papirkusken kunne blive dem for stærk. Ole Kollerød var da den, som foreslog, at i så fald måtte papirkusken »have kniven«.

Ole Hansen sagde da, at han havde en kniv, som var »godt skarp«, hvorpå Ole Kollerød forlangte den af ham.

Da de holdt råd om gerningen i Christian Knudsens hus, var sidstnævnte et øjeblik borte fra stuen; da han kom ind igen, sagde Ole Kollerød til ham: »Du har været borte. Du har vel ikke forrådt mig?«

Ole Kollerød syntes i det hele taget at have næret mistanke til Christian Knudsen, og denne synes også at have været den, der var den mindst forhippede på at begå forbrydelsen.

Han sagde også engang til de andre, at de kunne gøre, hvad de ville, men at han ikke ville være med; han ville helst være udenfor det hele.

Det ville Ole Kollerød imidlertid ikke vide noget af, han sagde til Christian Knudsen, at han skulle gå med, hvortil denne også lod sig bevæge på grund af, at de to andre forestillede ham, at han var så fattig, og at han kunne blive hjulpen ved tyveriet. Christian Knudsen forklarede endvidere, at da de den aften, gerningen blev begået, kom op på en høj bakke, hvorfra de kunne se Nymølle og over-

skuede hele værket, stod de en stund og lyttede, og her var det, at Ole Kollerød tildelte Christian Knudsen det hverv at holde vagt.

Ole Kollerøds to medskyldige erklærede sig således aldeles overensstemmende om, hvorledes gerningen var blevet udført, men Ole Kollerød var ikke til at bevæge til at tilstå, men påskød stadig, at han var så »fortumlet«, at han hverken kunne sanse eller samle.

Den 16. juni blev han igen fremstillet for dommeren og forklarede med et udtryk af den største uskyldighed, at han ikke havde begået nogen brøde. Han forlangte at tale med en præst, når dette var sket, ville han oplyse alt, hvad han vidste. Det skete, men Ole afgav blot en forklaring, hvor han fremstillede sig selv som aldeles uskyldig, og denne forklaring holdt han fast på i lang tid, indtil han fandt på et andet middel, hvorved han ville søge at fri sig.

Den 11. juli kom nemlig arrestforvarerens karl løbende ind til arrestforvareren og meldte, at Ole Kollerød måtte være gået fra forstanden, da han råbte og skreg og i det hele skabede sig højst forunderligt.

Arrestforvareren gik nu i forening med karlen og en tredie person ind i hans celle. Ole Kollerød lå udstrakt på ryggen i sengen med tæppet trukket op til hagen. Hans øjne så noget vilde ud, og han stirrede uafbrudt op mod loftet. Hans ansigt var ganske vådt af tårer og sveddråber, og man kunne se blodet stige ham til hovedet. Han slog uafsladelig omkring sig med begge armene og råbte uafbrudt: »Den kæltring, den skurk, lad mig få fat på ham. Jeg skal partere ham. Jeg skal myrde ham!«

Han var derhos ikke til at formå til at besvare de spørgsmål, der blev rettet til ham.

Arrestforvareren tiltalte ham flere gange, men Ole Kollerød vedblev at hæfte sine øjne på loftet og råbte uafsladelig den ovennævnte sætning.

Han blev nu ført ind på en sygestue i forbedringshuset, hvor han blev iagttaget, men det viste sig snart, at hans afsindighed var opdigtet. Han må snart være blevet ked af at forstille sig, thi sygdommen syntes på en gang at høre aldeles pludselig op, og lægen erklærede derfor også, at der var stor sandsynlighed for, at det hele var opdigtet, og Ole Kollerød blev kort efter fremstillet til forhør igen, men vedblev bestandig at nægte.

Ole Kollerøds kæreste, der var sigtet for at have været medvider i drabet, var imidlertid også arresteret, men hun afgav også den ene løgnagtige forklaring efter den anden, idet hun stadig søgte at hjælpe Ole Kollerød ved at skyde skylden på de to andre. Efter at hun en dag havde været i forhør og hun om aftenen var ført ned i arresten, blev to mænd af dommeren beordret til at opstille sig udenfor hendes arrest, for at høre på de samtaler, som hun, efter hvad man erfarede, førte med de andre arrestanter. De tiders arrestforhold var, som man ser, ikke meget gode. Hun begyndte også straks at føre samtaler med de arrestanter, som sad i cellerne oven over og ved siden, og samtalerne drejede sig udelukkende om Ole Kollerøds sag. Hun fortalte dem ligefrem, at hendes forklaring med hensyn til en del af de røvede penge, som Ole Kollerød havde givet hende, var falsk, men hun var i tvivl om, hun havde handlet klogt i at afgive denne forklaring,

og bad de arrestanter, der sad oven over hende, om at råbe op til Ole Kollerød, (der igen sad i en arrest over dem), at hun, hvis han kom i forlegenhed for den forklaring, hun havde givet, »ærgrede sig fordærvet«.

Hun udtalte håb om, at »dette forbandede forhør« snart måtte være forbi.

Det var rigtignok blevet sagt, at Ole Kollerød »var væk« (d.v.s. overbevist), men »nogle rigtige«, der var ude på Nymølle, havde sagt, at »Ole kunne slå 20 sådanne (d.v.s. som papirkusken) af vejen, uden at det gjorde ham noget«.

Hun blev dagen efter taget i forhør igen, og de to mænd, der havde hørt hendes samtale i arresten, beedigede deres forklaring om, hvad hun havde sagt, men hun blev ved at nægte.

Forhørene blev imidlertid fortsat med stor kraft, og der kom masser af forbrydelser for dagen, deriblandt et drab til, nemlig drabet på aftægtsmand Jørgen Enevoldsen på Kollerød mark, som vi senere skulle omtale.

Ole Kollerød blev imidlertid ved at nægte, indtil han kom i forhør den 24. november, altså over 5 måneder efter, at drabet på Nymølle var blevet begået. På denne dag erklærede han uopfordret, at han nu havde besluttet at sige den rene sandhed, og han forklarede nu, at han havde begået drabet, idet han havde skåret halsen over på kusken. Som bevis på hans fordærvelse kan det anføres, at efter at drabet var begået og morderne som ovenfor meldt opholdt sig i nogen tid i Rudeskov, lå han der en stund og sov, så lidt indtryk havde den græselige gerning, som han kort i forvejen havde begået, gjort på hans sind.

Af de andre forbrydelser, som Ole Kollerød tilstod at have begået, skulle vi nævne et indbrud på Freslev mark og som blev begået et efterår kort efter, at Ole Kollerød var undvegen fra Blåtårn arrest.

Han traf tilfældig sammen med to andre personer, hvoraf den ene hed Didrik, den anden Christoffer. Denne sidste havde været i Frederiksborg og havde hørt, at Oles undvigelse af arresten var blevet bekendtgjort ved trommeslag på Frederiksborgs gader. Han fortalte tillige, at han vidste en mand, der havde 1500 daler, og spurgte de andre, om de ville være med til at tage dem. De gik ind derpå og besluttede, at en fjerde person ved navn Niels, der havde været jordbruger på Karlebo Overdrev, skulle være med. Didrik lånte dem en sabel, som de skulle benytte ved tyveriet, og en aften blev berammet til udførelsen, og den bestemte aften samledes de kl. 8 hos Christoffer, som dengang boede på Karlebo Overdrev. De gik derfra til Freslev mark, hvor tyveriet skulle begås, og hvor Ole Kollerød hverken før eller siden havde været. Da de kom til huset, var folkene endnu oppe, eftersom de kunne se, at der var lys i stuerne.

En af dem bankede på døren til huset, der var lukket af, og de hørte en stemme inde i huset spørge: »Hvem er det?« Gavtyvene svarede, at det var politiet fra Frederiksborg, der kom for at efterse deres penge.

Døren blev imidlertid ikke lukket op, hvorfor en af dem løb mod den, hvorefter den sprang op. De gik nu ind i stuen, den ene med sablen. I huset befandt sig ingen mandfolk, men kun en kone, en halvvoxen pige og et lille barn. Disse personer var naturligvis dødelig forskrækkede over det natlige indbrud. En af gavtyvene stillede sig på vagt i døren og hindrede husets beboere fra at gå ud af

huset, for at de ikke skulle gøre anskrig, men iøvrigt blev der ikke tilføjet beboerne nogen overlast. Gavtyvene gennemsøgte huset på kryds og tværs, men fandt kun 3 daler i rede penge, men forøvrigt bortførte de en mængde genstande fra huset, som de senere delte mellem sig indbyrdes, deriblandt 30 alen lærred, et stykke vadmel og mange andre ting.

Ole Kollerød var nu flere dage i træk den eneste, der var i forhør, men da han først havde fået munden i gang, aflagde han så omfattende tilståelser, at retten i flere dage ikke havde tid til at afhøre andre.

Han anmeldte en mængde andre forskellige forbrydelser, og det viste sig, at der bestod en vidt forgrenet tyvebande her i amterne, hvori flere bekendte forbrydere var deltagere. Blandt dem, der blev indviklede i sagen, var også en person, der i sin tid var meget frygtet her i amtet, nemlig den såkaldte Jens Omgang. Ole Kollerød sigtede ham for at have begået et røverisk indbrud i Melløse, idet Ole påstod, at Jens Omgang selv, da de engang sad arresterede sammen i Blåtårn, havde fortalt ham de nærmere omstændigheder derved. Disse var efter, hvad der også blev oplyst ved andre under sagen afgivne forklaringer, følgende: Gårdejer Hans Rasmussen i Melløse havde omtrent tre år før forhøret over Ole Kollerød blev optaget, anmeldt, at der om natten havde været tyve eller røvere ved hans gård, og at de efter at have åbnet døre og låger og brudt døren fra gården til forstuen op, var kommet til en dør, som førte fra forstuen ind til det værelse, hvor gårdmanden lå.

De stod længe og brækkede ved døren, men kunne ikke få den op. De råbte da ind til ham: »Vil du lukke op, din gamle hund!«, men da han selvfølgelig ikke gjorde dette, så gik de til et af vinduerne og indslog dette med en knippel, hvorpå Hans Rasmussen, for at undgå den overhængende fare, tog flugten med et af sine børn, medens han måtte lade to af disse tilbage.

Han løb efter hjælp og kom en timestid efter tilbage med to af sine naboer, men fandt da, at et hængeskab var kastet ud af vinduet og brudt op, samt at de penge og noget sølvtøj, der havde været i det, ialt til en værdi af 31 rigsdaler var borte. Jens Neiede nægtede dog under hele sagen at have begået dette tyveri, skønt der var meget, der talte imod ham.

Det var ikke alene på Frederiksborg distrikt, at Ole Kollerød havde drevet sit spil, men også inde på Kronborg distrikt havde han begået forskellige forbrydelser, og vi skulle blandt disse nævne et indbrud, som han begik hos en mand på Annisse mark i året 1827, med hvilket indbrud der var forbundet ganske karakteristiske omstændigheder.

Nytårsdag 1827 traf Ole i Helsingø sammen med en person ved navn Lars, der nylig var kommet ud af straffeanstalten, hvor han havde været hensat for at have truet en mand på livet.

De gik sammen fra Helsingø ad landevejen, og Lars, der før havde boet på Ammindrup mark, men nu havde taget bopæl på Grønholt Overdrev, foreslog Ole, at de skulle stjæle sammen. Ole Kollerød nægtede at ville være med dertil, men nu fandt Lars på noget andet.

På Annisse mark boede der en velhavende mand, som havde to døtre, som han

Sidse Marie Christiansdatter, Ole Kollerøds kæreste, tegnet af P. Gemzøe, 1837.

gerne ville have giftet. Den ene var pukkelrygget, hvorimod den anden var køn og velskabt.

Det blev nu aftalt, at Ole Kollerød skulle gives ud for en rig skræder; han var forresten skræder af profession og gik også undertiden under navnet Ole Skræder, og derpå skulle manden på Annisse mark gøres opmærksom på, at Ole var en mand for den sidstnævnte af døtrene.

Lars indledte sagen, og det var også nærved at blive afgjort, da en svoger til manden erfarede, hvad der var i gære, og fortalte pigens forældre Oles tidligere historie, og at han havde været i forbedringshuset. Manden ville derfor ikke give Ole den kønne af døtrene, hvorimod han nok ville give ham den anden.

Hende ville Ole imidlertid ikke have, og der blev således intet af svogerskabet, men da det smukke kompagni således ikke kunne komme til mandens kasse på den ene måde, besluttede de at prøve derpå på en anden måde, nemlig ved at bestjæle ham.

De gik om natten til gården, brød hul på lervæggen og gik derigennem ind i gården og stjal flere ting.

Vi kommer nu til det andet drab, der blev opdaget under denne sag, og som vi tidligere har berørt, nemlig drabet på aftægtsmanden på Kollerød mark. Vi skulle nærmere omtale dette, fordi en af hovedpersonerne i drabet på Nymølle også var delagtig i dette drab, og fordi der var ganske ejendommelige omstændigheder forbundne dermed.

Den 28. maj 1829 om morgenen fandt man den på Kollerød mark boende aftægtsmand, Jørgen Enevoldsen, liggende nede i den til hans gård hørende brønd, og han var selvfølgelig død. Der blev optaget forhør, men alle omstændigheder tydede på, at han ikke var blevet ombragt på voldsom måde, men at han havde taget sig selv af dage.

Under forhørene over Ole Kollerød blev opmærksomheden atter henvendt på denne begivenhed, derved at Christian Knudsens kone en dag, da hun var i forhør, sagde, at hendes mand, efter hvad han for hende havde ytret, skulle have været med til at kaste Jørgen Enevoldsen i brønden, og at dette var sket, efter at Jørgen Enevoldsens kone og en person ved navn Niels dagen før havde været på Christian Knudsens bopæl og derfra atter havde begivet sig hjem i følgeskab med sidstnævnte.

Yderligere undersøgelser blev nu anstillet angående dette drab, og Jørgen Enevoldsens kone blev derefter taget i forhør.

Hun forklarede, at hun og Niels, hvilken sidste var tjenestekarl hos Jørgen Enevoldsen, og hvem hun havde lovet at ville ægte, når hendes daværende mand døde, allerede i nogen tid havde haft i sinde at ombringe Jørgen Enevoldsen. Dagen før, han blev kastet i brønden om aftenen, havde han bl. a. pålagt hende, at hun skulle gå til Frederiksborg og købe brændevin til nogle folk, som de den næste dag skulle have til arbejde i marken, men Niels, hvem hun meddelte dette, rådede hende fra at gå til Frederiksborg, og overtalte hende i stedet derfor at gå med ham til Christian Knudsen, der dengang boede i Øverød, for med ham at aftale det fornødne til mordplanens udførelse.

Efter at de var kommet til sidstnævntes bopæl, blev de begge med ham enige om, at han endnu samme dag skulle ledsage dem tilbage til Kollerød og der hjælpe Niels med at styrte Jørgen Enevoldsen i brønden.

Han gik også med dem. Da de på tilbagevejen var kommet i nærheden af Kollerød, forlod konen de to andre og gik noget i forvejen til hjemmet, hvor hun efter at have talt noget med manden Jørgen Enevoldsen, der var gået til sengs, malkede deres køer, og da hun derpå igen var kommet ind i stuen, kom straks efter Christian Knudsen ind i stuen, spurgte efter Niels og indlod sig i samtale med Jørgen Enevoldsen, hvem han trakteredede med brændevin, så at han næsten blev svirende. I løbet af samtalen stod Jørgen Enevoldsen op af sengen, idet han sagde, at han skulle gå ud for at fodre hestene af og gik ud i gården, og Christian Knudsen sagde, at han ville følge med for at se efter Niels (der imidlertid stod på lur ude i gården).

Jørgen Enevoldsen og Christian Knudsen gik altså sammen fra stuen ud i gården. Da konen så sin mand og Christian Knudsen gå sammen ud i gården, sad hun i kakkellovnskrogen og tilhyllede sit hoved med sit forklæde, idet det, som hun forklarede under forhøret, skumlede for hendes øjne, da hun nok vidste, hvad der nu skulle ske.

Efter at nogen tid var gået, kom Niels og Christian Knudsen ind i stuen, men Jørgen Enevoldsen var ikke med dem. De sagde til konen, »at nu var det forbi«. Angående mordets udførelse forklarede Christian Knudsen, at da de var kom-

met i nærheden af Jørgen Enevoldsens bolig, havde Niels sagt til ham (Christian Knudsen), at han havde i sinde at tage sin husbond af dage – medens der ikke tidligere var truffet nogen aftale mellem dem derom – og at Christian Knudsen skulle være ham behjælpelig dermed.

Niels sagde, at Christian Knudsen skulle gå ind i stuen og lokke Jørgen Enevoldsen ud under et eller andet foregivende, hvorpå de i forening skulle styrte ham i brønden. Christian Knudsen svarede imidlertid, at han ikke ville lægge hånd på Jørgen Enevoldsen, hvorpå Niels svarede, at når han blot ville lokke Jørgen ud, skulle han (Niels) nok »sørge for resten«.

Medens Christian Knudsen, hvem Niels lovede 50 rigsdaler for hans »ulejlighed«, når gerningen var fuldført, således havde forholdt sig ikke at ville røre ved Jørgen Enevoldsen, lovede han iøvrigt at opfylde Niels' begæring, hvorefter han, som ovenfor meldt, gik ind i stuen og spurgte efter Niels samt fik Jørgen med ud i gården.

Straks, da de var kommet ud i gården, sprang Niels frem fra skæreløen, hvor han havde skjult sig, og greb Jørgen Enevoldsen om livet samt førte ham henimod brønden, der var i nærheden af, hvor de stod.

Christian Knudsen deltog ikke – efter hans egen forklaring – i at gribe Jørgen Enevoldsen. I det samme, Niels greb Jørgen, vendte han hovedet til den anden side, så at han ikke hørte plumpet, da Jørgen Enevoldsen styrtede ned i brønden, efter at Niels havde kastet ham derned, og da han vendte sig om igen, så han, at Niels stod alene, hvorimod han selvfølgelig ikke så noget til Jørgen.

Efter at mordet således var fuldbyrdet, gik de ind i stuen igen, og Niels og aftægtsmandens kone udbetalte Christian Knudsen nogle penge og gav ham nogle fødevarer i forskud på den løn, han havde fortjent for sin villighed.

Niels nægtede under hele sagen at have begået mordet.

Som ovenfor meddelt, var antallet af de forbrydelser, Ole Kollerød afslørede, meget stort, og i alt 34 personer – hvoraf flere førte særlige navne, hvorunder de kendtes af deres kammerater, såsom Pelsskræderen, Tømmerlene o.s.v., blev indviklede i sagen.

Blandt de forbrydelser, som Ole Kollerød afslørede, var også en forfærdigelse af falske sedler, der på den tid havde grebet stærkt om sig her i amtet. – Vi skulle måske ved lejlighed fortælle noget om denne sag – og det blev nu klart, at det var nødvendigt at udnævne en særlig kommission med det hverv at undersøge og påkende sagen.

Overretsassessorerne Tetens og Mourier blev derfor af det danske kancelli beskikkede til dette hverv. Det sidste forhør, som blev optaget af Nordre Birks politiret i sagen, blev afholdt den 24. januar 1838, og nu begyndte kommissionen sin virksomhed.

De af kommissionen optagne forhør blev endt i årets afslutning, og således var der hengået omtrent 1½ år efter drabet på Nymølle, før forhørene var sluttede, hvoraf man kan gøre sig en forestilling om sagens vidtløftighed.

Den 19. august 1839 faldt kommissionens dom, hvorved alle bandens medlemmer blev idømt lovens strengeste straf, som de havde forskyldt ved deres for-

brydelser, og således endte denne sag, der vistnok er den mærkeligste kriminalsag, som i en lang årrække har været behandlet her på egnen.

Hvad avisen bragte...

9/2 1876. *En rejse på Helsingørbanen i forgårs morges.*

Fra en passager, som afgik fra Helsingør i forgårs morges, har Dagstelegrafens modtaget følgende skildring af rejsen.

Da morgentoget, som afgik fra Helsingør kl. 7, ankom til Hillerød, måtte det straks returnere, da det blev meldt, at banen var impassabel på grund af sne mellem Holte og Hellerup.

Da dette returnerende tog i Fredensborg mødte det tog, som afgik fra Helsingør kl. 8,50, gik en del af passagererne over i dette tog, for om muligt at nå København i løbet af dagen. Dette tog fortsatte derefter med meget besvær sin vej og fik i Birkerød en del arbejdere med for at kaste sne foran toget; det nåede Holte omtrent kl. 10,45 eller ¼ time senere, end det skulle. Maskinen afgik derpå med folkene, som gjorde banen passabel til Lyngby, da sneen navnlig lå tyk på Virum mark.

Toget blev derefter ført igennem til Lyngby, hvor det ankom kl. 1,30, men da man her tvivlede om muligheden af at føre et tog igennem til Kjøbenhavn, og da prisen på vogne til Kjøbenhavn straks blev skruet op, tog en del passagerer tilbage med det samme tog, idet det straks efter ankomsten til Lyngby igen afgik til Helsingør. Arbejderne, som havde bidraget til at føre toget igennem til Lyngby, var lejede til snekastning for en betaling af 20 øre pr. time(!), men de forlangte 50 øre, hvilket unægteligt også er en rimeligere betaling, og som også tilstodes dem. Omtrent kl. 3 ankom det ordinære tog fra Helsingør til Lyngby og medtog de ventende passagerer, hvorefter toget ankom til Kjøbenhavn kl. 3½, medens der til den tid ikke var ført noget tog igennem nordpå.

24/2 1876. *Foredrag i Birkerød.*

I aften torsdag oplæsning af hr. K. Mantzius.

4/3 1876. *Om overfaldet i Birkerød*, der for kort tid siden gjorde en vis opsigt, er følgende nærmere enkeltheder, der ikke tidligere er fremstillede (selve dommens resultat har vi for nogle dagen siden meddelt).

En landvæsenselev havde en aften været i Birkerød kro med flere andre personer og var blevet meget beruset og yppede i denne anledning klammeri med en anden tilstedeværende slagsbroder, snedker E., der er usædvanlig stor og stærk, tog heraf anledning til at give eleven en lussing og en skalle med panden, så at eleven blev blodig. Kl. 10½ forlod sidstnævnte kroen tilligemed de andre, og på vejen opstod der uenighed mellem ham og snedkeren, der kastede ham i grøften og gav ham flere slag med sin pande i ansigtet, hvoraf eleven blev bedøvet, måtte følges hjem og holde sengen i nogle dage.

Nu slog imidlertid gengældelsens time for snedkeren. Hans overfald på eleven gav nemlig anledning til, at de tre andre tiltalte under sagen overfaldt ham, idet nemlig en af dem tog en på vejen liggende sten og drev den i en afstand af 2 alen i ansigtet på snedkeren; de gav ham derpå alle tre flere slag med deres stokke. Snedkeren flygtede nu ind på en nabomark, hvorhen de forfulgte ham

og gav ham endnu flere slag, hvorefter de forlod ham liggende på marken, hvor han senere blev fundet af et par mænd, der bragte ham hjem i meget medtaget tilstand; han måtte holde sengen i nogen tid, men er nu restitueret.

23/3 1876. *Bazar i Birkerød.*

I slutningen af næste måned vil der i Birkerød blive afholdt en bazar til fordel for asylt sammesteds. Bidrag modtages hos skolebestyrer Mantzius.

29/3 1876. *Forandring af jernbanekupeerne.*

I denne tid foretages der en forandring med det Sjællandske Jernbaneselskabs kupeer på Klampenborgbanen og Nordbanen, der måske nok kan være fordelagtig for selskabet, men næppe vil falde i publikums smag. Denne forandring sker nemlig med de om sommeren så meget yndede rørsæder i anden klasses kupeer, idet nemlig skillerummene borttages, så at der i stedet for til fire passagerer bliver plads til fem på hver side. Der vindes altså to pladser i hver kupé, men for passagererne, der hidtil har siddet mageligt, er denne forandring så meget mindre behagelig, som de ikke alene kommer til at sidde temmelig knebent, men også – for så vidt som de ikke har yderpladserne – mister en behagelig støtte. Hvorvidt den samme forandring vil blive foretaget med de polstrede sæder, er ikke bekendt.

I Hørsholm distrikt findes følgende syge- og begravelseskasser:

»Sygekassen for Hørsholm distrikt og omegn« (Brønsholm by).

»Syge- og begravelseskassen for Høsterkjøb og Sandbjerg i Birkerød sogn.«

Stiftet den 28/7 1861 af sognefoged Ole Jørgensen. Medlemstallet var den 1. januar d. å. 159, deraf 85 mænd og 74 kvinder. (Den 1. januar 1875 var medlemstallet 130, deraf 70 mænd og 60 kvinder). I året 1875 har sygdomstilfældene udgjort 14 hos mænd og 9 hos kvinder. 40 år er aldersgrænsen for optagelse. Ved optagelsen betales i indskud 33 øre af en mand og 16 øre af en kvinde. Retten til sygehjælp indtræder 10 uger efter optagelsen og ydes højst i 16 uger. Sygehjælpen er 4 kr. ugentlig for mænd og 2 kr. for kvinder.

Begravelseshjælpen er 24 kr. og 33 øre af hvert medlem.

Ved sidste års slutning ejede foreningen 834 kr. i sparekassen, 84 kr. i privat udlån og 76 kr. og 16 øre i kassebeholdning.

»Syge- og begravelsesforeningen for Birkerød by« (stiftet i november 1853).

Medlemstallet var den 31. december 1875 9. Det ugentlige medlemsbidrag er 8 øre. Der ydes i sygdomstilfælde en ugentlig understøttelse af 4 kr. Sygehjælpen ydes højst i 26 uger. Begravelseshjælpen er 50 kr. I 1875 er der betalt for 126 sygedage. Ved sidste års slutning ejede foreningen i sparekassen 262 kr., i privat udlån 144 kr. og i faste ejendomme 300 kr.

Denne forening er afsluttet.

2/5 1876. *Hørsholm distrikts Husflidsforening.*

Der er 10 pigeskoler, deraf én i Birkerød, én i Høsterkjøb og én i Usserød. Omtrent hvert 10. barn har fået præmie (syskrin o. lign.). Der læres syning, strikning, stopning, lapning og i Hørsholm tillige stråfletning.

Drengeskoler er nu åbnet i Usserød og Birkerød.

Svært at skaffe lærere. P. Hansen og arkitekt Leffland roses. Skolen i Birkerød åbnede med 50 børn. Kand. theol. Schröder roses. Teglværksejer Gobe lægger lokaler til. (Et stort værelse med kakkelovn).

Præmier har bl. a. følgende fået:

Jensine Witt af Birkerød

Anna Nielsen og

Laura Jørgensen af Høsterkøb

Hans Petersen af Birkerød

27/5 1876. *Nordbanen.*

Driftsberetning for 1875.

Til Hillerød er ialt befordret 73.452

Deraf fra Birkerød 2.261

Til Birkerød er befordret 19.533

Deraf 61 på 1. klasse.

4.401 på 2. klasse.

15.071 på 3. klasse.

12.110 er rejst fra B. til Kjøbenhavn

(ca. 40 om dagen).

7/6 1876. I mandags afholdtes der en smuk grundlovsfest i Birkerød.

Kl. 3 samledes man om det store »Majtræ«, der står i Birkerød by. Birkerød Våbenbrødre kom marcherende med deres fane og musik, og snart efter satte toget, der var ret anseligt, og hvori også mange damer deltog, sig i bevægelse og gik til den lille skov ved Bistrup Hegn.

Ved indgangen til skoven var der rejst en æresport, hvorover fandtes disse linier:

Oh Danmark, dølg da ej din pragt
og se de roser røde,
men smyk dig kun i sommerdragt,
den folderige bløde,
og vift med bøgens grønne slør
til Nordens mænd og Nordens møer
en hilsen over sundet.

Toget marcherede op til talerstolen, foran hvilken der navnlig til damernes bekvemmelighed, meget praktisk, var anbragt en del bænke.

Selve talerstolen var smukt dekoreret med blomster, faner og grønt, og kongerne Frederik den VII. og Christian den IX.'s buster var anbragt på hver sin side af den. Under hver konges buste fandtes et våbenskjold, og midt på talerstolen stod Carl Ploug's smukke ord:

Vi vil vare på kong Frederiks gave.
Vi vil pleje sæden, han har lagt.
Vi vil efterlade Danmarks have
til vor efterslægt i sommerpragt.

Træskomager Hans Christiansen bad på festkomiteens vegne forsamlingen velkommen og gav ordet til birkedommer Møller fra Hørsholm, der udtalte, at hver gang, man havde samledes i denne skov for at mindes den dag, da kong Frederik den VII. havde givet folket del i landets styrelse, havde det været skik, at den første hilsen henvendtes til landets konge. Det er ikke alene fordi, han er landets første mand, at vi hilser kongen, men også fordi, han står trofast på grundlovens side. Taleren omtalte, at det ikke i denne egn var lykkedes at sprede misnøje ud mellem befolkningen, som det er sket i så mange andre egne. Denne egn står i så henseende over de fleste egne i landet.

I disse tider, hvor der er så megen tale om, at kongen ingen magt skal have, er det rigtigt, at det første leve ved lejligheder som denne gælder kongen. Vor nuværende konge har vist, at hans valgsprog ikke er et mundsvejr, men stemmer med hans overbevisning. Det viser i denne tid skyer på den politiske himmel, både udad og indadtil, men den fortrøstning kan vi have, at ingen mand i landet mere end kong Kristian den IX. har hjerte for Danmarks beståen, og med ønsket om, at det må lykkes kongens bestræbelser at bringe landet ud af den tilstand, at indre splid udmarver dets kraft, vil vi råbe et leve for kongen. Nifoldigt hurra. Pastor Haar fra Kongens Lyngby talte for Grundloven.

Af den omstændighed, at grundloven er blevet til på en fredelig måde, ville taleren drage et godt varsel for fremtiden.

Det var ved en fredelig samvirken mellem det danske folk og dets konge, at der blev lagt en grundsten til det danske hus, hvorpå det, vil Gud, i mange år skal stå. Da vi fik friheden, vandt vi den ikke ved kanoner, men ved et ærligt håndslag mellem konge og folk.

Taleren mindede om den ånd, der hvilede over den grundlovgivende rigsdag og fremdrog navnlig ét træk. Ligesom nu var der den gang forskellige partier, nogle mente, at kongen ville give for meget, andre, at han ville give for lidt. Det synes en stund, som om arbejdet ville gå i stå, men da var det i det afgørende øjeblik, at en mand, der dengang var fører for Venstre ligesom nu, på sit partis vegne erklærede, at det ikke alene var nødvendigt at få en grundlov, men også at få den straks. Man slog gensidig af på sine fordringer, og resultatet blev, at Danmarks Riges Grundlov blev vedtaget den 19. maj med alle stemmer mod fire.

Taleren sluttede med det ønske, at vi må gå frem på det friheds og ligheds grundlag, som er indført ved grundloven. Nidobelte hurraråb.

Dirigenten, træskomager Hans Christiansen, holdt et fortrinligt varmt foredrag for fædrelandet.

Vore minder, sagde han, er en hellig arv, men derfor må vi ikke tro, at vi kan bade os i dens glans. Nej, nu må vi selv øve stordåd. Det gælder om mænd med trofaste danske hjerter. Når man taler om, at vi skal forsvare os, siger mange modløst: »Hvad hjælper det, hvad kan det nytte?« Taleren vil hertil svare: Mon vore forfædre har sagt således? Når sådanne anskuelser bliver rådende, så vil geograferne engang skrive: Deroppe ved Tysklands nordkyst ligger en gruppe skønne øer, der engang hed Danmark. Fædrelandskærlighed er en skøn

Majpladsen i Birkerød.

følelse, der blussede op i klare flammer hos vore forfædre – skulle vi være ringere end de? – Lad os ønske, at folket vil samle sig om Dannebrog, bryst mod bryst, mod fjenden, og lad os bede, at Danmark må leve med al sin rige herlighed. Foredraget ledsagedes af jævnlige bifaldsråb, og det af taleren udbragte leve for Danmark fulgtes af hurraråb.

Lærer Jørgensen jun. talte for Sønderjylland:

Der føres en skarp kamp i øjeblikket. Vel ikke en kamp med skarpe våben, men dog en kamp om det dyrebareste, folket ejer.

Lad os sende sønderjyderne en hjertelig tak for, hvad de har udrettet for danskheden. De tapre sønderjyder leve!

Hermed var de officielle taler forbi, og ingen begærede ordet. Dirigenten sluttede derpå festens alvorlige del, idet han meddelte, at om et kvarter ville festmåltidet begynde i et på pladsen oprejst telt, og om højst en time ville dansen, hvorefter de mange unge vel længtes stærkest, tage sin begyndelse.

Denne meddelelse modtoges med stærkt bifald af de unge, og forsamlingen spredte sig nu på den med skandinaviske faner rigt prydede festplads og søgte de forskellige fornøjelser, som festen tilbød.

Den festklædte, glade mængde, der bølgede frem og tilbage på den smukke festplads, gjorde scenen meget livlig, og det var i det hele taget en velykket fest.

23/6 1876. *Besøg fra Birkerød i Helsingør.*

Et ekstratog førte i forgårs et selskab på henved 100 damer og herrer fra Birkerød og omegn til Helsingør, hvorfra det efter at have beset Marienlyst og Kronborg foretog en køretur til Odinshøj og Gurre og sluttede dagen med en dinér og en dans i natursalen på Marienlyst. Kl. 9½ kørte selskabet med et musikkorps i spidsen til jernbanen, hvor ekstratoget ifølge Hls. Dgb. afgik ca. kl. 10.

30/6 1876. *Overrettsdom.*

Overretten har nu afsagt dom i den sag, der rejste sig af et i Birkerød kro og Birkerød by i sidste efterår stedfunden overfald, som dengang vakte en betydelig opsigt, da det var en bekendt, frygtet slagsbroder, som havde været indviklet deri. De nærmere omstændigheder har vi forøvrigt tidligere omtalt.

Det erindres, at den bekendte snedker C. først overfaldt en landvæsenselev i kroen og senere på gaden, hvorefter en arbejdsmand og to unge karle overfaldt snedkeren og tilføjede ham temmelig betydelig overlast. Overretten dømte snedkeren til 14 dages fængsel på sædvanlig fangekost, en af de andre til 3×5 og de to andre til 2×5 dages fængsel på vand og brød.

13/7 1876. Kirkekoncerten i Birkerød kirke til fordel for Birkerød asyl havde i søndags ikke samlet noget stort publikum, men det, der præsteredes, overtraf langt forventningerne. Hr. S. Glæsers orgelspil og damerne, fru Erhard Hansens og frøken Pfeills sang er så fordelagtig bekendt, at det er unødvendigt at sige andet, end at disse kunstnere atter havde lejlighed til at befæste deres gode renommé og ligefrem fængslede tilhørerne.

Hr. højskoleforstander Vinther, der foruden at lede korene, som var prægtig sammensungne og vidnede om en sjælden omhyggelig indstudering, sang iflg. Kjøbenhavns Amts Avis et par solonumre, en romance og Weyses bekendte aftensang, overraskede ved sin milde tiltalende stemning, som i særdeleshed kom til sin ret i aftensangen.

Det var en heldig begyndelse, den lille sangforening her gjorde.

19/7 1876. *Det kirkelige og folkelige møde i Birkerød igår.*

Efter afholdt gudstjeneste i Birkerød kirke, hvor pastor Hostrup prædikede for en så talrig forsamling, som kirken kunne rumme, samlede man i det nærliggende Bistrup Hegn, hvor forsamlingen voksede til henimod 1000 mennesker. Her holdt pastor Brandt fra Vartov en tale, der både kristelig og folkelig talt drejede sig om de ord: Kærlighed er en stor glæde.

Højskolelærer Vinther fra Lyngby talte om skoleundervisningen og lagde der en særlig vægt på det vækkende og nærmende moment i denne.

Endvidere talte præsterne Hostrup og Haar samt forhenværende højskolelærer Johannes Schrøder.

20/7 1876. *Om Birkerød mødet.*

Hvoraft vi igår havde meddelt en beretning, hensættes her følgende udførligere meddelelse:

Pastor Brandt bemærkede, at når man holdt dette møde to steder (i kirken og i skoven), var det ikke fordi, man ønskede at samle to slags deltagere; det var netop meningen, at man også skulle mødes ude i den smukke skov i det samme navn, der var knyttet fortrinsvis til kirken.

Taleren var blevet noget betænkelig ved den storslåede måde, hvorpå mødet var blevet indvarslet, thi det var ikke meningen, at store spørgsmål her skulle finde deres løsning. Mødet skulle kun betragtes som et »hyggeligt vennemøde«.

Derpå gik taleren over til i et særdeles tiltrækkende foredrag at skildre betydningen af den rette kærlighed i modsætning til egenkærlighed. Også i statslivet har kærligheden den betydning, thi de mænd, der har udrettet noget betydeligt for et folk, har mere gjort det fordi, de havde en stærk kærlighed til deres fædreland, end fordi de besad megen dygtighed. Dermed skulle dog ikke være sagt, at dygtighed og oplysning ikke havde stor betydning, netop for statsmanden, og navnlig burde den, der ikke besad disse gaver, allermindst bestride dem. Højskolelærer Vinther fra Lyngby fremhævede betydningen af undervisningen i skolen grundet på lys og varme, således som Grundtvig har ment.

Han troede, at man almindeligvis lagde for megen vægt på lyset (kundskaber), og at man derved bragte en åndelig nærsynethed tilstede. Det findes, mente han, bekræftet i historien, når man tager Christian den IV. og Gustav Adolfs liv og færd for øje. Det træder da frem, at den første, der havde så mange kundskaber, ikke fik lejlighed til at øve den forædlende indflydelse på sit folk, som den sidste, der besad så megen kærlighed.

Pastor Hostrup udviklede, at når en kristen går fremad, gik han også hjemad. Dette gav ham anledning til at udtale, at når det i dåben hedder: Gud bevare din indgang og din udgang – burde det, som pastor Fenger har gjort opmærksom på i den ny alterbog, og hvad der også stemmer bedst med grundteksten, hedde: Gud bevare din udgang og din indgang. Thi når vi står i syndens og dødens verden, gælder det om at gå heldig ud derfra ind til det bedre liv, hvorom vi har modtaget forjættelsen.

Taleren brugte nu ved barnedåb den sidste form, og han ville opfordre sine kaldsfæller til at gøre det samme; det stemmer også bedst med, at der i dåbspagten først læres forsagelse og derefter tro.

Pastor Haar fra Lyngby fortalte ifølge Dagstelegrafen på en livfuld måde et norsk eventyr for at godtgøre, at livsglæden, der er så forskellig fra de så meget søgte livsglæder, kan og bør enhver kristen nå, når han forstår at søge alle sunde glæders kilde. En smuk løftet stemning herskede under hele mødet.

24/8 1876. *Tyveri og bedrageri.*

En skræder i Birkerød indfandt sig for nogen tid siden i butikken i Birkerød kro, hvor han, da ingen var tilstede i butikken, så lejlighed til at tilvende sig et stykke

flæsk, hvormed han ville begive sig til sit hjem, men blev undervejs standset, hvorved flæsket atter kom i bestjålens besiddelse.

En i Birkerød tjenende dreng havde indleveret en frakke og et par benklæder til reparation hos skræderen, som, da tøjet var færdigt, indfandt sig hos drengen med det, men da han ikke straks kunne få sin betaling, gik han igen bort med tøjet og bragte det til Kjøbenhavn, hvor han pantsatte det. Ved Hørsholm birks ekstradom af 18. ds. blev han herfor anset med fængsel på sædvanlig fangekost i 40 dage.

26/8 1876. *Kreaturtælling i Frederiksborg Amt.*

I Birkerød sogn findes der iflg. den afholdte kreaturtælling:

517 heste (deraf 2 hingste)
1401 hornkvæg
411 får
585 svin
103 bistader

29/8 1876. *Ejendomsandel.*

Proprietær Busck har i disse dage solgt ejendommen »Frihedsløst« ved Ubberød til Svend Larsen (Bonnerup).

Købesummen er efter forlydende 30.000 kr.

19/1 1877. *Foredrag i Birkerød.*

Pastor Monrad tog i sit foredrag i onsdags sit udgangspunkt i Chr. Richardt's vers:

Kæmp for alt, hvad du har kært,
dø om så det gælder,
da er livet ej så svært,
døden ikke heller.

Livet og døden er i sig selv svære, men med kærlighedskampen, kampen for, hvad man har kært, til baggrund bliver de begge lette. Nogle indvender vel, at livet og døden ikke er så svære, og at den betydning, der tillægges kærlighedskampen, derfor er sygelig overdrivelse.

Vistnok er der også sygelig overdrivelse i det tungsind, hvormed folk betragter livet, navnlig er dette tilfældet, når unge mennesker, hvad der jo ikke er ualmindeligt, ligefrem sværmer for det tungsindige. Det samme må siges om fritænkernes, især de udenlandske fritænkernes romanforfatteres tungsindige blik på livet – ved læsningen af disse digteres værker kommer man altid til det samme udslag, som forkyndes i den gamle sætning, at det er bedre at drømme end at være vågen, men bedst at dø og glemme. Thi disse forfattere skildrer livet som lutter jammer og elendighed. Man har imidlertid den trøst, at så længe folk kan skrive romaner om deres tungsindighed, er det sagtens ikke så alvorligt ment.

I modsætning til disse tungsindige står de, som man med et billedligt udtryk har kaldt de »rødmussede«.

Udtrykket er navnlig anvendt om folk, der er kommet til at kende og tilegne sig de grundtvigske ideer, uden at disse hos den er resultatet af noget selvoplevet.

med andre ord: De har tilegnet sig livets sejre, men oversprunget dets kampe. Grundtvigianismen er så berusende, at denne fare ligger nær for enhver, der drages ind i bevægelsen, enhver stærk bevægelse fører den fare med sig, at man let rives for hurtig med deri. Disse »Rødmussede«, der så let er kommet ind i »Gyldenåret« og ud over alle besværligheder, vil imidlertid stedse blive uden indflydelse i livet, de kommer til at leve et unyttigt liv. De har dernæst lighed med byer, der er bygget på vulkaner, som pludselig kan bryde op på en eneste nat. Når et sådant menneskes drømme en gang vejres hen, er der stor fare for dets undergang, og faren er så meget større, jo tryggere det har bygget på drømmene. Man må frygte for, at det skal ende på dårekisten eller i fortvivlelse. Mon nu tvende mennesker af de her omtalte modsætninger – de tungsindige og de »Rødmussede« – kunne leve sammen? Det er slet ikke usandsynligt, thi vejen fra den enes anskuelse af livet til den andens er ikke så lang, de bygger jo begge på fantasier.

Til disse to slags folk skulle vi altså ikke henvende os, når vi ville have underretning om, hvad livet behøver, hvad det er, vi må kæmpe for, for at det kan blive let at leve. Vi må vende os til de mennesker, der er større end vi selv, ikke til »Stormændene«, de store helte, kunstnere, statsmænd eller talere, thi de er ikke alle store som mennesker. Men til »Stor-menneskene« må vi vende os, hos hvem hoved og hjerte er ligelig udviklede.

Blandt dem står naturligvis Gudsmennesket højest.

Vender vi os til dem med det spørgsmål, om liv og død i sig selv er tunge, så vil de give et fælles svar, som vi finder fyldig udtrykt i Grundtvigs ord:

Hvo kender freden og har ikke stridt,
Hvor er den frelste, som ikke har lidt?

Siden 1870 er der sket et omsving i den åndelige tilstand herhjemme: Da kom der en ny »trup« på »markedet« klædt i brogede pjalter. Den bragte forstandstidens afguders altre med sig og forkyndte en hel anden lære end den ovenfor nævnte.

Mennesket lærer, det er kun det højeste dyr, det er derfor sin egen herre og i sig selv nok.

Denne »trup« er Darwinisterne og fritænkerne i det hele samt socialisterne.

I det korte sommerfugleliv her på jorden må man efter deres mening ikke føle sig besværet. Derfor må »præste- og munkeløgnene« først og fremmest udryddes. Skulle livet desuagtet blive for galt, kan man slutte det på egen hånd. Får kun samtlige mennesker lov til at dele alle livets herligheder lige, da vil livet kunne blive let for dem alle.

Taleren var ikke enig med dem, der anså de her omtalte retninger, ledet af G. Brandes, L. Pio m. fl., som allerede havde samlet en stor kreds om sig, for betydningsløse i det danske samfund. De føres på en måde frem af tidsånden, de er som sydens skadelige insekter, hvortil man end fordriver dem, kryber de dog atter op af en.

Taleren troede, at grunden til, at disse fremtoninger så sent var nåede til os,

var den, at den nationale vækkelse havde optaget opmærksomheden så stærkt indtil 1870.

Efter at i dette år, det sidste håb om en genforening med Sønderjylland synes udslukt, fandt de ørenlyd.

Enhver, der er enig med taleren i, at de er skadelige for menneskelivet, bør bekæmpe dem.

Dette kan kun ske med virkning ved kærlighed. Der er rigtignok dem, som mener, at lydighed »er det bedste middel«, det vil sige lydighed mod loven.

Der gives virkelig så få godtroende folk, at de mener, at det er den i vore dage formindskede brug af tampen, der gør, at så mange har fået lyst til helt at gå på egen hånd. Det er imidlertid vanskeligt at se, hvilken forbindelse der skulle være mellem spanskrør og det evige liv. Andre mener, at »lommepengene« er farlige.

Folk af disse anskuelser opstiller i den konservative presses spor et kraftigt statskirkeligt formynderskab som en nødvendighed. Men med al den dermed tilsigtede lydighed vil man kun kunne opdrage en slægt fuld af trods og indeklemt harme over tvangen.

Den omtalte skadelige åndsretning melder sig som et evangelium, der må derfor sættes kærlighed imod dem.

I lydighed til denne kærlighed må man ikke sky kampen derfor, hvor meget der end holder én tilbage.

Hvad folk mest frygter, er at komme til at stå alene; de vil alle så gerne være i flertal, kun meget få sværmer for at være i mindretal, og selv disse – tror taleren – handler kun således, fordi de mener, at deres kærlighed til at være i flertal forbinder en vis lyst til at kritisere det.

Denne lyst til at være i flertal får tit betydning i det praktiske liv. Mange ser sig ikke tilstrækkeligt for, inden de tager parti. I de fleste lande står som bekendt tvende politiske partier overfor hinanden: Et demokratisk og et konservativt. Det første vil fremad for at opnå bedre tilstande, det andet holder igen, fordi det frygter, at fremskridtet skal skade nogle af de åndelige interesser, så som kunst og videnskab eller hvad det nu ellers kan være.

Disse bevæggrunde er naturligvis berettigede. Men foruden dem gives der også uberettigede bevæggrunde: Dels personligt had, dels racehad. Nogle er optimister. Andre pessimister. De første ser på livet med et al for lyst blik, de andre med et alt for mørkt.

Såfremt nu optimisterne slutter sig til demokratiet, fordi de ubetinget venter sig noget godt af ethvert fremskridt, og pessimisterne til de konservative, fordi de i kraft af deres mørke syn på tingene frygter, at der ved enhver forandring skal gå noget godt til grunde, da er det i sin orden. Men hvis demokratiet består af pessimister, der kun ser slethed i livet og ønsker alle bånd løst for at få alting »rigtig galt, før det kan blive godt«, og hvis de konservative er optimister, der kun finder alting godt, fordi de ikke vil forstyrres i deres ro og ikke vil bort fra det gode grødfad, da står det ikke godt til. For dette forhold bør man have øjet åbent, når man vælger sit standpunkt i den politiske strid. Men man træffer folk,

især sådanne, der selv personlig nylig har gjort et stort fremskridt ved at have fået øjet op for noget stort i åndslivet, der slutter sig uden kritik til alt, hvad der kalder sig fremskridt.

Andre ser derimod surt til alt og holder blindt igen mod ethvert fremskridt. Kampen mellem optimister og pessimister er en art af det ovenfor nævnte racehad. Andre arter giver anledning til striden mellem købstad og land, somme folks overvættes skræk for alt, hvad der kaldes »lærd«. Andres afsky for »seminarister« o.s.v.

Alt dette kan med et fremmedord betegnes som »idiosynkrasi«. Dette bør ingen indflydelse have i den politiske kamp. Der gives kun ét middel derimod: En åndelig løftelse. Det er glædeligt at se, at for så vidt vi i Danmark kender til noget sligt, da er ganske vist alle de, der for alvor er draget ind i en stærk åndelig bevægelse, kommet bort derfra.

I det foregående er det fremhævet, at kærlighedskampen gør det let at leve, at vi må vælge noget bestemt at kæmpe for, og hvad vi ved dette valg bør iagttage. Skal det ikke gå således, at fritænkeriet om få hundrede år er herskende i Danmark, gælder det at bekæmpe det i tide.

Det er i denne kamp ganske nødvendigt at holde det borgerlige udenfor, begge parter må stå lige for loven, der må med andre ord være frihed for Loke såvel som for Thor.

At kristendommen i dette århundrede har haft en genfødsel i Danmark, er en forjættelse om sejr.

Lykkes kampen, skal det måske engang kunne siges om vor slægt, at den har kæmpet for udødeligheden, lad den hvile med fred i det guldtekte Gimle.

7/7 1878. Grundlovsfesten i Bidstrup Hegn.

var ifølge Hørsholm Avis besøgt af ca. 500 mennesker. Festen åbnedes omtrent kl. 4, og efter de dertil hørende sange var blevet afsunget af forsamlingen, talte birkedommer Møller fra Hørsholm for kongen, højskolelærer Winter fra Lyngby for grundloven og sognerådsmedlem H. Christensen fra Birkerød for Danmark. Højskolelærer Winter mindede dernæst om den dobbelte betydning, der var lagt i festen, idet dens overskud var bestemt at skulle tilfalde Birkerød Børneasyl, hvad han smukt og varmt lagde det tilstedeværende publikum på sinde at have i erindring.

Dirigenten, H. Christiansen, gav derpå ordet frit, hvorpå skrædermester Lindholm fra Birkerød fremtrådte og holdt en længere tale, i hvilken han svævede ind på forskellige områder, men sluttede med et leve for gamle Danmark, og såvel dette som de af de foregående talere udbragte lever blev ledsagede med kraftige hurraråb og musikfanfarer.

Samtlige holdte taler havde en politisk kolorit.

Omtrent kl. 6 fandt der i et oprejst spisetelt et festmåltid sted.

Den livligste deltagelse kunne dansen, den til fordel for asylet arrangerede basar og tombola o.s.v. derimod glæde sig ved, og festen var i det hele taget meget vellykket.

22/7 1878. *Et mordattentat* er ifølge Nationaltidende i fredags blevet forøvet i Birkerød under mærkelige omstændigheder.

En gårdmandsdatter, fhv. rigsdagsmand P. Hansens ældste datter, en ung pige på ca. 20 år, stod om formiddagen omtrent kl. 10 ved stationsbygningen i Birkerød på vejen, der fører fra stationen til Bregnerød, i samtale med en veninde, Sophie Magdalene Hansen fra Slagelse, og havde med hende truffet aftale om at rejse sammen til København. Idet gårdmandsdatteren vender sig om, tager »veninden« en revolver frem og skyder to skud på den ulykkelige unge pige, således at kuglerne går gennem hendes ryg og trænger ind i brystet.

Umiddelbart derefter affyrer mordersken to skud på sig selv, et gennem halsen og et i brystet.

Motivet til denne gerning er ubekendt.

Den unge hårdt sårede pige blev båret ind til husmand Ch. Bartolin og derfra kørt hjem, hvor hun er under behandling af overlæge Eschricht fra Farum.

Mordersken, der er henved 40 år gammel, blev i håbløs forfatning lagt ind hos hylmand Jørgen Larsen, hvorfra hun, efter at stedets politiøvrighed og en derboende praktiserende læge var kommet tilstede, blev transporteret til Usserød sygehus.

Ved undersøgelse af morderskens rejsetaske fandtes der endnu 7 revolverpatroner og en seddel, på hvilken der stod: Jeg tror på Gud Fader og den Hellige Ånd. I morgen er vi begge i Himmerige.

Mordersken har tidligere været lærerinde i gårdejer Hansens hus.

22/7 1878. *Mordattentatet ved Birkerød.*

Fra pålidelig kilde har vi modtaget følgende om lærerinde Sophie Magdalene Hansen og det af hende forøvede mordattentat mod gårdejer P. Hansens datter af Bregnerød.

Sophie Magdalene Hansen kom som lærerinde i gårdejer P. Hansens hus i maj måned 1875 efter anbefaling af en slægting til P. Hansen, der ligesom lærerinden var fra Slagelse. Sophie Hansen røgtede sin gerning som lærerinde upåklageligt, gik iøvrigt ofte til hånd i huset og opførte sig i det hele så vel, at hr. Hansen og hans hustru ikke nærrede betænkeligheder ved at lade deres ældste datter, Anna, der dengang var mellem 16 og 17 år, foretage småudflugter sammen med hende.

Blandt andet var de i besøg hos en gårdejer i Esholte ved Slagelse, hvor lærerinden havde været i 8 år; senere var de sammen i København.

På denne tur fik lærerinden øje på et ungt menneske, hvem hun øjeblikkelig blev indtaget i og henvendte den unge piges opmærksomhed på, og da denne erklærede, at hun havde kendt ham, fra hun som barn gik i danseskole, så blev lærerinden dag for dag mere begejstret for ham, som hun allerede var det for den unge pige, og hendes plan blev nu at få en intimere forbindelse mellem dem bragt i stand.

Til iværksættelse heraf udbad lærerinden sig forældrenes samtykke til, at den

unge pige måtte rejse med hende til Esholte til et høstgilde, som hun fortalte, ville blive udsat til den søndag, de kunne indtræffe der.

Denne tilladelse var det imidlertid så vanskeligt at erholde hos forældrene, at den efter at være udsat uge efter uge først blev givet til den første søndag i november måned. Nu traf lærerinden sine forberedelser og tilskrev det oven omtalte unge menneske et brev med forsikringer om den unge piges kærlighed og bad ham indfinde sig i Esholte den omtalte søndag, hvor han da skulle hilse på hende og den unge pige som gamle bekendte, for at familien der ikke skulle finde noget anstødeligt i sammenkomsten.

Dette brev nåede imidlertid ikke sit bestemmelsessted. Det blev nemlig sendt til en veninde, som skulle lægge det i en brevkasse.

Veninden fandt imidlertid brevet åbent og gjorde sin principal bekendt med indholdet, og denne tilstillede den unge piges forældre det.

Den omtalte høstgildetur blev derved forhindret, og lærerinden måtte øjeblikkeligt forlade hr. Hansens hus.

Senere insinuerede hun sig atter, navnlig hos P. Hansens hustru og børn, så hun fik tilladelse til at aflægge besøg tid efter anden.

Ved disse besøg viste hun megen venlighed mod børnene og lagde særlig en opofrende kærlighed for dagen mod den ældste datter, som imidlertid ikke blev gengældt, hvad hun ofte viste sig fortrydelig over og mest ved det sidste besøg. Under dette anmodede hun den unge pige om at tage med sig til København, når hun skulle rejse, hvilket ikke helt blev lovet hende.

Hendes besøg blev derfor temmelig langvarigt, hvorfor den unge pige for at påskynde afrejsen bestemte sig til selv at tage til København, og dette havde også den virkning, at Sophie Hansen med det samme ville rejse.

Da de fredag morgen skulle gå til stationen, ville Sophie Hansen have, at den unge pige skulle gå med til Lillerød station, hvortil vejen på et langt stykke går gennem skoven, men da denne bestemt fastholdt at ville gå til Birkerød, blev det herved.

Undervejs ville Sophie Hansen stadig have sin ledsagerske til at gå foran, med den bemærkning, at så ville støvet ikke genere hende, men først i nærheden af Birkerød skete det tilfældigvis, at hun kom foran.

Da rettede mordersken sit første skud mod hende, hvorpå hun forskrækket så opad og troede, at det var et lyn. – Hun fik da det andet skud, og uden at hun endnu anede, at det var hendes ledsagerske, der skød, råbte hun: Lad os løbe, der bliver skudt på os, men den anden svarede: Nej, hvem skulle gøre det.

Da den ulykkelige pige derpå gav sig til at løbe, blev et tredie skud affyret, og da hun halvt vendte sig om og råbte: Hjælp mig dog at skribe, der bliver jo skudt på os –, så hun, at mordersken var gået ned i grøften.

Hun løb nu videre, og efter at have løbet et stykke vej på flere hundrede alen, nåede hun et hus, hvor hun segnede om i armene på en kone, der stod udenfor. Denne fik hende ind og ydede hende hjælp, og nu gik det endelig op for hende, at det var hendes ledsagerske, der havde skudt på hende.

De to første skud var affyrede i næppe en fods afstand, hvorfor kuglerne er

trængt dybt ind i ryggen, en på hver side. Det tredje skud har vel ramt, men kuglen har kun efterladt synlige spor på legemet, uden at kunne gennembore klæderne.

Først en halv time efter det første skud hørte man i Birkerød de to skud, som mordersken affyrede på sig selv, et i halsen og et i brystet.

Hun blev senere af en forbikørende optaget og bragt til Birkerød – tilsyneladende i en håbløs tilstand.

Om eftermiddagen blev hun af sognefogeden besørget til sygehuset i Usserød, hvor der blev optaget forhør over hende af birkedommeren.

Mordvåbenet, en seksløbet revolver til spidskugler, samt morderskens overstykke, paraply, en blodbestænkt pakke, en handske og et lommetørklæde er dagen efter blodgerningen fundet i en sædmark, en snes alen fra den vej, på hvilken gerningen udøvedes.

Det glæder os at kunne meddele, at den unge pige efter omstændighederne befinder sig ret vel, og at der efter lægens mening er godt håb om, at hun er uden for livsfare, når ikke uforudsete tilfælde indtræffer.

28/8 1878. *Selv mord.*

En husmand i Høsterkøb, der var en ordentlig og ædruelig mand, har ifølge Hørsholm Avis i søndags eftermiddags taget sig selv af dage ved hængning.

Da han, som det hedder, sad i en ret god stilling kan man ikke tænke sig andet motiv til selvmordet end det, at han kort forud samme dag, ligesom nok adskillige gange tidligere, skal have fået prygl af sin kone.

Efter at have foretaget denne eksekution mod ham gik konen, som det fortælles, op på loftet og lagde sig til at sove, og da hun senere ville gå ned igen, så hun, at manden havde hængt sig i opgangen til loftet.

29/8 1878. *En Xantippe.*

Som igår meddelt var en husmand i Høsterkøb jævnlig blevet mishandlet af sin kone, så at han søndag formiddag gjorde ende på sit liv.

Om denne sørgelige begivenhed erfares nærmere.

Mellem ægtefællerne havde der i længere tid hersket et slet forhold, hvilket forværredes, da han for nogen tid siden havde gjort sig skyldig i utroskab mod konen. Dennes adfærd mod ham gik nu jævnlig over til håndgribeligheder, så han frygtede for at være i huset.

Efter de omboendes udsagn havde hun om torsdagen kastet et par spande vand efter ham, forfulgt ham med en greb samt udskældt ham for forskellige ting og slået sten hen ad vejen efter ham.

I søndags morges havde han sagt til en nabokone, at han havde ikke mod til at tage sig selv af dage, men han gav gerne 5–6 kr. til den, der ville skille ham af med livet, hvorpå hans i det samme tilstedekommande kone, idet hun ytrede: »Hvor skulle du få penge fra, uden at jeg vidste det?« gav ham flere slag med begge hænder på begge sider af hovedet og holdt et forfærdeligt hus med ham, der lå på jorden og vred sig som en orm, uden at sætte sig til modværge.

Den afdøde, der altid forholdt sig rolig overfor konens udbrud og som gentagne

Høsterkøb købmandshandel.

gange havde bedt hende om forladelse for hans begåede fejltrin – var en stræbsom mand.

4/9 1878. Mordersken afgået ved døden på Usserød sygehus.

1/11 1878. *Birkerød kirke.*

På søndag vil ifølge Hørsholm Avis hr. E. Otzen blive indsat som personel kapellan for Birkerød menighed ved hr. provst Djørup fra Karlebo.

6/11 1878. *En sjælden højtidelighed.*

Torsdag den 14. ds. vil der ifølge Hørsholm Avis i Birkerød kirke finde en sjælden højtidelighed sted, idet to gamle ægtepar samtidig fejrer deres 50 års bryllupsdag, i hvilken anledning de vil blive stede til altergang den nævnte dag. Begge de gamle, og som det meddeles os, særdeles hæderlige brudepar, er småkårsfolk, nemlig fhv. husmand Søren Nielsen og hustru Johanne, født Christensen, fra Kajerød, og husmand Hans Petersen og hustru af Bistrup.

Af de førstnævnte guldbrudepar, der bor hos deres søn, husmand Carl Sørensen, i Kajerød, er brudgommen 86 år og bruden 78 år gammel. De har 4 levende børn og 8 børnebørn.

Det sidstnævnte par er derimod noget yngre, idet brudgommen er 76½ og bruden 72½ år gammel.

De har i deres ægteskab haft 5 børn, hvoraf dog kun 2 er levende, medens de har 9 børnebørn.

Alle de fire gamle er endnu så raske og rørige, at de kan passe deres daglige gerning og arbejde.

9/2 1879. *Foredrag i Birkerød.*

I skolebestyrer Mantzius' lokale i Birkerød vil der med 14 dages mellemrum blive afholdt en række af seks foredrag af forskellige talere.

Adgangskort til alle foredragene fås for 1 kr. hos cand. fil. Koch, boende på skolen. Foredragene begynder fredag den 14. ds. med et foredrag af dr. Rosenberg.

5/7 1879. Kostskolen i Birkerød har i disse dage udsendt sit program for indeværende år. Skolens formål, hedder det heri, er at byde et godt og kærligt hjem med et alvorligt og omhyggeligt tilsyn for børn og unge mennesker, som for deres undervisnings eller opdragelses skyld må forlade deres eget hjem.

Derfor er forstanderens hus i et og alt indrettet som i en familie med mange børn. Skolen optager imidlertid også elever, der kun søger undervisning der, og har mange sådanne fra den nærmeste omegn eller fra steder, hvorfra elever ad jernbanen daglig kan rejse til skolen.

Elevernes tal har i det forløbne skoleår været 62. Skolen har 6 lærere og 3 lærerinder. Til den udvidede præliminæreksamen har i disse dage indstillet sig 2 elever, til den mindre 1. De opnåede henholdsvis 78, 73½ og 61 points.

En elev er for tiden oppe til prøve i 4. klasses afgangsfag, en til afgangsprøve for studerende. De almindelige prøver afholdes fra den 7. til den 12. juli og tilhørere er velkomne.

19/11 1879. *Sognerådsvalg.*

Ved sognerådsvalet for Birkerød, som blev afholdt i Høsterkøb skole den 13. ds., gjaldt valget sognerådets større halvdel, hvor kun den højstbeskattede femtedel af sognets vælgere havde valget.

De aftrædende medlemmer var:

D'hr. gårdejere J. Mortensen, Bidstrup
I. Mathiesen, Kajerød
L. Jensen, Kajerød
H. Jacobsen, Birkerød
H. Petersen, Ubberød
S. Hansen, Usserød

Ifølge samme blad blev følgende enstemmigt valgt:

Gårdejer P. Larsen, Kajerød
Sognefoged Hesselbjerg
Fabrikant Jørgensen, Birkerød
Gårdejerne H. Jacobsen, Ravnsnæs
N. Nielsen, Usserød

ANNONCE

4/11 1880.

Ledigt skolelærerembede.

Andenlærerpladsen på Birkerød skole, Birkerød sogn, Frederiksborg amt, er ledig. Indtægterne er 400 kr. i løn, dyrtidstillæg 100 kr., skolepenge 50 kr., for skolens rengøring kr. 20, dertil 4 favne brænde.

Alt årlig samt bolig for en ugift. Dette embede kan såvel søges af seminarister som eksaminerede lærerinder.

Ansøgninger stiles til skoledirektionen for Lyng-Kronborg herred og indsendes inden den 10. februar 1880 til provst C. Brasen, Bloustrød præstegård.

30/1 1880. *De kommunale indtægter og udgifter.*

3) Birkerød Sogn.

Indtægterne antages at ville udgøre 21.592 kr. 26 øre, hvoraf skatterne er opførte med 17.000 kr.

De væsentligste udgiftsposter er: Fattigvæsenet 12.000 kr. Skolevæsenet 3600 kr. Vejevæsenet 720 kr. Tilskud til Amtsfonden 2169 kr. 14 øre, til Birkerød kirke 500 kr. Det forventede overskud ved årets udgang er ansat til 807 kr. 87 øre.

11/2 1880. *Folketælling.*

Ved tællingen i Birkerød er følgende resultat fremkommet: Der fandtes i alt 93 gårde og 351 huse med 643 familier bestående af i alt 2880 personer, hvoraf 1398 af mandkøn og 1482 af kvindkøn.

Ved tællingen i 1870 fandtes der i sognet i alt 3099 personer, og her har man det vistnok sjældne tilfælde, at personantallet i løbet af de sidste år er blevet formindsket med 219.

Februar 1880.

De fire Hørsholmske sogneråd: Birkerød, Bloustrød, Karlebo og Hørsholm, afholdt ifølge Hørsholm Avis den 6. februar et fællesmøde på Brøndholmsdal. Birkedommer Møller, som efter indbydelse var tilstede, foreslog sognerådene at vælge delegerede til i forening med ham at tage under overvejelse, hvorvidt det måtte anses for ønskeligt, at en politivedtægt søges tilvejebragt for Hørsholm Birk i lighed med dem, som er vedtagne i flere nabojurisdiktioner. Sognerådene tog denne opfordring til følge og valgte de 4 formænd til at sammentræde med birkedommeren.

Direktionen for distriktets forsørgelses- og arbejdsanstalt gav derpå ved sin formand sognerådene en beretning om denne anstalts status og virksomhed. Sognerådene vedtog dernæst énstemmigt at henlede amtsrådets opmærksomhed på ønskeligheden af, at der, efter forlydende nær forestående vakance i distriktslægeembedet indtræffer, træffes den forandring i det hidtil bestående, at posten som læge ved Usserød Sygehus ikke gives til distriktslægen, men til en anden læge, idet man forment, at en betryggende kontrol med sygehusets hele virksomhed derved ville kunne opnås.

Endvidere enedes alle fire sogneråd og direktionen for arbejdsanstalten om at tilbyde praktiserende læge Scheuermann posten som læge ved arbejdsanstalten og som kommunelæge i de fire sogne fra det tidspunkt at regne, da denne måtte blive ledig på de samme vilkår, som hidtil har været vedtaget og med ret til ½ års opsigelse for begge parter.

Dette tilbud er senere modtaget.

Endelig foreslog proprietær dr. Lind til Friheden, at rådene skulle søge amtsrådets mellemkomst for at få landevejsbommen ved Nyholte nedlagt eller i alt fald flyttet syd for jernbanevejen på grund af den betydelige gene og uforholdsmæssige beskatning til Kjøbenhavns Amt, som denne boms indretning påfører distriktets beboere. Også dette forslag blev enstemmigt vedtaget, og derefter sluttedes mødet.

13/7 1880. Kostskolen i Birkerød vil efter sommerferien tage et nyt skolelokale i brug. Bygningen er opført efter tegning og under tilsyn af hr. vej- og bygningsinspektør Mørch.

Ventilations- og varmeapparat er indrettet af hr. premierløjtnant Reck.

Centralvarmeanlægget har sin plads i kælderen, hvorfra hele bygningen opvarmes, således at der også i soveværelserne altid er lunt.

I alle rummene fornyes luften ca. 3 gange i timen.

Også skolematerialet vil i sommerens løb tildels blive fornyet og skoleborde af hensigtsmæssig konstruktion blive indførte.

Der har i vinterens løb været holdt en række foredrag på skolen af d'herrer dr. Rosenberg, cand. mag. Sigurd Møller, fuldmægtig i arkivv. A. D. Jørgensen, cand. fil. Rudolf Schmidt, pastor Hostrup samt af skolens lærere, d'herrer Klein, Koch og P. A. Rosenberg.

Elevernes antal den 1. juni 1880 var 63. Indmeldte i løbet af skoleåret er 28. Udmeldte 15.

Af de 63 bor i forstanderens hus 35, hos lærer Vinter 10, resten er skolesøgende elever fra omegnen.

Skolens lærere er frøken Hedevig Birch, cand. fil. J. B. Koch, kand. kem. Klein, inspektør, pastor Otzen, timelærer, stud. mag. Rosenberg, lærer Jul. Vinther, forstanderen, fru Mantzius og frøken Møllerup. Pastor Otzen er timelærer, de andre faste lærere ved skolen.

Efter sommerferien vil lærerpersonalet blive forøget med løjtnant Klinkby og cand. theol. Bang.

5/9 1881. *Mulktering for skoleforsømmelse.*

Hos en gårdejer i Birkerød tjente en skoledreng, og da han forsømte i skolen i meget lang tid, blev drengens fader mulkteret for 9 kroner. Nu skal som bekendt forældrene eller værgeren, når de ikke ser sig i stand til at betale, hensættes på vand og brød og således afsone mulkten.

Faderen gik til drengens husbond og beklagede sig, og da han forsikrede, at det var ham umuligt at skaffe så mange penge til veje, stod ham ingen anden udvej

åben end »at sidde dem af«. Husbonden følte medlidenhed med ham og ville ikke være årsag i, at manden skulle komme på vand og brød.

Denne begiver sig nu øjeblikkelig til tinghuset i Hørsholm og begærer sig indsat der for at afsone bøden. Da han havde siddet to dage, blev han løsladt og forsikrede bagefter, at han ikke længe havde tjent så stolt en dagløn, nemlig halvfemte krone om dagen.

24/6 1882. Kostskolen i Birkerød.

Den nys udsendte årsberetning indeholder først en afhandling om sundhedsplejen i kostskolen . . .

Om morgenen vækker inspektøren eleverne, der sover fordelt i 20 fortrinlig ventilerede værelser. Kl. 6½ mødes de i spisesalen for at drikke te. Derefter læses der over på dagens lektier til kl. 7½. Kl. 7½ samles hele huset til morgenandagt. Der er derpå samlet skoletid fra kl. 8–2,10 . . .

Så snart skolen er forbi kl. 2,10, spises der til middag, og eleverne har da fri til kl. 5, hvilken tid de, når vejret tillader det, tilbringer i det fri sammen med lærerne.

Fra kl. 5, til de skal spise til aften kl. 7½, forbereder eleverne sig til næste dag, de yngre under inspektion, de ældre på egen hånd, og til de er færdige med deres arbejde. Om aftenen bliver der jævnlig musiceret og læst højt.

Elevernes antal er 78.

Skolens lærerkræfter er: Frk. Julie Møller, cand. theol. N. H. Bang, løjtnant Klinkby, cand. fil. L. B. Koch, cand. fil. L. P. Kofoed, inspektør, stud. mag. P. A. Rosenberg. Forstanderen.

20/6 1882. Skovfesten i Bistrup Hegn

i forgårs til indtægt for Birkerød Asyl var begunstiget af vejrliget og havde iflg. National Tidende også hidlokket en mængde gæster, der under livligt bifald glædede sig over d'herrer kgl. skuespillere O. Poulsen og Zangenbergs præstationer, ved hvilke de foredrog sang- og deklamationsnumre, men navnlig høstede den under hr. Poulsens ledelse optrådte »Tyrolerkvartet«, hvor d'herrer Madsen, Meyer og Zangenberg deltog, umådeligt bifald og gav efter sigende en indtægt af ca. 250 kr. Elever fra Mantzius' skole i Birkerød havde arrangeret en gymnastik- og beriderforestilling, ved hvilken flere af eleverne afgav eklatante vidnesbyrd om deres gymnastiske færdigheder og det fremragende standpunkt, hvorpå også denne del af skolens undervisning befinder sig.

24/4 1883. Auktion i Birkerød.

Efter begæring af Birkerød kommune bliver det samme tilhørende fattighus i Birkerød med grund og tilliggende, skyldsats under matr. nr. 38 a for hartkorn 1¼ alb., stillet til bortsalg ved en eneste auktion, som afholdes på selve ejendommen lørdag den 5. maj d. å. formiddag kl. 10.

21. april 1883.

Riise,
kdt.

10/7 1883. *Funden død.*

Liget af en ældre mandsperson, der tidligere tildels har ernæret sig ved at lave forskellige træskærerarbejder, og i Hørsholmegn var kendt under navnet »Krykke-Bent«, skal ifølge Hørsholm Avis for nogle dage siden være fundet i en vejgrøft i omegnen af Bloustrød i en tilstand, der skildres som meget uhyggelig, idet legemet var fuldt af bylder og vrimlede af utøj.

Den afdøde var meget forfalden til drik og formenes at have unddraget sig fattigvæsenets omsorg, hvorunder han tidligere har hørt.

3/8 1883. Et egern er i disse dage set i Tokkekøb Hegn. Disse dyr skulle forekomme meget sjældent i Nordsjællands skove.

27/11 1884. *Dødsfald.*

Efter fem ugers sygeleje af uhelbredelig sygdom er ifølge Hørsholm Avis i lørdags formiddags en af Hørsholmegnens bekendte mænd, gårdejer, sognefoged og lægdsmand, dannebrogsmænd Ole Jørgensen i Høsterkøb afgået ved døden, kun få måneder efter hans hustrus død.

Den afdøde, der var i besiddelse af en sjælden, rolig, bramfri og alvorlig karakter, var en i det offentlige tjeneste meget benyttet mand. Efter sin fader, gårdejer Jørgen Jørgensen, blev han i 1847 udnævnt til lægdsmand og den 12. december til sognefoged, og begge disse bestillinger beklædte han lige til sin død.

I en længere årrække var han forligsmægler og medlem af Birkerød sogneråd. Trods denne stærke benyttelse af hans kræfter i offentlighedens tjeneste fik Ole Jørgensen dog foruden at passe sin gård også tid til at beskæftige sig med andre arbejder, der kom hans omboende medborgere til fordel. Vi skal i så henseende nævne, at han den 23. juni 1861 stiftede en syge- og begravelseskasse for Høsterkøb, Sandbjerg og omegn, og at han lige siden den tid har fungeret som dens ulønnede formand. Som anerkendelse af hans offentlige virksomhed benådedes Ole Jørgensen den 1. januar 1860 med Dannebrogsmændenes hæderstegn, og da han i januar fejrede sit 25 års jubilæum som sognefoged, belønnede sognets beboere hans fortjenester ved at skænke ham en smuk erindringsgave, ligeledes benyttede medlemmerne af syge- og begravelseskassen lejligheden ved dennes 15- og 20-årige beståen til at belønne hans virksomhed i denne retning ved at overrække deres gamle formand og sognefoged forskellige erindringsgaver. Han var født den 14. oktober 1815 og blev således 69 år gammel.

14/1 1885. *Lærerindejubilæum.*

På lørdag den 17. januar fejrer ifølge Kjøbenhavns Amts Avis lærerinde I. Biørn i Birkerød sit 25 års jubilæum som lærerinde sammesteds. Forinden hun kom til denne by, har hun så vidt vides i 11 år virket i en lignende egenskab i et landdistrikt vest for Kjøbenhavn. I Birkerød, hvor hun åbnede sin skole i begyndelsen af 1860, har en ikke ringe del af den derværende landbefolkning frekventeret hendes poge- eller hendes håndgerningsskole, hvilke begge hun ene har forestået med ihærdig flid og samvittighedsfuld påpasselighed. Dette turde så meget mere fortjene anerkendelse, som hun ligesom talrige af hendes standsfæller, har måttet

arbejde og virke under de mest beskedne forhold. I. Biørn, der således har viet 36 år af sit liv til skolegerningssagen, går nu i sit 71. år. Det venlige sindelag, befolkningen ofte har vist hende, vil uden tvivl også ved denne lejlighed, hvor hun fejrer sit 25 års jubilæum som lærerinde på et og samme sted, vide at påskønne.

21/1 1885. *Uddrag af skattelisten.*

Over 50 kr.

Skolebestyrer Mantzius 80,-
Enkefru Taaffe
Propr. Smith, Eskemosegård
Pastor Begtrup 71,40
Fabrikant Jørgensen 60,-
Partikulier Klein 50,-
Gdr. Lars Hansen, Bistrup 106,60
Gdr. Peter Møller, Ravsnæs 64,-
Gdr. Niels Petersen, Kajerød
Propr. Meinerts, Ebberødgård 58,60
Gdr. Jens Nielsen, Sandbjerg 120,-
Gdr. Hans Andersen, Sandbjerg 80,-
Gdr. Davis, Sandbjerg 60,-
Gdr. Lars Christiansen, Isterød 140,-
Gdr. Hans Petersen, Isterød 64,-
Pastor Schlotfeld, Isterød 60,-
Sognef. Peder Jensen, Isterød 54,20
Gdr. Lars Olsens enke,
Isterød Storskov 64,-
Gdr. Chr. Nikolaisen,
Isterød Storskov 52,40
Gdr. H. Mortensen, Usserød 100,-
Kroejer H. Olsen, Usserød 72,-
Gdr. A. Petersen, Usserød 60,-
Dr. Lindegaard, Usserød 56,-
Fabrikør Franck, Usserød 54,-

Fra 10–50 kr. Birkerød

Karruselejer Salomonsen
Købmand C. H. Hansen
F. Petersen
Træskomand H. Christiansen
Gdr. Hesselbjergs enke
Bager Jensen
Gdr. Andreas Larsen
Enkefru Scheller

Tømrer Peter Christensen
I. Jensen
Banemester Wissenberg
Kappellan Møller
cand. Kofod
Andersen
Haase
Andreasen
Kock
Løjtnant Klinkby
Lærer Winther
Gdr. Jørgen Bentsen
Teglværksbestyrer Chr. Nielsen
Jens Nielsen
Kroejer Ebbesen
Husejer Langø
Købmand Winther
Mølleforpagter Petersen
Lærer H. Jørgensen
Partikulier N. Sørensen
Parcellist Hans Gotfredsen
A. Niensens enke
Gdr. Lars Petersen
Parcellist H. Rasmussen
Møller Viggo Klein
Smed Chr. Simonsen
Gdr. Jacobsen
Teglværksbestyrer Hans Nielsen
Smed Carl Simonsen
Murermester Henriksen
Farver F. Rysslænder

Bistrup:

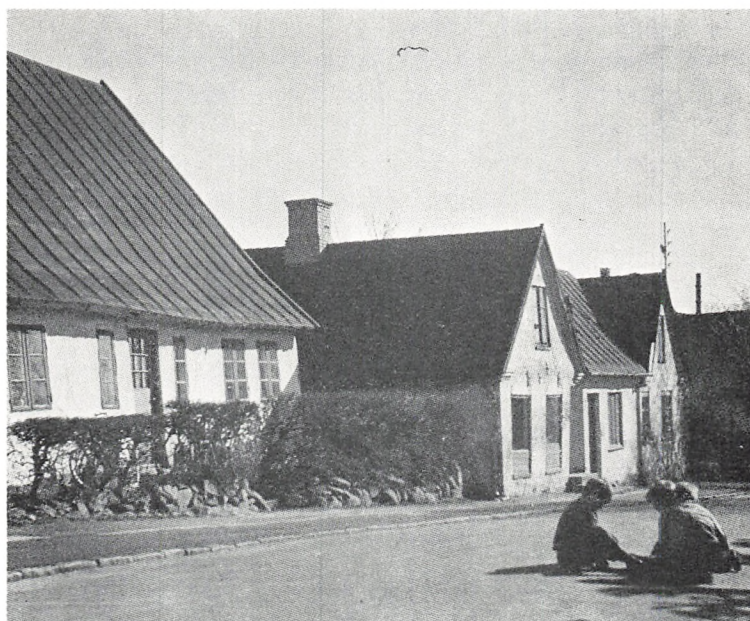
Gdr. Johan Jensen, Jørgen Jensen, Jørgen Mortensen, Peter Christiansen, partikulier Jørgen Petersen, gdr. Peter Mogensen, blegmand Jørgen Hansen, murer P. Jørgensen.

Kajerød:

Gdr. Peter Larsen, Chr. Olsen, Jens Petersen, Hans Petersen, Peter Petersen, sognefoged Jens Matthiassen, Chr. Olsens enke, parcellist Johan Godtfredsen, Peter Hansen, gdr. Andreas Jensen, væver Peter Nielsen, murer Chr. Godtfredsen, gartner Niels Jensen, mejeriforpagter H. Petersen, frøken Juel, kunstmaler Bredsdorf, gdr. Ludvig Jensen, slagter Schou.

Birkerød gamle smedie.

Birkerød hovedgade ved jernbaneoverskæringen.

Ravnsnæs:

Gdr. Peter Jørgensen, Hans Olsen, Peter Hansen, Peter Emilsen, Jens Nielsen.

Skovrødgård:

Gdr. Bartholdy.

Lålikehusene:

Gdr. Bent Jørgensen, Frederik Olsen.

Høsterkøb:

Forpagter Petersen, enkefru Tørslev, overlærer Eckeroth, gdr. Niels Olsen, Dahlberg, Hans Jørgensen, Jørgen Olsen, lærer Bjerregård, skovfoged Bartholdy, gdr. Hans Nielsen, købmand Sørensen, Chr. Frederiksens enke, parcellist Ole Andreasen, smed Adolf Nielsen.

Listen omfatter videre:

Sandbjerg, Ubberød, Isterød, Storskov og Usserød.

9/10 1885. Birkerød station.

Såvel tjenestelokalerne som stationsforstanderens bolig på Birkerød station er i høj grad indskrænkede og svarer i ingen henseende til stationens trafik, der er i stadig voksende fremgang, i hvilken henseende kan oplyses, at frekvensen af rejsende til og fra stationen i de sidste 5 år fra 1880–1884–1885 er steget med 56 %, medens vægten af det til og fra stationen forsendte gods i samme tidsrum er steget med 56 %.

Derhos er det på stationen bestående brevsamlingssted så betydeligt, at der er anledning til at forandre det til en postekspedition, hvorom der også foreligger flere andragender fra beboerne.

Denne forandring vil imidlertid ikke kunne iværksættes, med mindre der tilvebringes mere plads i stationsbygningen til posttjenestens udførelse, hvortil mindst må behøves et areal af 70 kvadratalen.

Til disse arbejder var finanslovsforslagene for 1884–85 og 1885–86 søgt bevilget et beløb af kr. 18.500, uden at denne bevilling opnåedes, og beløbet er derfor påny opført.

Det er imidlertid ikke alene lokalerne i stationsbygningen, der er alt for indskrænkede for den voksende trafik, men dette gælder i lige så høj grad om stationens sporsystem.

I finansåret 1885–86 er der derfor også påbegyndt en udvidelse af sporarealet, men udvidelsen vil først kunne udføres i tilfredsstillende omfang, når der erhverves 1 td. land af de til stationen grænsende præstegårdsjorder. Til denne arealudvidelse og til sporanlæggets udførelse må påregnes at ville medgå et beløb af 25.000 kr., der søges således bevilget til udvidelse af stationsbygningen kr. 18.500, til udvidelse af sporarealet kr. 25.000.

1/3 1887. En Højreforening for Birkerød-Bloustrød og omegn.

Møde på Birkerød kro. 200 mænd mødt. Lærer Winther indledte. Greve Scheel til Sandholm dirigent. – Statsrevisor Dinesen taler.

Bestyrelse: Greve Scheel, Sandholm, proprietær Olsen, Tornegård, forvalter Lind, Bloustrød Teglværk, smedemester Rasmussen, Bloustrød, ungkarl Peter Olsen, Ludserød, gårdejer Peter Nielsen, Kettinge, sognefoged S. Matthiassen, Kajerød, gårdejer Peter Møller, Ravnsnæs, gårdejer Johs. Jensen, Bidstrup, lærer Bøgh, Lillerød, lærer Winther, Birkerød, fabrikant H. Jørgensen, Birkerød, jernbaneformand P. Mathiasen, Birkerød, partikulier H. C. Hansen, Birkerød, stationsforstander Johansen, Birkerød.

Telegrammer til kongen og Estrup.

17/11 1887. *En petroleumsbrønd.*

Har De hørt det? Der findes en petroleumsbrønd i Birkerød. Således lød det i lørdags fra mand til mand i Birkerød, og rygten spredte sig med lynets fart udover egnen og var allerede inden aften nået Kjøbenhavn.

Byens fælles brønd havde i længere tid nægtet sin skyldige tribut og måtte derfor underkastes en forbedring, hvorved den ikke blot blev rensat for alt snavs, men tillige noget uddybet. Under denne uddybning traf man på en åre, der udsendte et fluidum, som lagde sig oven på vandet og som efter udseende og lugt tydeligt røbede at være petroleum.

I et nu var efterretningen løbet byen rundt. Der er fundet en petroleumskilde. Folk strømmede til med flasker, arbejderne fik travlt med at skumme petroleum, (det kostede foreløbig ikke noget), og kilden syntes udtømmelig.

For yderligere at forvisse sig om sagen, strøg man en tændstik og kastede den ned, og ganske rigtigt, den tændte, og en opstigende røg forkyndte, hvor rigdomskilden var.

Hele lørdag formiddag var pladsen omkring brønden sort af mennesker, der strømmede til for at tage det interessante fænomen i øjesyn.

Mange ønskede i deres stille sind: Gid denne brønd havde ligget på min mark, medens andre, der var mindre egoistiske, glædede sig ved den indtægt, kilden, der var byens fælles ejendom, ville forskaffe dem i sin helhed.

»Det vil rigtignok blive til skade for købmændene,« sagde nogle, og andre lod deres fantasi udmale sig de mest glimrende udsigter for byens fremtid (man måtte herefter tage konkurrencen op med fremmede verdensdele, og håbede ved denne begivenhed at se kommende års arbejdsløshed afhjulpet).

En af byens mere fremragende mænd tilbød at ofre sig for det almene bedste, ved en rejse ind til Kjøbenhavn og få fundet kemisk undersøgt.

Med to fyldte flasker begav han sig på vej og konsternerede alle sine rejsefæller på jernbanen ved beretninger om den sensationsvækkende nyhed: Petroleumskilder i Danmark.

Fluidet blev undersøgt på Landbohøjskolens laboratorium. Med hensyn til kildens originalitet stillede undersøgeren sig noget skeptisk, da den undersøgte petroleum var rensat petroleum, hvilket som bekendt ikke plejer at fremvælde umiddelbart af jordens skød.

Derfor blev der forespurgt overbringeren, om der ikke boede en købmand i nærheden, fra hvis oplag væsken kunne tænkes at hidrøre. Det var en ganske

ny tanke, det havde man ikke tænkt på, for ganske rigtigt boede der en købmand i nærheden, og ved at undersøge sagen nøjere er det lykkedes at forfølge petroleumsåren tilbage til købmandens kælder.

Det må altså antages, at der tid efter anden er spildt en del petroleum i købmandens kælder og derfra ned til et vandførende lag i jorden, der har ført det videre til brønden, som ikke ligger stort mere end en snes alen fra købmandens bolig. Alle forhåbninger var slæde til jorden. Den dag, der oprandt så lys og lovende, endte med almindelig skuffelse.

29/11 1887. Højreforeningen for Birkerød og omegn.

Sammenkomst for medlemmer med damer.

Sang for kongen og leve udbragt for formanden, grev Scheel.

Foredrag af statsrevisor Dinesen.

Andre talere: Lærer Winther, provst Brasen: Leve for fædrelandet.

P. Fabers sang: Lad en og anden have – (ret).

Sangforeningen sang. Winther dirigent.

Dans til kl. 2. Pucheboller. – 270 medlemmer.

20/11 1888. Jubilæumsfest i Birkerød.

Hvad Birkerød præsterede den 15. ds. på jubilæumsdagen, er noget enestående af en landsby at være. Asyl og skolebørn i Birkerød, Bloustrød og Lillerød blev om formiddagen beværtede med chokolade og wienerbrød i de respektive skolelokaler, hvor præsten eller læreren holdt en lille tale for børnene om dagens betydning. Festligheden overværedes af sognerådsmedlemmerne, og flere af egnens damer assisterede lærerne og deres hustruer, der beredvilligt havde påtaget sig tilberedningen. De ville sikkert i børnenes jublende glæde have fundet sig erstatning for den ikke ringe ulejlighed. Til forskellige tider musiceredes i Lillerød og Bloustrød af et godt harmoniorkester.

Kl. 5 begyndte den egentlige hovedfest med måltid i Birkerød krosal, der var særdeles stilfuldt dekoreret af banemester Wessenberg med Deres Majestæters buster, det danske våben, kongebørnenes navne i skjolddekoration, med danske og de nationers flag, hvortil kongefamilien er knyttet, guirlander, blomster m.m., der var smagfuldt bragt i anvendelse i forbindelse med en glimrende belysning. Der var dækket 100 kuverter, alt hvad salen rummede, og hver plads var optaget. Grev Scheel til Sandholm bød velkommen og åbnede talernes række med et smukt leve for Hans Majestæt Kongen. Senere talte greven for kongebørnene, med særlig henblik på Hans kongelige Højhed, Kronprinsen.

For dronningen talte pastor Lütcken Lehn, for fædrelandet lærer Winther, for flåden og senere for hæren taksationsformand H. Christiansen, for kvinden banemester Wissenberg. Bordet hævedes efter et stemningsfuldt digt fremsagt af pastor Lehn.

Pladsen uden for kroen var imidlertid blevet oplyst ved kulørte lamper m. m., og fra de omliggende bygninger strålede et lyshav over pladsen. Der havde samlet sig over 500 mennesker, og efter at sangforeningen havde afsunget et par fædrelandssange fra en oprejst tribune, og greve Scheel havde udbragt et smukt

»Træskomandens hus«.

motiveret og kraftigt besvaret Leve Deres Majestæter Kongen og Dronningen, satte toget sig i bevægelse gennem byen med faner og flag, lysbaldakiner og et stort transparent med navnetræk og årstal, anskaffet af våbenbrødrene, i en fornøjet stemning under afsyngelse af fædrelandssange og hurraråb for den glimrende illumination, som lyste ud fra ethvert sted i byen.

At et bygningskompleks som det, der hører til Mantzius' skole, måtte tage sig glimrende ud med sine henimod 1000 lys og lamper, er indlysende, men det manglede iøvrigt ikke på smagfulde dekorationer og belysning, selv hvor der rådedes over mindre vinduesplads. At nævne nogen fremfor andre ville være umuligt uden forbigåelse, og rækken er derfor ikke udtømt, når jeg nævner Nobis Mølle, klædefabrikken, maskinfabrikken, hos våbenbrødrene, formanden og næstformanden, H. C. Hansens efterfølger, Stationen, tømrer Jensen m. fl., som særlig fremtrædende, der havde øjensynligt været en formelig kappestrid

om at blive nr. 1, og ikke mindst glædeligt var det at se, at ikke den fattigste indsidderstue havde holdt sig tilbage.

Efter at processionen var vendt tilbage og havde opløst sig med et gentaget Leve Kongen, begyndte et animeret bal på 125 par, som varede til kl. 4 i den hjerteligste stemning, skønt det skortede i høj grad på plads.

Det var bestyrelsen for Højreforeningen, der havde taget initiativet til festligheden, men der blev ikke spurgt Højre eller Venstre, og intet forstyrrende ord gjorde skår i festligheden. Som vi herude til daglig lever i den bedste forståelse, om der også kan gøre sig afvigende anskuelser gældende, så har vor lille landsby særlig ved denne lejlighed vist, at vi er fuldt enige, når det gælder om at fejre kongehusets festdage.

Johan Mantzius' Birkerødår

1858-1890

Påskelørdag 1858 var der en forventningsfuld stemning i Birkerød præstegård. Man ventede på diligencen fra København, som skulle bringe den ny huslærer. Hen på dagen ankom så den ventede, en temmelig høj, ung mand med mørkt tilbagestrøget hår, fuldskæg og klare blå øjne og med en skikkelse, som syntes at udstråle kraft og styrke.

Pastor Begtrup, som residerede i præstegården, ville gerne give sine børn en bedre undervisning end den, som kunne forventes i landsbyskolen, og han havde da fået den idé at engagere en huslærer, som foruden at undervise præstegårdens børn, samtidig kunne undervise nogle børn fra andre hjem i byen.

Den unge mand var Johan Mantzius – en teologisk student, som på grund af sygdom og fattigdom var gået i stå i sit studium.

Hans fader var en major, som på grund af svigtende helbred havde taget sin afsked, og som kun med besvær kunne underholde en talrig børneflokk, blandt hvilke foruden Johan var skuespilleren Kristian Mantzius og Henriette, der blev digteren Hostrups første hustru, men som døde af tuberkulose allerede efter et halvt års ægteskab.

Johan Mantzius var ikke helt ukendt med undervisning. Han havde allerede en tid undervist på den skole, hvorfra han selv var blevet student, men da også han var blevet angrebet af tuberkulose, ansås det for gavnligt, at han en tid kom på landet, og derfor søgte han og fik stillingen i Birkerød.

Præstegården i Birkerød svarede ret nøje til det billede, man har dannet sig af det 18. og 19. århundredes gejstlige kulturcentre.

Den var bygget omkring 1730, efter at den tidligere ejendom var nedbrændt, og bestod af en lang stråttækt længe med et kvistparti og nogle store avlsbygninger. Gårdspladsen hældede mod syd ned mod søen, og fra vinduerne kunne man dengang se ud over Furesøen helt over til de von Langenske graner ved Kolle-Kolle. Den store have var omgivet af gamle stengærder og gik over i en lille lund.

Den blev passet af en gammel, skrutrygget indsidder, »Have-Per«, men arbejdet oversteg hans kræfter, og haven kunne derfor virke noget forsømt.

Der var god plads i præstegården, som havde 18 værelser. Midt gennem huset gik en gang, hvor en temmelig pompøs trappe førte op til kvistværelserne. I den østlige side af huset herskede husjomfruen – i den midterste del præstefruen – og i den vestlige side residerede pastor Begtrup, og i kvistetagen, hvor der var tre værelser, boede Mantzius, og der holdt han skole.

Mantzius var født den 20. april 1834 og var altså 24 år, da han kom til Birkerød.

Han var allerede da en syg mand. Han spyttede ofte blod og var flere gange døden nær.

Alligevel syntes det, som om sygdommen en tid stagnerede. I et stort kvistværelse indrettede han en dagligstue og skolestue, og i et mindre havde han sit soveværelse, medens de indlogerede børn boede i det nordlige kvistværelse. Mantzius var en ejendommelig blanding af noget strengt, despotisk og noget forunderligt blødt og kærligt. Af temperament var han letbevægelig, og når han blev vred, kunne hidsigheden løbe af med ham i en sådan grad, at han mistede selvbeherskelsen. Ikke sjældent slog han børnene – måske endog uforskyldt, og når han var vred, skød hans øjne bag brillerne hvasse lyn, som nok kunne få en lille dreng til at krybe i et musehul. Havde han forløbet sig, syntes han dog altid at fortryde det, og med årene blev hans sind mildere, skønt det hidsige sind vel aldrig helt blev overvundet.

Alligevel holdt de fleste børn af ham.

Ofte kravlede præstens småfyre op ad den brede trappe for at sidde på skødet hos »Mans«, som de kaldte ham, og høre ham fortælle en historie.

Når de fleste drenge således holdt af ham, skyldtes det nok, at de trods alt mærkede, at han også holdt af dem. I frikvarteret stod han i vinduet og så ned på deres leg i gården, hvor de tumlede sig om »svingelstangen«, og når han var rask, tog han på ture med dem eller fiskede eller krebsede i de mange vandhuller. Allerede under disse små og trange forhold udviklede Mantzius sig som lærer. Gennem sin tilknytning til den ældre broder, Kristian, og svogeren, Hostrup, havde han føling med de litterære kredse i hovedstaden, og ved sin undervisning og indføring i den danske litteratur lagde han særlig vægt på den såkaldte guldalderdigtning.

Han var en god oplæser og læste gerne for børnene, idet han indprentede dem en god udtale og lod dem lære og fremsige lange digte og scener i skuespil.

Også historien forstod Mantzius at gøre levende og interessant for de små elever. Han var tydeligt påvirket af Grundtvigs historisk-poetiske opfattelse af menneskelivet – og denne undervisningsform åbnede en hel verden for børnenes fantasi. Mantzius blev ikke blot huslærer, men han blev som et medlem af præstefamilien. Hans slægtinge og venner kom ofte på besøg i præstegården.

Ikke mindst broderen, Kristian, som med sin unge hustru lå på landet i Birkerød. Mantzius havde tidligt interesse for folkelig oplysning. I 1866 fik han oprettet en foredragsforening, som holdt sine møder på kroen.

På denne tid havde han lært den unge frøken Elisabeth Mollerup at kende og havde tabt sit hjerte.

I 1866 var hun kommet på besøg i Birkerød for at få en yngre broder sat i pension i præstegården. Hun var datter af en velstående kammerråd og tidligere ejer af Sandholm ved Bloustrød.

I november 1867 vovede Mantzius, der nu var 33 år, men uden virkelig stilling eller eksamen og aldeles uden formue – at fri.

»Den fremtid, jeg vil kunne byde Dem, vil kun blive såre beskeden. Jeg har tænkt mig muligheden af at leje eller måske købe en lille ejendom herude, hvor vi i

Skolebestyrer Mantzius' første elevhold.

Hr. og fru Mantzius med skolens elever.

vort hjem kunne optage nogle drenge som pensionærer, hvilke jeg kunne undervise sammen med de elever, jeg måske kan skaffe mig her fra egnen.»

Således skrev Mantzius, og svaret blev gunstigt.

Elisabeth Mollerup havde efter sine forældre arvet en ikke ubetydelig sum af 10.000 rigsdaler, som kunne danne grundlag for Mantzius' planer.

Foreløbig lejede ægteparret dog et mindre hus nær den nyanlagte jernbane, men allerede i 1869 købte Mantzius den grund, hvor Mantziusgården nu ligger, og overtog et gartnerhus, som lå på grunden.

Han byggede en fløj til i hver af husets ender, og disse fløje ligger endnu nogenlunde, som da de blev bygget. Gartnerhuset blev nedrevet i 1880 og erstattet med den mere pompøse midterfløj.

I 1885 byggedes gymnastiksalen, og inden Mantzius' død var rejst en række større og mindre bygninger, der unægteligt frembød et noget uensartet skue.

Skolen begyndte 14. april 1868 med 20 elever, hvoraf 3 var kostelever, men allerede i 1878 var elevantallet steget til 62, hvoraf 39 var kostelever, og ved Mantzius død havde skolen 108 elever, hvoraf den overvejende del var kostelever. Der er næppe tvivl om, at Mantzius oprindeligt havde tænkt sig at skabe en friskole i grundtvigsk ånd. Måske passede en sådan skole bedst til hans ideer om oplysning og opdragelse.

Han ville ikke først og fremmest skabe en undervisningsanstalt, men nok så meget et hjem eller en erstatning for et hjem.

Han ville, som han sagde, søge at skabe et sted, hvor eleverne befandt sig som i et hjem med mange børn.

Selv om skolen fik god tilslutning og økonomisk udviklede sig ganske godt, især ved de mange kostelever, indså Mantzius dog snart, at han måtte stræbe efter at gøre skolen til en eksamensskole, og i 1884 opnåedes dimissionsret til præliminæreksamen og i 1886 til studentereksamen.

Den nye kurs forøgede elevantallet således, at der i 1890 var 108 elever, hvoraf 84 var kostelever. Af disse havde Mantzius selv de 50, medens resten fordeltes hos de gifte lærere.

Mantzius administrerede hele denne kostforplejning med en husholdningselev, en smørrebrødsjomfru, en oldfrue, 4 piger og en karl.

Utvivlsomt har det givet gode indtægter, men Mantzius brugte også en del penge. En tid havde han oprettet en børnehave. Et asyl blev økonomisk understøttet, og også et børnehjem kostede ham vist betydelige beløb.

Iøvrigt havde Mantzius det ry, at han sjældent sagde nej, når nogen bad om hjælp. Noget af en grand seigneur var han i sin optræden, og hustruens svage helbred kostede ham betydelige summer til rejser og kurophold.

Skønt skolen gav betydelige indtægter, var likviditeten ofte spændt.

Det er vanskeligt at danne sig et sandfærdigt billede af Mantzius som lærer og pædagog. Han berømmes af adskillige, men bag den beundring, som lærere og elever giver udtryk for, skjules ikke, at han ingenlunde var fejlfri.

Snarere synes beundringen at være udslag af respekt for hans personlighed.

Han må have haft en suggererende åndelig kraft, som fik al oprørslyst til at smelte – ikke bare hos genstridige elever – men også hos hans medarbejdere. Der skulle mod til at have en anden mening, og mødte han ulydighed eller obstruktion, kunne hans vrede stige næsten til gammeltestamentlige højder.

Utvivlsomt var han en fin psykolog med et skarpt blik for, hvad modstandere ville fremføre, og han forstod på forhånd at afvæbne dem. Hertil hjalp ham hans usædvanligt skarpe syn (trods brillerne) og hans eminente hørelse.

To ting var medvirkende til skolens hurtige fremgang. Hans administrative evner, og hans evne til at samle dygtige medarbejdere omkring sig.

En fremragende lærer var den særprægede P. A. Rosenberg, som var sjælen i de berømte skolekomedier – senere afløst af J. U. Bredsdorff og den elskelige adjunkt Haase. Rosenberg virkede også som en inspirerende gymnastiklærer, sprudlende og opbrusende som han var – skønt lille af skikkelse og fuldstændig ligeglad med sin påklædning.

Helt anderledes var cand. theol. N. H. Bang, en overbevist ateist og dialektiker. En fremragende filolog havde man i den fint dannede Joh. B. Koch og en stiltfærdig humanist i den sarkastiske cand. theol. Chr. Wad.

Knap så begavede men særprægede var løjtnant Klinkby, der eksercerede med eleverne og på ravjysk skældte og smelte og snakkede bagvendt, men som trods alt havde god vilje og som beundrede Mantzius over al måde, og lærer Vinter, som tog levende del i det politiske røre.

Mantzius lagde ikke skjul på, at han var venstremand, selv om han ikke ligefrem skilte med det. Det ville heller ikke have gavnet ham i det stokkonservative Birkerød.

Mantzius havde fra sine unge dage været kraftig, men som ældre blev han temmelig svær. De seneste år var det ham besværligt at gå længere strækninger. Han købte derfor en elegant landauer, og da han holdt smukke heste og en kusk i liberi, var hans ekvipage den smukkeste på egnen, hvad nok gav anledning til en del skumleri. På mindre ture benyttede han dog en lettere kaleschevogn, også et særdeles elegant køretøj.

Elisabeth Mollerup, der blev Mantzius' hustru, hjalp ham med sin arv i gang med skolevirksomheden, men derudover blev hun næppe den støtte for ham, som han måske havde håbet.

Hendes helbred var ikke godt, og evnen til at lede en stor husholdning manglede i nogen grad.

Alligevel var ægteskabet, skønt de savnede børn, utvivlsomt lykkeligt.

At de holdt af hinanden, derom vidner en række breve, som han skrev til hende de mange gange, hun var borte fra hjemmet – på grund af sygdom.

Der kan vist ikke være tvivl om, at Mantzius var en oprigtig kristen, selv om enkelte har ment, at hans kristendom var noget udvendigt.

Han søgte ikke direkte at påvirke eleverne. Han så gerne, at de gik i kirke, men søgte ikke at tvinge dem.

Han oprettede på skolen en søndagsskole og var selv en flittig kirkegænger, skønt de umagelige stole i Birkerød kirke må have været en lidelse for den kraftige mand. Han vidste jo klart, at hver dag var en gave, og at den kunne blive den sidste.

Dette forklarer måske, at han undertiden påtog sig udgifter til luksus, som andre ville have ventet med. Hans religiøsitet forklarer måske også hans strenghed overfor slaphed, dovenskab og uærlighed.

Dybt religiøse mennesker ser undertiden heri en krænkelse af noget, der er helligt for dem, og reagerer derfor særlig stærkt.

Forvisningen om, at han ikke skulle blive gammel, prægede i de senere år både ham selv og forholdet til omgivelserne.

Dagen kom den 14. september 1890.

Det var en søndag, og han følte sig lidt træt, da han ved 21-tiden gik op i soveværelset.

Han satte sig i sin lænestol, men ringede kort efter. Elisabeth Mantzius kom løbende til og fandt ham meget syg.

Han foldede sine hænder og begyndte at bede Fader Vor, men fik kun sagt de første ord, da døden indtrådte. Lægen, som blev tilkaldt, fandt, at døden skyldtes en blodprop i lungen.

Mantzius' død blev modtaget med sorg af hans medarbejdere og tidligere elever og af Birkerød by.

Han blev begravet fra sin skole. Kisten var opstillet i festsalen. Pastor Hostrup foretog jordfæstelsen, og lærerne bar kisten ud.

Fra alle flagstænger i Birkerød vajede flagene på halv.

Hvad avisen bragte...

22/2 1890. 46. Skyttekreds (Birkerød). 1889 første år. 58 medlemmer.
Der undervises om vinteren i gymnastik i Mantzius' skole.

Bestyrelse: Løjtnant Brandt, formand
Købmand Petersen, næstformand
Løjtnant Klinkby, kasserer
Lærer cand. phil. Haase
Købmand Hansen
Malermester Bruun
Spindemester Rasmussen

25/6 1890. *Latin- og Realskolen i Birkerød*

med tilhørende kostskole har udsendt sine meddelelser til forældre om skoleåret 1889-90.

Kostskolen har bestået af fem pensionater under styrelse af forstanderen og skolens gifte lærere, d'herrer Haase, Klinkby, Koch og Winther. Et mindre pensionat med plads til 4 ledes af forstanderens søster, fru F. Heiberg.

Børnenes antal var fra 80-140.

I det forløbne år har der til skolen været knyttet en børnehave med ca. 14 børn i en alder fra omkring 3-7 år, og forsøget tør siges at være lykkedes.

I juni og juli 1889 afholdt skolen afgangseksamen for studerende og 4. klasses hovedeksamen samt almindelig forberedelseksamen.

Til afgangseksamen for studerende indstillede sig 6 elever, af hvilke de 3 bestod med 1ste, de 3 med 2den karakter. Til 4. klasses hovedeksamen 3 og til almindelig forberedelseksamen 6, der alle bestod.

Skolens lærere er: Forstanderen,
Løjtnant Brandt,
Landskabsmaler Bredsdorff,
Cand. theol. O. Gudme,
Cand. phil. Haase,
Lærer Højsgaard.

I årets løb er der i skolens festsal for eleverne og skolens venner holdt foredrag af d'herrer lærer Morten Escesen, cand. mag. Ottesen, litterat Nordal Rolfsen og hr. H. P. Hansen-Nørremølle fra Sønderborg. For skolens lærere har professor Kromann holdt en række forelæsninger over psykologien.

Pastor Møller har i salen med adgang for alle holdt en række oplysende foredrag om livet i kirken og menigheden.

Om vinteraftenerne er der for dem af eleverne i forstanderens hus, der har haft lyst til at høre derpå, været læst højt.

Søndag eftermiddag har der på skolen været holdt en børnegudstjeneste for egnens børn med bistand hver gang af 8 lærere og lærerinder fra skolen og fra egnen: stud. mag. S. Jensen, stud. mag. B. Jensen, løjtnant Klinkby, cand. phil. J. B. Koch, overlærer, cand. phil. L. P. Kofoed, inspektør, cand. phil. J. Lindbæk,

frk. J. Müller, oversergent H. Mølgaard, sognepræst Th. Møller og lærer J. Vinther.

29/8 1890. *Fiskeriet i Selsø.*

Forpagtningen af fiskeriet i Selsø var i onsdags til offentlig auktion på birke-dommerkontoret i Hørsholm. Højstbydende blev grosserer Harald Jørgensen af Kjøbenhavn med 350,- kr. i årlig afgift, for hvilket bud der meddeltes hammer-slag med forbehold af finansministeriets approbation.

Den tidligere forpagter betalte 105,- kr.

ANNONCE

18/9 1890.

I aftes døde vor elskede

Johan Frederik Mantzius.

Begravelsen sker fra hjemmet
torsdag den 18. september kl. 2.

Latin- og Realskolen i Birkerød, den 15. september

Elisabeth Mantzius
f. Møllerup

Fransisca Hejberg
f. Mantzius

Aage Mantzius

8/10 1890. *Gennemgribende udvidelse af Nordbanen. Birkerød.*

Det foreslås at forlænge det forbi hovedperronen løbende gennemgående sidespor, at opføre et varehus, at tilvejebringe en læssekran, at udvide holdepladsen foran stationen. Udgifterne anslås til 15.000 kr.

19/10 1890. *Ebberødgård bliver åndssvageanstalt.*

Gården stærkt forfalden.

21/10 1890. Til forstander er valgt hr. Lassen.

28/10 1890.

Som det meddeles os, agter forhenværende og nuværende elever af kostskolen i Birkerød at foranstalte en indsamling til et mindesmærke for denne skoles nylig afdøde stifter, skoleforstander Mantzius. Dette mindesmærke, som skal bestå af en af vore bedste kunstnere udført buste, er det hensigten at lade pryde fest-lokalet i skolen.

9/1 1890. *Amtstidende.*

Skovfoged Bartholdy (Rudeskov) fratræder, og der holdes fest i købmand Sørensens lokale i Høsterkøb.

Blandt gæsterne: Lærer Franck, Høsterkøb, parcellist A. Henriksen, fhv. skovløber Peter Larsen.

10/1 1890. *Skatteligningen i Birkerød.*

Hartkornskatter 24,- kr. pr. td.

Formueskat: 3 %.

Uddrag af skattelisten:

Sognepræst Møller

H. C. Hansen

Købmand E. H. Hansen

Købmand Fr. Petersen

Grosserer Carl Christiansen

Hesselbjergs enke

Kähler (Friheden)

Bager Jensen

Anders Larsen

Skolebestyrer Mantzius

Kandidat Haase

Kandidat Kofod

Kandidat Jensen

Kandidat Høisgaard

Løjtnant Klinkby

Gårdejer Jørgen Bendtsen

Teglværksforvalter Olsen

Teglværksforvalter J. Nielsen

Teglværksejer Lauritsen

Kroejer Petersen

Dr. Topp

Justitsrådinde Hansen

Lærer Gudme

Løjtnant Brandt

Lærer Koch

Proprietær Smit

Pensionist Nielsen

Møller Petersen

Fabrikant H. Jørgensen

Lærer H. Jørgensen

Anders Nielsen

Hans Godtfredsen

Peter Hansen

A. Nielsens enke

Lars Petersen
Møller B. Klein
Enkefru Klein
Niels Nielsen
Hermann Jacobsen
Teglværksejer Jepsen
Bestyrer H. Nielsen
Murer Hendriksen
Købmand Schou

Bistrup i uddrag:

Ole Larsen
Jørgen Mortensen
Blegmand Jørgen Hansen
Hestkøbgård: Sehested

Kajerød i uddrag:

Dyrlæge Bohn
Andreas Jensen
Lærer Vinther

11/2 1890. Høj alder.

Den 6. december fandt en sjælden højtidelighed sted i Birkerød kirke. På denne dag jordedes nemlig fhv. gårdejer Bent Jørgensen af Lollikehusene i en alder af 97 år.

Han har ejet og styret sin gård i over 70 år, og endnu i sit 93. år så man den gamle mand færdes såvel i mark som i hus med forskellige arbejder.

Han har i sit liv haft flere kommunale tillidshverv.

Den gamle mands ungdom var rig på store begivenheder, og med sin ualmindelig stærke hukommelse kunne han fortælle mange episoder fra hin periode. Han huskede tydeligt slaget på reden 1801; han har kørt ægtrejser for de spanske tropper, som var indkvarterede i landet, og har deltaget i landesorgen 1807. I sine manddomsår var han soldat, og i sit 90. år blev han æresmedlem af Birkerød Våbenbroderafdeling.

Han var to gange gift, første gang med Ellen Jensen, der fødte ham 5 børn, 4 sønner og 1 datter, men da hun døde ung, giftede han sig anden gang med Kristine Jacobsen af Bloustrød, som døde for 3 år siden. Ved denne tid blev den gamle mand overkørt, hvorved benene tildels lammedes, så at han ikke kunne bevæge sig; han solgte da sin ejendom, og har fra den tid haft et kærligt hjem hos sin søn, Jørgen Bentsen i Birkerød, idet såvel samme som dennes hustru og børn kappedes om at pleje den gamle mand med den største omhu og kærlighed, mens han også var en gammel elskværdig mand, som altid fortalte, hvor godt han havde det.

Ved jordfæstelsen samledes det største følge, som vistnok i mands minde er set i Birkerød kirke.

Pastor Møller.

Pastor Møller talte smukt om den gamles lange og på begivenheder rige liv, såvel i verdslig som i åndelig retning.

Våbenbrødrene mødte med florumvunden fane for at bære den gamle broder til graven, hvor musikken blæste koral og ledsagede salmesangen.

13/6 1891. Birkerød Klædefabrik, tilhørende fabrikant Jørgensen, er i går nat nedbrændt til grunden. Såvel fabriksbygningen som beboelseslejligheden brændte. Om ildens opkomst vides intet, men det antages, at den er kommet fra dampkedlen. Den nærliggende mølle var truet, men blev reddet.

14/6 1891. *Om branden i Birkerød.*

I går morges omtrent kl. 5³/₄ vækkedes vor bys (Hørsholm) beboere ved brandtrommen. Ved ridende bud var det nemlig blevet meldt, at klædefabrikken i Birkerød brændte, samt at der var stor fare for antændelse af flere andre der-værende ejendomme, idet den herskende nordveststorm førte gnisterne lige ind over disse.

Snart efter kom vor bys sprøjte med mandskab af sted, og ved dennes ankomst til brandstedet, hvor sprøjterne fra Birkerød og Bloustrød alt en tid havde været i virksomhed, viste det sig, at den pågældende fabrik, der bestod af en stor, toetages fabriksbygning og to mindre bygninger, der dels anvendes til kontor, lager og oplagsbrug og dels til beboelse for en funktionær, samt den lige overfor, men dog i ca. 100 alens afstand fra fabrikken beliggende privatbolig for ejeren, fabrikant H. Jørgensen, alt var så godt som fuldstændig ødelagt af ilden, der rasede i bygningernes indre og stadig sendte en regn af ildfunker ind over den østlige del af byen og navnlig udsatte den lige i vindlinien ca. 300 alen borte beliggende Nobis Mølle med tilhørende betydelige bygningskompleks for stor fare. En antændelse af en af disse bygninger havde alt fundet sted ved den tid, meldingen afgik, men ved energiske anstrengelser fra det tilstedeværende brandmandskabs side var det heldigvis lykkedes straks igen at slukke den, og alle anstrengelser rettedes derefter kun på at forhindre en ny antændelse, thi var dette sket, ville faren have været overhængende for flere andre ejendomme.

Medens der fra den brændende fabrik stadig lød det ene brag efter det andet, når en eller anden maskine eller lignende styrtede ned i det brændende svælg, og herved hjalp stormen med at sende nye ladninger af brændende uld o.s.v. tilvejs, dængedes der masser af vand ind over møllegården og de sejl, tæpper o.s.v., hvormed man midlertidig havde beklædt dens mest udsatte tage.

Et betydeligt antal vandvogne fra hele omegnen og foruden de forannævnte tre tillige endnu to (Farum og Usserød) sprøjter var imidlertid ankommet og trådte i virksomhed, og noget hen på morgenstunden kunne så faren betragtes som overstået, og slukningen af ilden i fabrikkens og de øvrige ruiner iværksættes. Ved middagstid blev de fleste af sprøjterne dimitterede.

Da fabrikken var beliggende således, at Frederiksborg landevej med sine store træer skilte den fra den øvrige del af Birkerød by, afgav disse træer sikkert en god hindring mod ildfunkernes fremfaren, idet deres toppe opfangede en stor del af dem.

Ved middagstid afholdtes der af hr. kammerjunker, birkedommer Holten forhør på brandstedet, men så vidt vides, gav dette ingen oplysninger om, hvorledes ilden, der kl. 2 nat opdagedes af en forbikørende, er opstået.

Medens fabrikkens ejer, hr. Jørgensen, fik reddet en del bohaver fra sin privatbolig, reddedes der intet fra fabrikken eller dennes bygninger, hvor der skal have været et betydeligt oplag af uld og færdige varer o.s.v.

Ligeledes skal der være brændt et kontant beløb samt flere sparekassebøger, tilhørende dels hr. Jørgensen og dels familie, som havde bolig ved fabrikken. Heldigvis var alt assureret, som det vil vides, for et samlet beløb af ca. 120.000

kr., hvoraf 40.000 kr. falder på fabrikkens maskiner, som var forsikrede i et engelsk selskab, og resten for bygninger, varelager, bohøve og øvrigt inventar – fordelt på to indenlandske selskaber.

Trods dette vil fabrikkens ejer jo ved virksomhedens standsnings for lang tid næppe kunne undgå tab, ligesom fabrikkens ca. 40 arbejdere jo foreløbig er blevet arbejdsløse.

27/8 1891. Birkerød Klædefabriks ruiner er nu så godt som fjernede, og den for et noget ængsteligt publikum skræmmende skorsten for længe siden forsvundet. Vi kan således nu atter dristig passere vejen uden alt for stor livsfare.

13/10 1891. *Nybygning ved Forstvæsenet.*

500 kr. til opførelse af en pavillon til ly for turister ved Maglebjerg i Rude skov under 1. Københavns distrikt.

Det stadig stigende besøg af turister gør det meget ønskeligt, at en sådan pavillon anbringes her. Den er foreslået indrettet ligesom de til samme brug bestemte pavilloner på Fruebjerg i Gribskov og på udsigtsbakken i Teglstrup Hegn.

4/12 1891. For nogle dage siden døde en gammel hædersmand. Det var den 76-årige Emerndorffer, der i sit 11. år under en børnesygdom havde mistet sit syn, men som dog trods sin blindhed i en lang årrække havde gået som postbud mellem Birkerød og Hørsholm, følede sig for med sin stok og ledsaget af sin trofaste hund.

Som bekendt skærpes ofte hørelsen hos blinde, og denne sans hjalp ham ud over de vanskeligheder, hans blindhed forvoldte ham, men med alderen aftog hans hørelse, således at han måtte ophøre med sin vante livsgerning, og i de senere år var han endog så stokdøv, at man kun med den største anstrengelse kunne tale med ham ved hjælp af et hørerør. Hans største sorg var, at han ikke længere, således som tidligere, kunne komme i kirke og høre Guds ord.

19/1 1892. *Ebberødgårds Arbejds- og Plejehjem*

pr. Birkerød vil kunne tages i brug i foråret 1892. I arbejdshjemmet for voksne og arbejdsføre vil der kunne optages henved 200 alumner mod en betaling af kr. 400,- årlig for hver. I plejehjemmet med særlige bygninger for børn, mænd og kvinder, vil der også kunne optages henved 200 alumner mod en betaling af 600,- kr. årlig for hver.

23/6 1892. *Latin- og Realskolen i Birkerød.*

Ifølge de udkomne skolemeddelelser har kostskolen 8 pensionater og 128 elever. Undervisningen ledes af forstander L. Kofoed i forbindelse med 17 lærere.

6/7 1892. Ebberødgårds Arbejds- og Plejehjem vil blive højtideligt indviet i midten af denne måned. Hjemmet har plads til 400 alumner og har allerede delvis været i drift nogen tid.

20/9 1892. *Afsløret mindesmærke.*

I forgårs afsløredes et mindesmærke for afdøde skolebestyrer Mantzius i skolens have i Birkerød. Hovedtalen holdtes af cand. theol. H. Begtrup.

2/12 1892. *Teatret i Birkerød Kro.*

Varietédirektør Oluf Hansens selskab med lokal revue. Fru Hansen dygtig pianist. Primadonna frk. Anne Christensen.

ANNONCE

Amager Tivolis varietépersonale.

50 øre for voksne. 25 øre for børn.

Reserveret plads 25 øre ekstra.

Dans til kl. 2.

15/4 1893. Kostskolen i Birkerød holdt i går sit 25 års jubilæum. I dagens anledning var byen festligt smykket med flag. Kl. 1 fandt der en offentlig højtidelighed sted på skolen i den smukt pyntede festsal. Skolens bestyrer Kofoed bød den talrige forsamling velkommen, og efter afsyngelsen af en sang af Chr. Richardt: »Se fyret højt på klinten brænder« talte skolens inspektør Svendsen om den moderne skoles opgave, som består ikke i at give mange, men gode kundskaber, og desuden ikke alene kundskaber, men opdragelse; dette havde altid været Mantzius' skoles opgave.

Derpå blev en for lejligheden affattet sang af en tidligere lærer ved skolen, Lindbæk, med kor, solo og recitativ afsunget, hvorpå cand. theol. Plesner, som overtager skolen i forpagtning efter sommerferien, fik ordet og udtalte sig for at holde sig til de af Johan Mantzius grundlagte traditioner. Ved denne skole virker familens, skolens og kammeratskabets opdragelse hånd i hånd; det er nemlig en meget vigtig ting, og det kan jo kun finde sted ved en kostskole.

Efter salmen »Altid frejdig, hvor du går —« bragte eleverne ved en deputation bestående af tre af de to øverste klassers disciple fru Mantzius deres lykønskning og en gave bestående af en smagfuld lampe.

På lærernes vegne takkede overlærer Koch fru Mantzius og overrakte hende en gave bestående af et kaffeservice.

Endelig overrakte på byens beboeres vegne sognepræst Møller, stationsforstander Johansen og sognerådsformand Jacobsen fru Mantzius et smukt husorgel med sølvplade, hvorpå der var følgende indskrift:

Birkerød Latin- og Realskole

Fru Elisabeth Mantzius

1868 14. april 1893

Pastor Møller takkede som deputationens ordfører i hjertelige ord fruén for alt, hvad hun og skolen havde været for beboerne i de mange år.

Med orglet fulgte en adresse med kunstnerisk udført mappe, hvorpå landskabsmaler Bredsdorff havde udført et smukt billede. Ligeledes havde samme deputation overrakt fru Mantzius en pragtfuld buket.

Efter at salmen: »Til himlene rækker din miskundhed Gud« var afsunget, og cand. Kofoed på fru Mantzius' vegne havde bragt alle en hjertelig tak for alt,

hvad der var gjort i dagens anledning, skiltes den talrige forsamling, for atter om aftenen at samles til et festmåltid og ende dagen med et muntert bal. Festen, som i det hele var overordentlig velykket, var overværet af mange af omegnens notabiliteter.

Eksamenskommissionen havde også sendt et medlem for at lykønske fru Mantzius, ligesom også et meget stort antal af skolens tidligere lærere og elever var nærværende.

30/10 1894. Birkerød kro, bekendt for sin landlige beliggenhed, er af ejeren, A. Petersen, solgt til Oscar Olsen, Holstebro, for 43.000 kr. Der udbetales kr. 20.000. Tiltrædelse 1. december.

30/1 1895. *De danske Våbenbrødre – Birkerød.*

Årlig generalforsamling.

Udlån kr. 1187,- til fordel for 16 låntagere. Sygeunderstøttelse kr. 210,-. 51 medlemmer.

Vedtager en krans til 5,- kr. til hver begravelse. – Bollepunch til afslutning.

1/3 1895. I dag fejrer stationsforstander Johansen sit 25 års jubilæum som jernbanemand.

Jubilaren har i denne lange årrække været ansat på forskellige stationer, og den sidste halve snes år på Birkerød station, hvor han ved sin humane og velvillige optræden overfor publikum og medansatte har gjort sig afholdt som få.

Der er i dagens anledning blandt beboere i Birkerød og omegn indsamlet et større beløb til en jubilæumsgave bestående af et guldlommeur med guldkæde og et sølvkaffeservice med inskription, som vil blive jubilaren overdraget.

Birkerød Våbenbroderforening, i hvilken hr. Johansen er æresmedlem på grund af sin opofrelse for denne, vil hædre jubilaren med musik og sang.

24/3 1895. *Birkerød Borgerlige Forening,*

som blev stiftet i januar dette år, har til den forestående konfirmation haft den smukke tanke at uddele 40,- kr. til hjælp til to trængende konfirmander, børn af to enker der i byen.

Foreningen, hvis formål er selskabeligt, har på spilleaftener i den forløbne vinter indsamlet det nævnte beløb blandt sin medlemmer.

13/7 1895. *Distriktsjordemoder i Birkerød.*

Distriktsjordemoder Kirstine Andersen i Thorup er beskikket til distriktsjordemoder i Birkerød fra den 1. august i stedet for distriktsjordemoder A. Knudsen, der fra nævnte dato har erholdt afsked med pension.

27/8 1895. *Råt overfald.*

Atter har de svenske karle været på spil med deres løst siddende knive, og denne gang på en usædvanlig brutal og oprørende måde.

I lørdags aftes kom student Sinding, søn af overretssagfører Sinding, Kjøbenhavn, gående hen ad gaden i Birkerød med to andre. De mødte da et beruset selskab

af en halv snes svenske karle, høstarbejdere på en gård i nærheden, og disse begyndte uden anledning at træde studentens ledsagere på tæerne.

Sinding fik 12–13 knivstik.

Voldsmanden blev indsat i arresten i Hørsholm.

28/8 1895. *Om overfaldet i Birkerød.*

Stud. jur. Sinding, urmager Jensen fra Birkerød og forvalter Th. Winther gik på landsbygaden i Birkerød.

De overfaldne søgte ind hos købmand Revsbeck. Dr. Torp blev tilkaldt.

Svenskerne blev identificerede af en hjulmand fra Eskemosegård, hvor svenskerne arbejdede.

5/11 1895. *Fodboldkampen.*

Ved kampen i forgårs mellem elever fra Helsingør Latin- og Realskole og elever fra Birkerød Latinskole blev resultatet 1 mål mod 1.

Begge mål scorede i første halvleg. Ca. 200 mennesker overværede kampen.

11/12 1895. Hestkøbgård ved Birkerød tilhørende afdøde stamhusbesidder, kammerherre Sehested (Broholm) og hustru dødsbo, af areal 161 tdr. land ager, skov og have, er med fuldstændig besætning, inventar, avl og afgrøde afhændet til sagfører Vald. Jensen fra Rudkøbing. Overtagelsen finder sted fra nytår.

18/12 1895. *Solgt hingst.*

Proprietær Schmidt, Eskemosegård ved Birkerød, har i disse dage solgt en ham tilhørende Frederiksborghingst »Primus«, der er 5½ år gammel, til en russisk adelsmand for en pris af 2500 kr.

3/2 1897. *Birkerød Våbenbrødreafdeling.*

Generalforsamling den 31. januar på Birkerød kro.

Formand: P. Mathiasen, dirigent: Johan Jensen, Bistrup.

Bestyrelse: Muremester Chr. Godtfredsen.

Revisorer: O. Jørgensen, Birkerød.

Johan Jensen, Bistrup.

Æresgæst: Stationsforstander Johansen.

9/3 1897. Birkerød Latinskoles solemnitetsal indviedes i søndags aftes efter endt restauration.

Maglebjerg nisser rullede op i salen med et rigt, tændt juletræ, med hundreder af konfektkurve med violbuketter til damerne.

Arbejdet er udført af malermester Bruhn efter tegning af rektor.

ANNONCE

28/4 1897. *Sagfører B. Jensen,*

Hestkøbgård ved Birkerød, fhv. by- og herredsfuldægtig, ordner retssager og inkassationer i ind- og udland – arve- og skifteforhold, handel med landejendomme, landboretlige spørgsmål, godsadministration samt oversættelser til og fra fremmede sprog af juridiske dokumenter.

Skolebestyrer Plesner og løjtnant Klinkby.

5/5 1897. Fodboldkamp i Birkerød.

Kjøbenhavns Boldklub havde i søndags formiddag et hold i Birkerød, hvor det spillede en kamp med den herværende latinskoles boldklub.

Resultatet blev en sejr for KB med 3 mål mod 0.

13/5 1897. De nye persontakster på jernbanen.

Fra Kjøbenhavn	1. kl.	2. kl.	3. kl.
til Birkerød	kr. 1,35	0,85	0,50

18/8 1897. Dødsfald.

Ejeren af Amsterdam kro, Chr. Hansen, en i vide kredse bekendt og afholdt mand, er mandag middag afgået ved døden efter nogen tids svaghed, af hvilken han blev angrebet i foråret, men efter kun tre dages sygeleje.

Den afdøde, der kun var 45½ år gammel, var medlem af Birkerød sogneråd.

25/1 1898. Birkerød sogns skatteligning for året 1898.

Der er pålignet ⅓ på hartkorn og ⅔ på formue og lejlighed.

Af 1 td. hartkorn svares 15 kr. 36 øre.

Til sammenligning tjener, at hartkornskatten i 1897 var pålignet med 18 kr. 20 øre pr. td.

Overslaget over sognets udgifter i 1898 andrager 31.264 kr. 82 øre.

23/3 1898. Birkerød sogneråd afholdt møde i Høsterkøb skole den 17. marts. Medlemmerne var til stede med undtagelse af Chr. Larsen og Thygesen, som havde anmeldt forfald.

Efter at en del fattigsager var refererede og afgjort, fremlagdes skrivelse fra Hørsholm Birk i henhold til landbrugsministeriets skrivelse af 11. februar d. å. med spørgsmål om hvilke landarealer, der ved tørlægning af indsøer eller lignende er fremkommet i Birkerød sogn.

Efter de fremkomne oplysninger er der indvundet ca. 40 tdr. land ved tørlægning af Ebberød og Skovrød søer. Andragende til kongen fra kroejer Olsen om tilladelse til at drive værtshushold i den ham tilhørende Birkerød kro anbefaledes. To andragender om alderdomsunderstøttelse var fremkommet, hvoraf det ene blev udsat til nærmere oplysning, det andet blev bevilget med 150 kr. årlig.

Til at revidere kommuneregnskabet for 1897 valgtes d'herrer spindemester Jensen og appretør Jensen, Usserød.

Til på sognets vegne at tiltræde valgbestyrelsen ved det forestående folketingsvalg valgtes d'herrer Jacobsen og Godskesen. Til at møde på sognets vegne ved forestående amtsrådsvalg valgtes Jacobsen.

Efter fremkommet forslag vedtoges det at forhøje bidraget efter lov af 12. april 1852 til 400,- kr. årlig.

Af det i forrige møde nedsatte udvalg angående køb og indretning af det gamle sygehus i Usserød til skole fremlagdes tegning, planer og forslag til udførelse heraf, hvilket vedtoges, og hvoraf fremhæves, at der bliver oprettet en ny forskole med en lærerinde, og den nuværende pigeskole bliver samtidig henflyttet

til ejendommens hovedbygning, hvori der foruden de to skolelokaler og lejligheder til lærerinderne bliver en 4-værelses lejlighed til udlejning.

Sidehuset bliver indrettet til beboelse for en lejer, som for samme og den til ejendommen hørende jord har tilbudt at betale en årlig leje af kr. 300,-.

Det vedtoges at overdrage muremester Eggerlin, Usserød, arbejdet ved forandringen af ejendommen til den fremtidige brug.

Til køb af ejendommen, sammes forandring og nyanskaffelser af skolemateriel, vedtoges med amtets tilladelse at optage et lån af 13.000 kr. til $3\frac{3}{4}$ % i Hørsholm Sparekasse, hvorom man har holdt tilsagn, mod afbetaling i 15 år.

25/5 1898. *Brand i Eskemosegårds bageri.*

Hele bageriejendommen nedbrændte, bestående af hovedbygningen og tre mindre udbygninger. Bageriets forpagter Larsen var fraværende.

Samtlige kreaturer reddedes.

10/6 1898. *Ledigt lærerembede.*

Andelærerembedet ved Birkerød skole er ledigt. Dets indtægter er af sognerådet opgivet således: Fast pengeydelse 650 kr. Skolepenge ca. 80 kr. For skolens rengøring 20 kr. 2 favne brænde, 12 tdr. kul til skolens eget brug, samt bolig for en ugift lærer.

30/7 1898. *Besøg på Ebberødgård.*

I tilslutning til Frederiksborg Amts Sognerådsforenings møde i forgårs foretages der som omtalt en udflugt til åndssvageanstalten Ebberødgård ved Birkerød. Deltagerne tog med toget her fra til Birkerød station, hvorfra sognets beboere befordrede deltagerne til Ebberødgård. Vejen dertil er egentlig ikke så kort, og køn kan den kun kaldes på det sidste stykke, der går gennem Rude skov.

På markerne foran anstalten mødte vi de første lemmer, der hilsende, bukkende og leende bød os velkommen til deres hjem. Udfor anstaltens hovedbygning standsede vogntoget, og deltagerne, deriblandt amtmanden også var, modtoges af anstaltens inspektør og læge. Tiden var forholdsvis kort, når besøget skulle være nogenlunde udbytterigt, og deltagerne delte sig derfor straks i to hold med inspektør Gram-Hansen og dr. Friis som førere.

Vi sluttede os til Gram-Hansens hold, som under det dygtige førerskab fik et fortræffeligt udbytte af besøget og fik forståelse af anstaltens store og omfattende virksomhed. Denne er i virkeligheden imponerende. Anstalten er med sine ca. 420 lemmer og ca. 80 mands betjening, sit eget gasværk, sit eget vandværk, bageri, avlsgård, værksteder o.s.v. som en stat i staten.

Hr. Gram-Hansen førte os først over til det store og med alle nutidens maskiner indrettede dampvaskeri, hvor der i forbigående bemærket beskæftigedes flere af de mindre abnorme lemmer, hvilket iøvrigt også er tilfældet i så godt som alle de øvrige virksomheder.

Ved indgangen til vaskeriet traf vi netop et af disse beskæftigede lemmer, en ung mand, på hvem kun klædedragten og det karakteristisk stive ansigtsudtryk forråder, hvem han er.

Han viser sig i øvrigt at være lidt af en original. Så snart han opdager inspektøren, farer han med hånden op til sit blottede hoved, og gør stram honnør og udbryder: Det glæder mig meget at se Dem, hr. inspektør. Det glæder mig også meget at se Dem, mine herrer, tilføjer han, idet han vender sig til os besøgende, medens det komisk, alvorlige udtryk i hans ansigt tydeligt siger, at han i øjeblikket føler sin egen vigtighed og uundværlighed.

Inspektøren klapper ham venligt på skulderen, og vi begynder vor vandring gennem vaskeriet fulgt af det originale lem.

Tøjets behandling, lige fra det kommer til vask og indtil det rullet eller strøget forlader anstalten, vises og forklares os. Det tøj, der indleveres om morgenen, er fikst og færdigt om aftenen, tørret, strøget, rullet o.s.v.

I stedet for at vride vandet af tøjet kommer dette i en gennemhullet beholder, der sættes i roterende bevægelse, og ved den derved frembragte centrifugalkraft slynges vandet fra tøjet gennem hullerne i cylinderen. Når tøjet forlader denne, er det frit for vand, så at megen tørring ikke er nødvendig. Tørringen tager da også kun ca. tre kvarter for linned, noget længere for uldtøj, og den foregår i en stor tørreovn, hvor tøjet hænges på lange rullestokke, føres hen over varmeapparater ved hjælp af bevægelige kæder.

I rullestuen præsenterer vort ledsagende lem sin færdighed i at behandle maskinrullen. Han har åbenbart uddannet sig til fuldkommenhed i denne beskæftigelse. Med punktlig nøjagtighed standser han rullen i det givne øjeblik, og da dette har gentaget sig en 3 à 4 gange, vender han sig om mod os rød i hovedet af iver, slår sig kraftigt for brystet og udbryder umådelig selvbevidst: »Kan I se, jeg skal nok kunne spanne ham!« – »Ja, ja, du er flink,« siger inspektøren og klapper ham igen på skulderen.

Fra vaskeriet aflægger vi besøg på systuen, hvor en del kvinder – ikke lemmer – syer alt det tøj, der skal bruges på anstalten. Det er selvfølgelig ikke lidt, der er at gøre et sådant sted.

Bageriet når vi ikke at se. Det er indstillet på at levere 700 pund brød om dagen, heraf går dog en del til Gl. Bakkehus.

Køkkenet får derimod et grundigt eftersyn. Det bærer præg af den største orden og renlighed. I mægtige beholdere koges maden, medens travle hænder er beskæftigede med at smøre dagens behov af smørrebrød.

Det er ikke småportioner, der er tale om.

Dagligt konsumeres der nemlig foruden meget andet naturligvis 3000 stykker smørrebrød.

Dagens menu stod på kørvælsuppe, kød og pandekager, den sidste lækkerbidsken dog kun for de udvalgte, som køkkenets kvindelige chef betroede os.

De åndssvage må jo nemlig behandles som børn, selv om de ifølge deres alder er voksne, og med løfter om en sådan raritet som pandekager eller lignende kan der ofte udrettes vidundere.

Fra køkkenet kommer vi over på sovesalene. Hver enkelt af disse har plads til 20 lemmer og en oppasser. På en militær belægningsstue kunne der ikke herske større orden og punktlighed end her.

Endelig kommer vi ned i værkstederne. Først i snedkerværkstedet, der beskæftiger henimod en snes mand. Blandt de arbejdende snedkere viser værkstedets leder os en mand, hvis bestilling det er at lave alle anstaltens ligkister. Den stakkels mand har et uhyggeligt vanskabt hoved, og desuden er alle hans fingre på begge hænder helt sammenvoksede. Ikke desto mindre håndterer han sin hammer og sav så godt og sikkert som mangen snedker, og han beskrives som et menneske, der altid er glad og veltilfreds, og hans arbejde er solidt og upåklageligt. Han laver 30 ligkister om året.

I skomagerværkstedet og børstenbinderværkstedet beskæftiges også en ca. 20 lemmer på hvert værksted, særlig i børstenbinderværkstedet træffer man en del vanskabninger, men ved klog og fornuftig undervisning har man bragt lemmerne så vidt, at de forstår at erstatte det, den ugavmilde natur har nægtet dem.

På en slags lager findes en del af disse værksteders fabrikata udstillet til salg. Denne samlede udstilling giver et yderst tiltalende og fornøjeligt indtryk af, hvad det er lykkedes at bringe ud af disse ulykkelige medskabningers evne til at opfatte arbejdet og frugtbar gøre de indtryk, der modtages.

Så er der endelig tilbage det ret omfattende agerbrug. Der findes 87 tdr. land under plov, og der holdes omkring 50 køer, henimod en snes heste og en del søer. Hermed er hovedafdelingens mandsafdeling gennemgået.

Om kvindesiden er der intet væsentligt at fortælle. Lokalteterne er nemlig ganske indrettet som mændenes, dog er der selvfølgelig ingen værksteder – i stedet for er der arbejdsstuer, hvor de kvindelige lemmer beskæftiges med strikning, syning o.s.v.

Fra hovedafdelingen aflægges der et besøg på asylerne, hvor de vanskelige og mere vanskabte individer er anbragt.

Var vandrigen gennem hovedafdelingen ikke uden oplivende momenter, så var besøget i disse asyler til gengæld meget sørgeligt. Allerede i forgården mødes vi af en blanding af vilde hyl, ynkelig gråd, skrigen og råben, og det syn, der møder én inde på stuerne, er for sørgeligt til at beskrives i sin helhed.

På et af asylerne går en mandsperson omkring med mægtige vanter på hænderne. Han lider af kleptomani, som man søger at begrænse ved denne foranstaltning. Her findes endvidere forskellige lemmer med en abnormt udviklet ædemani. En spiser sine klæder op til sidste trævl, hvis opsynet ikke passer nøje på ham, en anden spiser alt det træ, han kan få fat i, endog klosetlåget, og han er underkastet meget nøje tilsyn.

I gården træffer vi en lille fyr, som på en ganske mærkelig måde borer ansigtet ned i græsset. Det oplyses, at han spiser alt det græs, han kan få øje på.

På en stue ligger en lille uhyggelig fremtoning – en mandsperson med et hoved tre gange så stort som et almindeligt hoved og en lille bitte tildels visen krop. En af de besøgende ytrede tvivl om, hvorvidt han kunne leve længe, og fra det lille misfoster kom da nogle klagende lyde.

Opsynet gav tilkende, at han var i stand til at forstå, hvad der taltes om, og der blev herefter kun gjort bemærkninger, som man kunne antage ville glæde ham. Det er ikke værd at skildre meget af det overordentlig triste besøg på denne

afdeling. Den rummede så megen menneskelig elendighed, at deltagerne vist sent vil glemme dette besøg.

Dog skal der efter sigende findes endnu lavere væsener på anstalten.

Fra Jylland har man således fået tilsendt et par individer i kasser, fordi de var aldeles ude af stand til at røre sig.

Disse væsener er så uhyggelige, deformede, at beskrivelse er umulig.

Blandt disse skal man træffe nogle, hvor organerne er udviklede noget lignende som hos drøvtyggere.

Men er der megen elendighed og meget sørgeligt at se på anstalten, så er der som allerede fortalt også meget at glæde sig over.

Det er en tung og besværlig gerning, opsynet og de ledende har på en sådan anstalt.

Samfundet står i gæld til disse mennesker, der dag ud og dag ind skal våge over og bevogte disse ulykkelige medskabninger, der ofte i deres uvidenhed er voldsomme og vanskelige at omgås.

Det har sikkert glædet alle på denne tur at se den venlighed, hvormed hele personalet fra den øverste til den nederste kommer lemmerne i møde, og hvor lykkelige disse på deres side er for et klap eller et venligt ord fra personalets side. Da anstalten er gennemgået, indtager deltagerne en forfriskning i den store spisesal.

Gdr. A. Christensen takkede for den udviste gæstfrihed og ønskede anstalten held og lykke med dens humane virksomhed. Dr. Friis takkede på anstaltens vegne.

Vor kusk var så elskværdig at køre os til det nærliggende Høje Maglebjerg.

Undervejs passerede vi den til anstalten hørende kirkegård, hvorpå der ligger et lille kapel. Kirkegården er nydeligt beliggende, de mange små hvide kors på de tarvelige, men pænt vedligeholdte grave, lyser frem mellem det grønne løv.

Der er en egen højtidelig stemning, der griber en på dette sted, hvor anstaltens ulykkelige væsener har fundet det sidste hvilested, nærved det gamle hjem, som sikkert de fleste, hvis de havde kunnet fortælle noget derom, kun nødig har forladt.

På Maglebjerg har generalstaben som bekendt rejst et 70 fod højt udsigtstårn, da Maglebjergets top selv ligger ca. 290 fod over havet, befinder man sig altså 360 fod over havet, når man står på tårnets øverste platform. Her oppe er der en vid og storartet udsigt. Man ser Øresund med Hven, helt op til Kullen kan man også se.

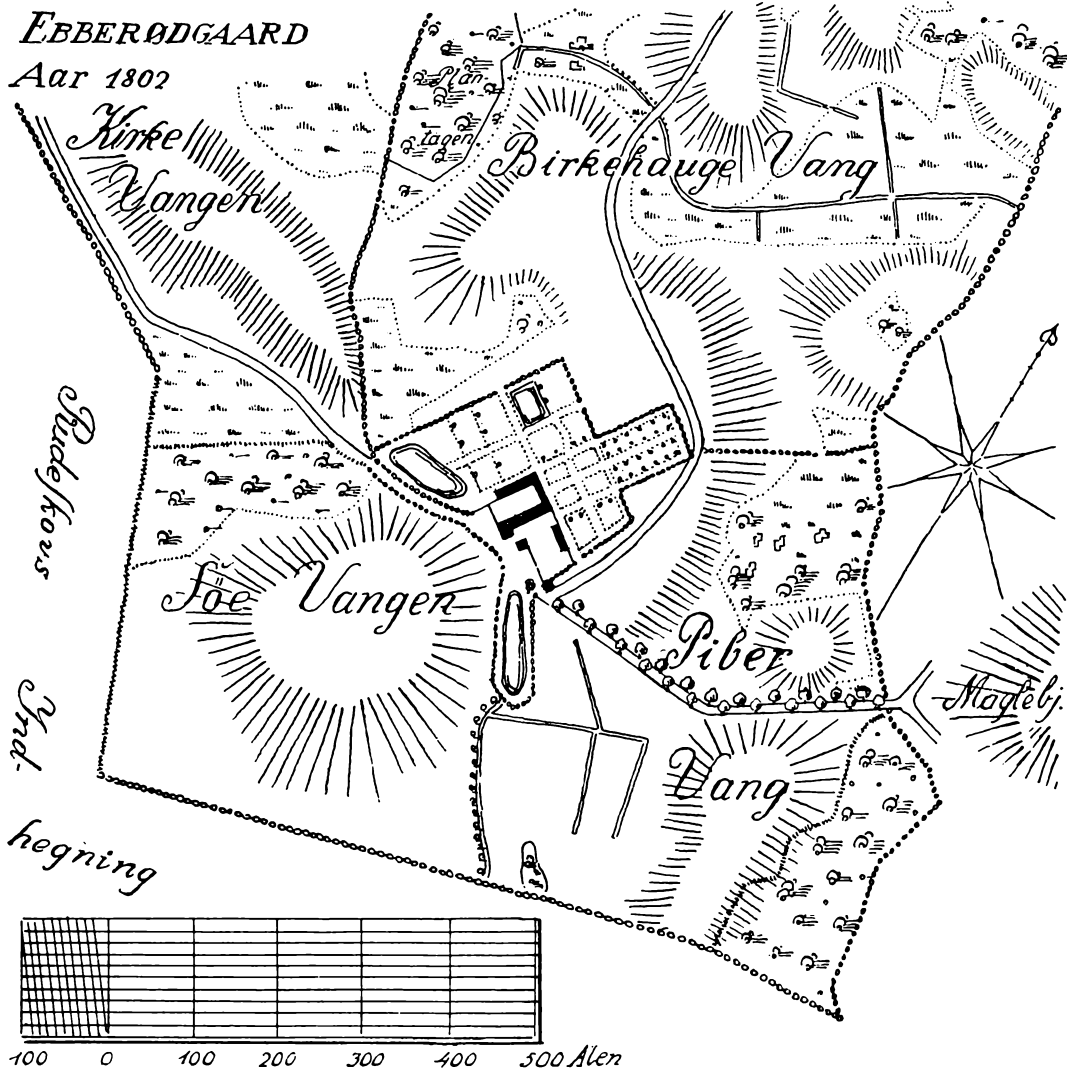
Endvidere ses ganske tydeligt København med dens kupler, spir og tårne, Roskilde Domkirkes og Frederiksborg Slots tårne.

Vejret er klart, og solen kaster sit lys over det prægtige landskab med skove, søer og bølgende kornmarker, der udbreder sig foran os og dybt under os.

Hvilken kontrast til de omgivelser, vi forlod nede ved anstalten.

I Birkerød kro byder sognerådsforeningen på en sidste forfriskning, hvorpå toget bringer deltagerne tilbage her til byen.

En særdeles fornøjelig og vellykket tur.

27/8 1898. Dødsfald.

Fhv. kgl. skovfoged Kristian Bartholdy af Rude skov er afgået ved døden omtrent 90 år gammel. Den afdøde, der har været skovfoged fra 1844, blev 18. november 1882 benådet med Dannebrogsmændenes hæderstegn.

6/9 1898.

Fortegnelse over 147 personer i landdistriktet i 2den landstingskreds, som i året 1897 har svaret de højeste til stat og amtskommune, og som opfylder betingelserne for at kunne deltage i landstingsvalget for denne kreds. – I Birkerød findes kun proprietær Schmidt, Eskemosegaard.

5/10 1898. *Salgsauktion over Selsø.*

Ifølge landbrugsministeriets ordre vil den statskassen tilhørende i Hørsholm birk beliggende sø, Selsø eller Sjælsø kaldet, blive udbudt til bortsalg ved en offentlig auktion, der afholdes på tinghuset i Hørsholm den 22. d. m. kl. 12 middag. Frederiksborg Amtstue, den 4. oktober 1898.

Funch.

7/10 1898. Birkerød sogneråd afholdt møde i Høsterkøb skole den 29. september. Følgende sager behandledes:

Til efterretning var fremsendt skrivelse fra Liunge-Kronborg provsti med underretning om, at ministeriet for kirke- og undervisningsvæsen har bestemt, at en gammel altertavle i Birkerød kirke for det offentliges bekostning og det af sognerådet forhen bevilgede tilskud vil få en foreløbig restaurering.

Til brandfoged i Birkerød foresloges tømrer Madsen

i Kajerød gdr. Hulvai

i Sandbjerg gdr. Jens Petersen.

25/11 1898. Birkerød sogneråd afholdt den 17. november møde.

Fra provstiet var fremsendt skrivelse om, at kirke- og undervisningsministeriet anmoder sognerådet om at drage omsorg for, at det ved Birkerød kirke værende kapel bliver indlemmet i kirken, som det forhen har været, men den gang blev adskilt for at gøre kirken mere hyggelig.

Da fornævnte foranstaltning, som formentlig vil medføre en betydelig udgift og ikke er begrundet i pladmangel i kirken, så ønsker sognerådet, forinden det tager standpunkt til sagen, uden udgift for sognet, at få tilstillet et overslag over udgifterne ved forandringen.

.....

Finansministeriet godkendte 17 af 22 ansøgte jubilæumsgaver à kr. 100,- til veteraner fra 1848–50.

10/1 1899. *Ebberødgård.*

Finansministeriet har modtaget oplysning om, at der for tiden bygges et sygehus med epidemiafdeling og en overlægebolig, samt at byggearbejderne ved denne anstalt er afsluttede for lange tider.

7/3 1899. Der foreslås bevilget 36.000 kr. til elektrisk belysning af togene på Nordbanen.

6/9 1899. Birkerød sogneråd holdt møde i Høsterkøb skole den 31. august. Fra pastor Møller og lærer Kaarsen var fremsendt andragende om at få nogle offerpligtige ansat til offer for de tre sidste højtider.

Til efterretning meddeltes, at den tidligere omtalte altertavle fra middelalder-tiden nu er blevet restaureret og anbragt for alteret i Birkerød kirke, og at den hidtil brugte altertavle er blevet opstillet ved kirkens sidevæg efter kirkesynets anvisning.

16/11 1899. *Sognerådsmedlem i 25 år.*

Amtsrådsmedlem, gårdejer Herman Jacobsen, Keilstrupgård, i Birkerød, har den 18. november uafbrudt været medlem af Birkerød sogneråd i 25 år og i ca. 23 år været rådets formand. Efter forlydende har kommunens beboere indbudt jubilaren til en festmiddag i Harmonien i Birkerød.

21/11 1899. Sognerådsformand H. Jacobsen i Birkerød fejrede i lørdags sit 25 års jubilæum som formand for Birkerød sogneråd.

I denne anledning indfandt sognerådets medlemmer sig in pleno med kontrollør August i spidsen i jubilarens hjem og overrakte ham et guldur med kæde, 2 lænestole og en skrivebordsstol samt et stort fotografi af de nuværende sognerådsmedlemmer.

Hr. Jacobsen takkede bevæget for anerkendelsen.

Kl. 6 afholdtes en festmiddag i Harmoniens festlig smykkede lokaler.

Her bød kontrollør August velkommen, og derefter talte skovfoged Godskesen for konge og fædreland, pastor Møller, Birkerød, for jubilaren, idet han fremhævede hans virksomhed i kommunens tjeneste.

Kontrollør August talte for sognerådets medlemmer. Ordet blev derefter givet fri, og en del taler blev holdt, således af godsejer Kähler, Friheden, sagfører Jensen m. fl.

Pastor E. W. Begtrup.

Nordsjællands Athen

Glimt fra halvfemsernes Birkerød

Det var i halvfemserne, at Birkerød i spøgefuld omtale fik tilnavnet Nordsjællands Athen.

For ligesom det rigtige Athen havde Birkerød en filosofskole og en helligdom, og var vel kirkebakken ikke noget Akropolis, så udfoldede der sig dog i disse år en rig åndelig virksomhed, større end man på forhånd kunne vente i en lille stationsby.

Tre tusinde sjæle talte sognet, iberegnet Bistrup, Høsterkøb, Usserød og Kajerød. På latinskolen – »Godthåb« som den kaldtes – residerede Mantzius sammen med hustruen Elisabeth og plejesønnen Jannik Lindbæk – en ung mand, de havde fattet interesse for, og som ligesom Mantzius var hårdt angrebet af tuberkulose. I den gamle præstegård fra 1730 residerede den elskelige pastor Møller og hans islandske hustru Laura, og rundt om lå så de gifte læreres mindre pensioner – Haase, Johan Koch, Klinkby og Kofoed, for blot at nævne nogle af de mest markante.

Selve byen bestod næppe af mere end den nuværende hovedgade og Kildedalsvej. Syd for byen lå de store teglværker, og på hjørnet af Ravnsnæsvej og Kongevejen lå fabrikant Jørgensens store klædefabrik, der beskæftigede omkring 40 mennesker og var byens største virksomhed.

Fabrikken brændte i 1891.

I den lyse sommernat sprængte en rytter til Hørsholm, og næppe var han nået frem, før brandtrommen gik og vækkede de søvnige hørsholmbeboere.

Sprøjten fra Hørsholm kom til hjælp, og det samme gjaldt sprøjten fra Farum og Bloustrød.

Men det var for sent.

Vinden drev funkerne fra brandstedet ind over byens lave, stråtækte huse, men Vorherre og Kongevejens høje træer holdt sin hånd over byen og opfangede gnisterne.

Byen havde to møller – Nobis Mølle – og en anden mølle med bageri hørte til Eskemosegård.

På Hestkøbgård boede Hrolf Sehested fra Broholm og på Keilstrupgård Herman Jacobsen, der i mange år havde været et virksomt medlem af sognerådet og i adskillige år dets formand.

På Eskemosegård boede proprietær Rotwitt Schmidt og på Ebberødgård proprietær Th. Meinerts, der tidligere havde været sogneforstander, men nu var så senil, at den en gang store gårds jorder sprang i lyng, medens bygningerne nærmest lå i ruiner.

En betydende faktor i det offentlige liv var fremdeles Højreforeningen, Våbenbrødrene og Skyttekredsen.

Våbenbrødrene mødte jævnlig ved begravelser med musik og florumvundne faner, musikken blæste koraler over graven, og de gik i spidsen ved det årlige grundlovsoptog.

De ledende i Højreforeningen var blandt andre træskomand Christensen, sognefoged Matthiasen, grev Scheel fra Sandholm, lærer Vinther, fabrikant Jørgensen og stationsforstander Johansen.

I Skyttekredsen traf man løjtnant Klinkby og lærer Haase.

I september 1890 døde Mantzius, og hans død blev i alle kredse betragtet som et stort tab – ikke blot for skolen – men for hele byen.

Der fandtes ingen til at udfylde pladsen som skolens leder.

Fru Elisabeth Mantzius egnede sig ikke til opgaven og indså det selv.

Det blev skolens inspektør, L. P. Kofod, der fik betroet ledelsen, men lige så velegnet, han havde været som inspektør, lige så usikker virkede han uden Mantzius ved sin side.

Meinerts opgav Ebberødgård og solgte den til åndssvageforsorgen, og i foråret 1892 kunne arbejds- og plejehjemmet så småt tages i brug. I juli 1892 blev det højtideligt indviet.

Der var plads til 200 alumner, men allerede kort tid efter var antallet steget til 400 patienter og 80 funktionærer.

I 1893 fejrede latinskolen sit 25 års jubilæum ved en stilfuld fest. Der var mødt mange gamle elever og folk fra byen.

Fru Mantzius blev stærkt hyldet og fik gaver og blomster. En kantate med kor, soli og recitativ blev opført, og aftenen sluttede med et festmåltid.

Festlighederne kunne dog næppe skjule, at skolen befandt sig i en nedgangstid.

Fru Mantzius overlod derfor skolen i forpagtning til Johannes Plesner.

I Birkerød kirke – i Mariakapellet eller det katolske kapel, som det undertiden noget misforstået kaldtes – var man blevet opmærksom på en gammel medtaget altertavle.

Kirkeministeriet ønskede den restaureret, og sognerådet ville gerne give et tilskud. Men ministeriet ønskede også at få kapellet indlemmet i kirken. Men nu ville sognerådet først vide, hvad en sådan forandring kunne koste.

Sognerådet mente, at der jo i forvejen var plads nok i kirken, og man havde jo i sin tid netop lukket kapellet for at gøre kirken mere hyggelig.

Ministeriet og provstiet fik imidlertid deres vilje. Kapellet blev indlemmet, og altertavlen fik sin plads over alteret.

Med Johannes Plesners overtagelse af latinskolen indledtes en ny opgangstid for skolen.

Dette skyldtes ikke udelukkende Plesners evner som lærer og administrator, men også den udmærkede stab af medarbejdere, som han dels overtog fra Mantzius' tid, dels selv engagerede.

I det hele taget var det ejendommeligt, at en så lille by, som Birkerød var i halv-

femserne, kunne opvise så mange begavede og originale personligheder, som tilfældet var.

Johannes Plesner var måske den interessanteste skikkelse i halvfemsernes Birkerød.

De, der kendte ham, omtalte ham altid som en meget smuk mand. Fotografier viser en velproportioneret mand med lidt skarpe regelmæssige træk, men ikke hvad man vil kalde en smuk mand.

Det må derfor være noget ved hans personlighed, der fascinerede hans omgivelser. Han var hverken særlig livlig eller meget talende. Han kunne blive meget vred, men i modsætning til Mantzius, aldrig hidsig.

Han var ikke modstander af korporlig afstrafning – tværtimod, hans talent for lussinger var berømt, frygtet og respekteret. Men der var et vist format over ham. Reserveret, ja, næsten blufærdig, som han var, vandt han sjældent drengenes fortrolighed, men der udstrålede fra ham en principfasthed, som drengene måtte respektere, noget der ledte tanken hen på dyrkelse af idealer, som mange drenge følte sig tiltrukket af.

Han var født i Vedersø, hvor faderen havde været præst. Hjemmet skal have været ualmindelig godt, præget af fin gammel kultur. Han udviklede tidlig et kunstnerisk talent, men tog dog studentereksamen og begyndte at studere teologi. I 1882 blev han kandidat.

I studentertiden havde han undervist ved Borgerdydsskolen og Efterslægtsselskabets skole, men kunsten tiltrak ham mere og mere, og han søgte ikke præsteembede.

I stedet rejste han et år til Italien og søgte efter sin hjemkomst optagelse på Zahrtmann's berømte malerskole. Han besøgte denne skole i tre år, men følte efterhånden, at hans talent ikke strakte til.

Han genoptog skolearbejdet og forpagtede i 1893 latinskolen i Birkerød.

1895 blev han gift med den elskværdige og milde datter af sognepræsten i Farum, Marie Schiødte.

Plesner berømmes som en fortræffelig lærer, især i historie, og han havde en særlig evne til ved tegninger på tavlen at anskueliggøre den historiske udvikling. Hans kunstneriske evner viste sig også på den måde, han indrettede sit hjem. Han malede stadig, og udsmykningen af festsalen skete på grundlag af en række skitser, som han udførte.

Format havde han. Han forstod som vel ingen anden – før eller senere – at skabe stil over skolens arbejde og skabe et ceremoniel, som hverken virkede tvungent eller unaturligt.

Ved morgensangen stillede eleverne op i gården og marcherede derpå klassevis ind i salen og placerede sig langs væggen.

Plesners stol stod midt på det tomme gulv.

Inspektøren tager opstilling ved indgangsdøren med sin stok.

Derpå skrider Plesner ind og alle rejser sig.

Han går frem til stolen, nævner salmenummeret og sætter sig med det ene ben over det andet, hvorefter alle tager plads, og sangen begynder.

Når salmen er sunget, beder Plesner Fader Vor.

Derpå synges atter en salme, og Plesner skrider ud, mens alle rejser sig.

Allerede i 1905 forlod Plesner Birkerød for at blive forstander for Blindeinstituttet, men både han og hustruen følte sig stadig knyttede til Birkerød, og han ligger da også begravet på Birkerød kirkegård.

I Plesners husholdning tjente Dorthea Carlsen, som allerede i 1880 i Mantzius' tid var kommet til skolen som kokkepige.

Som purung var hun forlovet med en ung lærer, der døde af brystsyge.

Hun omtalte aldrig selv dette forhold, men de ligger begge begravet på Birkerød kirkegård under samme sten.

Hun hørte ellers ikke til de tavse, og dagen igennem hørtes hendes sjællandske mål fra køkkenregionerne. Fuld af historier var hun. Hun havde gået til konfirmationsforberedelse hos pastor Hostrup, men det var ikke hende, der på pastor Hostrups spørgsmål: »Hvad var der med Jonas og hvalfisken?«, svarede: »Han od den!«

Men det var hende, der fortalte om bonden, der kom ind i butikken med følgende nordsjællandske hilsen: »Goddaw, glædelig nytår. Må jeg be' om en ævleskive. Hilsen og sundhed – og lidt sukker på.«

Tjenesteforholdet til Johannes Plesner og Marie Plesner udviklede sig til et venskabsforhold, og da Plesner forlod skolen, fulgte hun med og blev i deres hus til Plesners død.

Plesners tid blev en opgangstid for skolen, men han havde også gode hjælpere. Den unge Sofus Asmund fra Grønholt, der var student fra Frederiksborg, kom gennem det hostrupske hjem i Hillerød i forbindelse med skolen i Birkerød. Som student tog han stilling som lærer og blev meget afholdt for sin elskværdighed og åndelige vivacitet. Han gjorde stormende lykke som bordtaler og oplæser, og skønt han ingenlunde hørte til de slanke, var han en udmærket målmand. Efter 8 år i Birkerød tog han embedseksamen og blev lektor i Helsingør.

En noget anden type var skræderen Cortz. En original, der snusede stærkt, skrædede svært og drak tæt, og som iøvrigt udmærkede sig ved med store gebærder at tale russisk. Han havde ved prøvningen af tøj visse standardudtryk som: »Det skal sidde ærligt – redeligt og trofast.«

Eller som da han bragte en bourgeoisfrue, der måske blandede sig lidt for stærkt i sin podes måltagning, til tavshed, idet han sagde: »Frue, med Guds hjælp skal det Fanden raspe mig komme til at passe!« – Det hjalp.

Og så var der madam Duchwaider, der vaskede for skolen. Nogen havde sikkert ufortjent tvivlet på hendes dyd, men hun svarede ganske logisk: »Synde – synde – så står præsten der og taler om at synde, som om en anden en har tid til at synde, når man står i vaskebaljen fra morgen til aften!«

Blandt skolens støtter var også Haase, der boede i det smukke velholdte hus med gavlen ud til Skolevej, og den elskelige Højsgaard med den fynske dialekt, som i 1884 kom til Birkerød.

Han havde været på Vallekilde hos Trier og kom som tømrer til Birkerød for at arbejde ved indretningen af en sløjdsal, og Mantzius antog ham som sløjdlærer.

Birkerød præstegård, 1866.

Eleverne holdt meget af ham og beundrede ham som den glimrende målmand han var. Han deltog med liv og lyst i idrætten.

Det var ham, der byggede et badehus ved søen, som blev meget søgt af byens damer.

Endnu en særpræget skikkelse var Kirsten Høy – eller tante Høy, som hun kaldtes. Hun kom til Birkerød allerede omkring 1870 for at lede husvæsenet – altså som en slags økonoma, men efter nogle år åbnede hun en lille slikbutik i et rødt hus ved søen.

Her solgte hun »rugbrød« og chokoladepastiller og cigarer.

Hun blev hurtig meget populær, særlig da hun ikke så så nøje på vægten.

Forretningen udvidedes med udskænkning af kaffe og kiksservering, og til sidst oprettede hun også en lille boghandel.

Også Marie Nielsen bør nævnes.

Hun var egentlig kokkepige eller økonoma på latinskolen, og hendes kogekunst var almindelig anerkendt. Især ved censorfrokosterne gjorde hun sig umage for at blødgøre de strenge herrer.

Måske havde hun lagt mærke til det motto, som var prentet i festsalen: Kæmp for alt, hvad du har kært. Et motto, som drengene respektløst havde gendigtet således:

Kæmp for alt, hvad du har lært,
snyd om så det gælder,
da er mundtlig ej så svært,
skriftlig ikke heller.

Censorfrokosterne var hendes måde at snyde på.

Nede på stationen stod den rare stationsforstander N. J. Johansen.

Det var ham, der udgav: »Togtiderne i Birkerød ved N. Johansen, ikke til salg.« Johansen tog levende del i byens liv og var selvskreven pianist ved skolens kaffeballer, hvor han utrættelig tryllede valse, mazurkaer og pas de quatre ud af klaveret.

Ved eksamen var han en skattet censor i naturhistorie, især da han altid tilspurgte eksaminanden således: »Nå, hvad vil du så helst op i, min dreng?«

Noget helt for sig selv var løjtnant – senere kaptajn – Klinkby, der boede med sine elever i et lille hus nær skolen.

Spisestuen lå i midten med små stuer på begge sider. Den ene var dagligstuen, den anden løjtnantens studereværelse.

Skrivebordet stod foran vinduet, og fra vejen kunne man se hans skaldede hoved bøjet over skriverierne.

Hans arsenal var et pibebræt, og over en gammel sofa en ophængning af sabel, skede og gevær. Foran stod et gammelt bord, som bar tydelige mærker af hans voldsomme slag i pladen.

Han var nemlig ikke fri for at være lidt kolerisk, og når han tog på vej og skændte og uddelte lussinger, kunne man se bønderne stå ved vinduet og korse sig. Når han blev hidsig, stammede han og hakkede i det og snakkede bagvendt, så det kunne være svært at bevare alvoren.

Klinkby var vestjyde og kom som ung til Chresten Kold på Dalum højskole. Officer blev han, og det militære og det jyske forlod ham aldrig. Til Birkerød kom han i 1880 i fuld uniform for at søge stilling, og der udspandt sig følgende samtale:

Mantzius: »Ja, jeg vil nu først bede Dem om at sige, hvilke fag De med sikkerhed mener at kunne undervise i.«

Klinkby: »Slet ingen, for jeg har ingen erfaring i den retning, men nogle kundskaber har jeg erhvervet mig, og jeg tror ikke at tage fejl i, at jeg har både vilje og evne til at erhverve mig flere, ligesom jeg også mener, at jeg skulle have nogen evne til at undervise andre.«

Mantzius med et stort smil: »Ja, før vi går videre, vil jeg sige Dem, at jeg gerne vil antage Dem som lærer.«

En gammel buldrebase var han, og lidt hårdhændet kunne han være. Han holdt af drengene og »tog dem ved hånden« – forresten også ved ørerne. Han havde en lille poetisk åre og udnyttede den flittigt.

En anden type – omend lige så særpræget – var frøken Johanne Krohn. Som gammel og tunghør – hun døde i 1933 – så man hende hyllet og tynget af mange sjaler.

Om sig selv sagde hun: »Jeg har levet et sjældent lykkeligt liv. Jeg har boet i en hytte, men jeg har ført et herregårdsliv.«

Hun var født på Gyllingnæs ved Horsens, og som ung pige deltog hun i det lette muntre liv, som dengang levedes på de store gårde.

At gården blev solgt og gik ud af slægtens eje, var hende en stor sorg, og hun blev ensom, skønt almindelig afholdt af alle.

Da Mantzius oprettede en børnehave, blev hun dens leder, men efter Mantzius' død overtog hun selv børnehaven. Den havde til huse på Skolevej, hvor der er ligesom et lille torv.

Skolestuen var indrettet i gavlen mod vest.

På husets forside hang et afbleget skilt, hvor der stod at læse: Børnehave og Musik.

En vidunderlig lærerinde var hun. Endnu gammel og hvidhåret gik hun om børnene på én gang mild og streng. De små var glade og trygge hos hende, mens der læstes, syedes og strikkes.

Bibelhistorien fortalte hun, så de smås øjne lyste, og de så for sig hele beretningen som en strålende billedrække.

Julen var en uforglemmelig fest, thi frk. Krohn forstod at forberede den, og der klippedes julestads og lavedes små, nydelige foræringer.

Fædrelandets historie fortalte hun, så børnenes øjne stod som på stilke.

De så det hele for sig.

Når hun fortalte om dronning Dagmar, hvis eneste synd var, at hun snørede sine små ærmer om søndagen, kiggede alle de små piger ned på deres ærmer.

Ved højtidelige lejligheder fremtog frk. Krohn et stort strudseæg til almindelig beskuelse.

Og var et arbejde færdigt, vankede der altid en lille belønning. Måske lå der et stykke chokolade inde i garnnøget.

Ved afskeden med skolen fik enhver en urtepotte med en kastanje i. De voksede godt i hjemmene. Der står nok en del træer i haverne, som har deres oprindelse fra børnehavens urtepotter.

På Kildedalsvej boede »Markmusen« eller skræder Markussen, som hans rette navn og titel var. – Markussen var eneboer.

Så man ind til ham, opdagede man gennem dampen fra det mægtige pressejern, en lille gråhåret, gråklædt og firskåren mand med korte arme og ben.

Hænderne var ualmindelig brede og ansigtet skægløst med grå stubbe og med et par nysgerrigt, plirende øjne. Brillerne var bundet sammen med sejl garn.

Om sommeren havde han nogle interesser i karruselbranchen på Dyrehavsbakken, og han yndede at tale om sine »kolesjer« på Bakken.

Han spillede violin og assisterede jævnlig ved gilder og baller.

Til rækken af begavede og særprægede præster i Birkerød hører Theodor Møller. Med sit lange, lyse skæg kunne han minde om en græsk-katolsk præst.

Der var over hans ansigt, holdning og rejsning noget, der kunne lede tanken hen på middelalderens gotiske katedraler.

At tale med ham var en intellektuel fornøjelse. Han mestrede samtalens kunst som få, og han kunne fortælle så levende om sine iagttagelser på sine tidlige morgenvandringer i Birkerød by.

Hans åndfuldhed gik vel konfirmanderne over hovedet, men de respekterede ham. De vovede ikke at komme for sent.

Det skete dog en gang ved en konfirmationsforberedelse, at der hørtes en forsigtig banken på døren fra en efternøler.

Theodor Møller lod som ingenting.

Men da bankningen gentog sig, og en pige til sidst gjorde ham opmærksom derpå, svarede han blot: »Døren holder nok!«

Og den holdt.

På latinskolen underviste han i religion.

Drengene kaldte ham »Gejsten«.

Hans kristendom var præget af hans fædrelandskærlighed, og hans forkyndelse var fyldt af originale tanker og et poetisk sind.

Han tog sit kald meget alvorligt og prækede jævnlig i Høsterkøb skole.

Det var ham, der tog initiativet til kirkebygningen der.

Om sommeren holdt han store friluftsmøder i præstegårdshaven.

Selv efter, at han ved et benbrud var blevet halt, foretog han lange fodture i omegnen.

Han var levende interesseret i kirkens historie. Det var ham, der fik gennemført restaureringen af den gamle altertavle og afdækningen af kalkmalerierne.

I begyndelsen af halvfemserne kom en ung mand på besøg i Birkerød.

Det var grev Edouard Reventlow, der kom for at besøge sin studenterkammerat, Sofus Asmund.

Reventlow var den fødte grandseigneur, temmelig kraftig, nordisk af type med gulblåt hår og skæg og klare, lyseblå øjne.

Altid i bevægelse, altid snakkende og med en stemme, der på grund af det høje leje trængte igennem over alt.

Han var jurist og ansat i Østifternes Kreditforening.

Hans største glæde var at glæde andre. Derfor medbragte han ved sine besøg store kufferter med chokolade, appelsiner og cigaretter, som han gavmildt uddelte til latinskolens drenge.

Det kan ikke undre, at de så hen til hans besøg og modtog ham med stormende begejstring.

En af Schellers viser giver stemningen, når det hedder:

Reventlow en taske har,
som han drenge gnaske la'r.
Reventlow har sind for små såvel som store.
Reventlow – den sag er klar –
også mer' end gnaskning har,
thi med tankekost de ældre han kan fo're.
Reventlow er fest for alle os på skolen,
månedslø mod ham er kun det bare vand.
Reventlow for os var ofte glædessolen.
Reventlow, ej ord min tanke tolke kan.
Reventlow, ja, han ska' ha'
nifold dundrende hurra!

En anden skattet gæst i Birkerød var nordmanden Nordahl Rolfsen, som Mantzius havde truffet ved et nordisk studentermøde.

De blev venner, og Mantzius indbød ham til at komme og bo i Birkerød.

Rolfsen var student, men ville være digter, og han fik virkelig et stykke opført på Det kongelige Teater. Opførelsen blev nærmest en fiasko, men Rolfsen fik dog succes på anden vis.

Han forelskede sig i en ung pige, som var i huset på skolen – Hedvig Borch – friede og fik ja.

Med Rolfsen rykkede den norske litteratur med Ibsen, Bjørnson, Lie og Kielland, som alle var eller blev hans venner, ind i Birkerød.

Senere blev Rolfsen i Norge en kendt forfatter og anset litterat.

Pastor Scheller i Bloustrød havde altid haft gode venner i Birkerød. Efter hans død bosatte enken sig i Birkerød, og sønnen, Povl Scheller, kom til at gå i skole hos Mantzius.

Fru Schellers hus lå lige op ad banen og var det samme som det, hvori Mantzius havde haft sin første skole.

Povl Scheller skulle egentlig have været gartner og var i lære hos slotsgartneren både ved Rosenborg og Bernstorff, og kærlighed til blomster og havedyrkning forlod ham aldrig.

Han blev kostlærer i 1891, indtil han giftede sig med Jacob Knudsens søster, Nanna, og byggede det lille kønne hus på Rolighedsvej.

Han og Nanna havde skoleelever boende og skabte for dem det hyggelige og harmoniske hjem, der fik drengene til at føle sig ikke som pensionærer, men som børn af huset.

Der kunne nævnes mange flere navne fra halvfemsernes Birkerød.

Maleren Johan Ulrik Bredsdorff og hans kunstnerhjem i Kajerød.

Haase, der byggede det smukke hus bag latinskolen med gavl ud mod Skolevej.

Den fine kender af klassisk sprog, Herman Hammer. L. P. Kofoed – skolens leder efter Mantzius' død. Tegnelærer Møllerup, dr. Kalko og dr. Topp – »Isbjørnen« – som havde opsyn med sundhedstilstanden.

I tiden op til århundredskiftet var Birkerød et lille kulturcenter.

Det var i sig selv noget enestående, at en så lille by havde en latinskole.

Der var langt til Hillerød og endnu længere til København, men med den hyppigere toggang, automobilerne og Københavns ekspansion – blev meget forandret, og i løbet af de næste 10 år ændrede byen karakter.

Konverteringsliste

Danmarks ældste mønt mærkes specien (4 kr.), kurantdaleren (3,26 kr., fra 1794: 3,20 kr.) og rigsbankdaleren (2,00 kr.), der gjaldt 1813–74. Fra møntreformen den 1. januar 1875 gælder kronemønten, der i modsætning til de ældre hviler på guldets værdi.

Møntenhed før 1. januar 1875:

- 1 rigsbankdaler (rgd.) = 6 mark = 2,00 kr.
- 1 mark = 16 skilling = $33\frac{1}{3}$ øre.
- 1 skilling (sølv) = 5 øre.
- 1 skilling (kobber) = 2 øre.

Priseeksempler (udover de som findes i bogen):

- 1846 – Skolebyggeri i Birkerød 1190 rgd. = kr. 2.380,00.
- 1850 – Læggekørsel i Birkerød 1 mark pr. tur = kr. 0,33.
- 1864 – Krigsenkepension i Birkerød 4 skilling pr. uge = kr. 0,08.
- 1875 – En arbejderdagløn i København var 2 kr.

Før loven af 4. maj 1907 krævede metersystemet indført fra 1. april 1912, var de danske måleenheder:

- 1 fod = 12 tommer à 12 linier = 0,31385 m.
- 1 mil = 4.000 favne à 3 alen à 2 fod = 7,5325 km.
- 1 kabellængde = 100 favne.
- 1 favn sten = 1 kubikfavn = 6,678 m³.
- 1 favn brænde = 72 kubikfod = 2,226 m³.
- 1 centner = 100 pund = 50 kg.
- 1 tønde = 8 skæpper à 4 fjerdingkar à 2 ottingkar.
- 1 tønde land = 14.000 □ alen = 55,16 ar = 8 skp. à 4 fjerdingkar.
- 1 tønde hartkorn = 8 skp. à 4 fjerdingkar à 3 album.
- 1 tønde korn = 144 potter eller $4\frac{1}{2}$ kubikfod = 1,3912 hl.
- 1 tønde kul = 176 potter = 1,7003 hl.
- 1 tønde smør = 224 pund; 1 tønde smør = 4 fjerdingker = 8 ottinger.
- 1 tønde øl, vand, sprit, brændevin el. vin = 136 potter.
- 1 tønde tjære = 120 potter.
- 1 tønde sild eller kød = 112 potter.
- 1 fad = 4 oksehoveder à 6 anker à 40 potter.
- 1 kande à 2 potter à 4 pægle; 1 pot = $\frac{1}{32}$ kubikfod = 0,9661 l.

1 gros = 12 dusin à 12 stykker.

1 tylt = 12 stykker.

1 ol = 4 snese à 20 stykker.

Jorden var delt op i:

Vange, som deles op i åse.

Åse, som deles op i agre.

Agre = opdyrket mark (ikke skov eller eng).

Overdrev (gl. dansk oræ) = uopdyrkede arealer, udmark.

Overdrevet blev brugt til fællesgræsning for kreaturer i de gamle landsbysamfund.

Vange: Birkerøds marker lå øst for byen og var delt op i 2 vange (Søndervang og Toftevang). Toftevang havde tidligere været delt i 2 vange: Nørrevang og Toftevang, men blev formodentlig til én vang ved Eskemosegårds udflytning.

Eskemosegårds udflytning er oplyst til 1698, men den omtales meget tidligere som selvstændig gård.

Sagsregister

(*Steder, institutioner, personer*)

Stednavne er medtaget i register fra de fleste steder, hvor de forekommer i bogen, dog med skelen til, om deres belysning af en lokalitet, et emne eller en person i teksten har almen historisk eller – i det mindste for datiden – skelsættende interesse. Tilsvarende gælder foreninger, institutioner, virksomheder og lignende.

Personnavne er søgt taget med i alle tilfælde, hvor disse forekommer. Efternavne er taget først, dernæst fornavne, og hvor det har været muligt, også stilling.

Da flere stavemåder bruges til »samme person«, og da det i nogle tilfælde er vanskeligt at skelne, om det er »samme person«, bedes registret brugt som indfaldsvinkel til et navn, og læseren kan derefter selv gennem læsning af teksten søge sine oplysninger.

Trods dette! Personregisteret og sagsregisteret byder på en række store og små indfaldsveje til bogen, hvilket burde gøre den anvendelig også som opslagsbog. Optræder i teksten flere stavemåder for samme sag, henvises i registeret til én af dem.

Steder/institutioner:

Allerød 46

Ammindrup mark 56

Amsterdam kro 106

Amtsfattiggkassen 32

Annisse mark 56, 57

Birkehave 13

Birkerød asyl 62, 66, 79, 86

Birkerød Borgerlige Forening 103

Birkerød bys mark 32

Birkerød fattighus 79

Birkerød håndgerningsskole 80

Birkerød kirke 7, 35, 38, 39, 41, 42,
45, 66, 75, 77, 98, 112, 116, 118, 122

Birkerød klædefabrik 87, 99, 100, 101,
115

Birkerød kommune 77, 79, 106

Birkerød kostskole, se: Latin- og
Realskolen i Birkerød

Birkerød kro 11, 27, 28, 30, 38, 42, 44,
45, 61, 66, 67, 84, 86, 102, 103, 110

Birkerød Latin- og Realskole, se:

Latin- og Realskolen i Birkerød

Birkerød »Majtræ« 63

Birkerød Maskinfabrik 87

Birkerød Mølle 25

Birkerød præstegård 10, 16, 17, 33–39,
84, 89, 115, 122

Birkerød skole 63, 77, 80, 86, 107

Birkerød sogn 8, 9, 41, 43

Birkerød sogneforstanderskab 32

Birkerød sogneråd 42, 44, 45, 46, 76,
77, 106, 112, 113

Birkerøds 46. Skyttekreds 95, 116

Birkerød station 84, 87, 120

Birkerød sø 10, 35, 120

Birkerød Vang (Bistrup) 10

Birkerød Vang (Kajerød) 10

Birkerød Våbenbrødreafdeling 42, 63,
87, 98, 99, 103, 104, 116

Birkevang (Ravnæs) 10

Bistrup 9, 10, 13, 15, 35, 82, 98, 115

- Bistrup Hegn 10, 63, 66, 71, 79
 Bistrup mose 40
 Bistrup skov, se: Bistrup Hegn
 Blegedammen 13
 Bloustrød 21, 26, 80, 100, 115
 Bloustrød kro 29
 Bloustrød sogn 8
 Bloustrød sogneråd 77
 Blåtårn arrest 52, 55, 56
 Borgehøj 9
 Brede uldmanufaktur 29
 Bregnerød 51, 72
 Brobæk 9
 Brøndholmsdal 77
 Brådebæk 15, 25
 Bukkeballe 14
 Bækkeskov 9
 Børnehaven på Skolevej 121
 Catrinelyst 10, 26, 38, 45, 46
 Dagvogn 26, 28
 Dalum højskole 121
 Dam 13
 Distriktsjordemoder 103
 Distriktslæge 77
 Donse krudtværk 29
 Dronninggård 51
 Dumpedal 11, 13
 Dumpedal mølle 25
 Dyrehavsbakken 122
 Ebberød 10, 11, 13, 16, 19, 96, 101
 Ebberødgård 107–110, 112, 115, 116
 Ebberød sø 106
 Ejelsmølle 14
 Engestofte 11
 Esholte 72, 73
 Eskemose, se: Eskemosegård
 Eskemosegård 10, 11, 12, 13, 15, 19,
 29, 104, 111, 115
 Eskemosegårds bageri 107
 Eskemose skovridergård 12
 Esrumbogen = Esrum Klosters
 Brevbog 13
 Farum 100, 115
 Faurholm 28
 Fleischersgård (Hillerød) 33
 Finansministeriet 112
 Folketælling 15–20, 26, 77
 Fredensborg 61
 Fredensborg Slot 36
 Frederiksborg (by) 55
 Frederiksborg amt 8, 24, 25, 28
 Frederiksborg Amts Avis 8
 Frederiksborg Amts Brandforsikring
 25
 Frederiksborg Amtsråd 32, 33, 41, 42,
 43, 44, 45, 46
 Frederiksborg amtstue 41, 112
 Frederiksborg Amts Sognerådsforening
 107
 Frederiksborg Amtstidende 8, 25, 97,
 iøvrigt gennemgående kilde til avis-
 uddragene
 Frederiksborg arrest 52
 Frederiksborg Dyrehave 10
 Frederiksborg Postkontor 28
 Frederiksborg Slot 110
 Frederiksværk 28
 Freslev mark 55
 Friheden 9, 29, 45, 113
 Frihedskoven 9
 Frihedslyst 68
 Fruebjerg 101
 Fuglsang Vang 10
 Furesøen 35
 »Fædrelandet« 45
 Gl. Bakkehus 108
 Gartnerhus, se: Mantziusgården
 Godthåb, se: Latin- og Realskolen
 i Birkerød
 Grønholt Overdrev 56
 Gunnerød 10
 Gurre 66
 Gyllingnæs 121
 Gøngehuse 13
 Harmonien i Birkerød 113
 Have 13
 Hejet 9
 Helene-Kilden 24

Hellerup 61
 Helsingø 56
 Helsingør 61
 Helsingørbanen, se: Nordbanen
 Jernbanen, se: Nordbanen
 Hestkøb 13
 Hestkøbgård 10, 16, 18, 104, 115
 Hillerød 27, 28, 61, 63
 Hirschholm, se: Hørsholm
 Holte (nuv. Gl. Holte) 48, 51
 Holte 46, 61
 Høje Maglebjerg, se: Maglebjerg
 Højreforeningen for Birkerød-
 Bloustrød 84, 86, 88, 116
 Hørningholm, se: Hørsholm
 Hørsholm 7, 26, 29, 38, 115
 Hørsholm amt 8, 24
 Hørsholm arrest, se: Hørsholm Birk
 Hørsholm Avis 46, 74, 75, 77, 80
 Hørsholm Birk 29, 45, 46, 79, 96,
 104, 106, 112
 Hørsholm Birkedommerkontor,
 se: Hørsholm Birk
 Hørsholm Birkeret, se: Hørsholm Birk
 Hørsholm Birketing, se: Hørsholm
 Birk
 Hørsholm, borgen i 7, 10
 Hørsholm distrikt 7
 Hørsholm distrikts Husflidsforening
 62
 Hørsholm gods 11, 12
 Hørsholm len 10
 Hørsholm sogn 8, 41
 Hørsholm sogneråd 77
 Hørsholm Slot 11
 Hørsholm tinghus, se: Hørsholm Birk
 Høsterkøb 9, 13, 15, 20, 26, 33, 40,
 74, 76, 80, 84, 115
 Høsterkøb skole 12, 19, 106, 112
 Isterød 9, 10, 13, 15, 25, 26, 33, 84
 Isterød Storskov 10, 25, 84
 Jordebog 7
 Josefars mindre hus 17
 Kajerød 9, 10, 13, 15, 25, 27, 35, 46,
 82, 98, 115, 124
 Karlebo Overdrev 55
 Karlebo sogn 8, 33
 Karlebo sogneråd 77
 Kejlstrupgård 18, 115
 Kildedalsvej 115, 122
 Kirkebakken (Birkerød) 115
 Kirke- og undervisningsministeriet 112
 Københavns Amts Avis 80
 Klampenborgbanen 62
 Klædefabrikken i Birkerød,
 se: Birkerød klædefabrik
 Koldfeber 32
 Kolera = Cholera 28
 Kollekolle 35
 Kollerød mark 55, 57, 58
 Kongelig Post mellem København
 og Frederiksborg 26
 Kongevejen 22, 115
 Kreaturtælling 68
 Kronborg 66
 København 61, 63
 Københavns amt 28
 Kårshøj (Sandbjerg) 9
 Landbrugsministeriet 112
 Landstingskreds 111
 Langemosedam 12
 Latin- og Realskolen i Birkerød 15, 17,
 19, 37, 76, 78, 79, 87, 91–94, 95,
 96, 101, 102, 104, 115, 116, 119,
 120, 121, 122, 123, 124
 Lejeltorp 14
 Lille Goemose 9
 Lille Køkkendam 10
 Lillerød 26, 73
 Lillesø (Isterød) 10
 Lillevang (Bistrup) 10
 Lille-Vang (Sandbjerg) 9
 Lille-Vang (Ubberød) 9
 Lollikhus 13, 25, 84, 98
 Lundtofte Krat 51
 Lyngby 61
 Lyng-Kronborg provsti 112
 Lålikehus(ene), se: Lollikhus

Maglebjerg 101, 110
 Mann-Engen 9
 Mantziusgården 91, 92
 Mantzius' skole, se: Latin- og
 Realskolen i Birkerød
 Marienlyst 66
 Maskinfabrikken, se: Birkerød
 Maskinfabrik
 Matrikel, Chr. d. V.'s danske 7
 Melløse 56
 Mosevang 10
 National Tidende 72, 79
 Nebbegård 25, 29
 Nobis Krog 13
 Nobis Mølle 10, 11, 13, 15, 26, 87,
 100, 115
 Nordbanen 15, 32, 35, 39, 40, 41, 44,
 46, 61, 62, 63, 96, 112
 Nordsjælland 21, 32, 80
 Nyholte kro 29
 Nyholte, landevejsbommen ved 78
 Nymølle 47, 51, 52, 53, 54, 57, 59
 Nærum mark(er) 50, 51
 Nørrevang (Isterød) 10
 Nørrevang (Kajerød) 10
 Odinshøj 66
 Overdrev 13
 Personpost 26, 28
 Petersborg 9, 19
 Piberhus 16
 Politiplakat 30
 Postkaret 26
 Ravnsnæs 9, 10, 13, 15, 33, 84
 Ravnsnæs skole 33
 Ravnsnæs smedie 32
 Ravnsnæsvej 115
 Reentforkeert 51
 Rolighedsvej 123
 Roskilde Domkirke 110
 Royels kro 51
 Rudegård 42, 43
 Rudersdal 28, 51
 Rude Skov 9, 14, 33, 50, 51, 111
 Rughaven 35
 Rungsted 11
 Rygård 11
 Sandbjerg 9, 15, 32, 33, 84
 Sandholm 90, 116
 Selsø, se: Sjælsø
 Sjælland 7
 Sjællandske Jernbaneselskab 62
 Sjælsø 7, 10, 14, 96, 112
 Skatteligning 81, 97, 106
 Skelsø, se: Sjælsø
 Skoledirektionen for Lyngø-Kronborg
 herred 34
 Skolevej 124
 Skovrød 14
 Skovrød bakke 10
 Skovrødgård 10, 84
 Skovrød Sø(er) 10, 106
 Skyttekredsen, se: Birkerøds 46.
 Skyttekreds
 Slagelse 72
 Slangerup 51, 52
 Sletterisvang 9
 Stavnsholt Vang 10
 Stenbækvang 10
 Stiholmen 10
 Storeskov = Storskov, se: Isterød
 Storskov
 Stumpedyse 10
 Sundhedskollegiet 28
 Sygekassen for Hørsholm distrikt
 (Brønsholm by) 62
 Syge- og begravelsesforeningen
 for Birkerød by 62
 Syge- og begravelseskassen for
 Høsterkøb og Sandbjerg 62
 Sækkedamsminde 30
 Søborggård 19
 Søllerød 43, 52
 Søndagsskole 93
 Sønderjylland 65, 70
 Søndervang (Birkerød) 10
 Søndervang (Isterød) 10
 Søvang 10
 Teglstrup Hegn 101

- Teglværk(er) 11, 15, 46, 115
 Toftebjergvang 9
 Toftevang 10
 Tokkekøb Hegn 80
 Ubberød 9, 33, 84
 Udskiftningen i Hørsholm distrikt 7
 Usserød 41, 84, 100, 115
 Usserød pigeskole 106
 Usserød pogskele 45
 Usserød sygehus 74, 75, 77, 106
 Usserød uldmanufaktur 29
 Vordingborg 32
 Valgencensus til Rigsrådet 29
 Vallekilde 118
 Vaser 13
 Vedersø 117
 Virum mark 61
 Værebros 28
 Våbenbrødrene, se: Birkerød Våben-
 brødreafdeling
 Ædlesminde 26
 Ørholm 48
 Østerskov (Ubberød) 9
 Østervang (Høsterkøb) 9
 Øverød 58
- Personer:*
- Amalie, Charlotte Christine (Mølle-
 ejerske) 18
 Amandsen, Amand (skibskaptajn) 9
 Andersen (lærer) 82
 Andersen, Axel, 19
 Andersen, Birte (tjenestepige) 15
 Andersen, Carl, 19
 Andersen, Christine (tjenestepige) 15
 Andersen, Hans (gårdejer) 81
 Andersen, Jens (parcelist) 25
 Andersen, Johanne, 19
 Andersen, Karen, 19
 Andersen, Kristine (distriktsjorde-
 moder) 103
 Andersen, Lars (gårdbestyrer) 19
 Andersen, Peder (karl) 15
 Andreassen, Ole (parcelist) 84
 Andresen (lærer) 82
 Arenholz, Vilh. Carl Christian
 (pensionær) 17
 Asmund, Sofus (student) 118, 122
 August (kontrollør) 113
 Bager (professor) 9
 Bagger (biskop) 11
 Bang, N. H. (cand. theol.) 78, 79, 93
 Bartholdy, Kristian (skovfoged)
 84, 97, 111
 Bartholdy (gårdejer) 84
 Bartolin, Ch. (husmand) 72
 Bech, Elisabeth Margrethe (madmoder)
 16
 Begtrup (husmoder) 36
 Begtrup, E. (præst) 36, 81, 89
 Begtrup, H. (cand. theol.) 101
 Bendtzen, Jørgen (sognefoged, gård-
 ejer) 18, 82, 97, 98
 Bendtzen, Christina, 18
 Benthe (plejebarn) 16
 Berg, Christen (Chresten), (redaktør)
 8
 Bertouch (kammerherreinde) 10
 Birch, Hedevig (lærerinde) 78
 Biørn, I. (lærerinde) 80, 81
 Bjerre, S., 10
 Bjerregård (lærer) 84
 Brandt (lærer, løjtnant) 95, 97
 Brandt (politibetjent) 27
 Brandt (præst) 66, 67
 Brasen, C. (provst) 77, 86
 Bredsdorf(f) (kunstmaler) 82, 95
 Bredsdorff, J. U. (lærer) 93, 124
 Brinch, Murdoch Nicolai, 10
 Bruhn (skovfoged) 10
 Bohn (dyrlæge) 98
 Boserup, Elisabeth Catrine
 (husjomfru) 16
 Busck (proprietær) 68
 Bruun (malermester) 95
 Bülow (major) 9
 Bærnholt (løjtnant) 9
 Bøcher (vinhandler) 10

- Bødtker, Ingeborg (lærerinde) 19
 Bøgh (lærer) 85
 Carlsen, Dorthea (kokkepige) 118
 Casse (løjtnant) 42
 Cecilie (fru) 7
 Christiansen, Carl (grosserer) 97
 Christiansen, Hans Christian (træskomand) 18, 46, 64, 71, 81, 86, 115
 Christiansen, Karen Sophie, 18
 Christiansen, Lars (gårdejer) 81
 Christiansen, Ole (gårdejer) 25
 Christiansen, Peter (gårdejer) 82
 Christine (tyende) 18
 Christensen (amtsfuldmægtig) 26
 Christensen, A. (gårdejer) 110
 Christensen, Anne (primadonna) 102
 Christensen, C., 27
 Christensen, Chr. (kromand) 25, 27, 28
 Christensen, H. (sognerådsmedlem) 71
 Christensen, Peter (tømrer) 82
 Christensen, Rasmus, 29
 Christendatter, Susane, 15
 Clemensen, Jørgen (amtsforvalter) 9
 Cortz (skrædder) 118
 Dahl, Sophie Birgitte, 32
 Dahlberg (gårdejer) 84
 Davis (gårdejer) 81
 Didrik (Kollerødsagen) 55
 Dinesen, Lars (folketingsmand) 45, 46, 84, 86
 Ditlevsen, A. (entreprenør) 40
 Djørup (provst) 75
 Durham, Alexander (adelsmand) 11
 Durham, Mette, 11
 Dybvad (agent) 10
 Ebbesen (kroejer) 82
 Eckeroth (overlærer) 84
 Eggerlin (murermester) 107
 Emerndroffer (Emmendorffer), Konrad (blind) 38, 101
 Emilsen, Peter (gårdejer) 84
 Enevoldsen, Jørgen (aftægtsmand) 55, 58, 59 (Kollerødsagen)
 Escesen, Morten (lærer) 95
 Eschlicht (overlæge) 72
 Fabricius, Frederik (kaptajn) 10–16
 Felchenhauer, Harriet, 9
 Fenger (præst) 67
 Ferrall, Familien, 10
 Flensborg (løjtnant) 10
 Fogh (madam) 10
 Franck (fabrikant) 81, 97
 Franck, Frederik Wilhelm Georg (lærer) 19
 Franck, Nielsine Christine (lærerinde) 19
 Francisca, Emilie, 17
 Frederiksen, enke til Chr., 84
 Frigast, Jacob, 11
 Frigast, Mathias (kromand) 11
 Friderich, Johannes (studiosus) 16
 Friis (doktor) 107, 110
 Funch, 112
 Gabel (kammerjunker) 9
 Gabel, von Johanne Elisabeth (jomfru) 9
 Gerner, Henrik (præst) 36, 39
 Glæser, S. (organist) 66
 Gobe (teglværksejer) 63
 Godskesen (skovfoged) 106, 113
 Godtfredsen, Chr. (murer) 82, 104
 Godtfredsen, Johan (parcelist) 46, 82
 Godtfredsen, Hans (parcelist) 82, 97
 Gram-Hansen (inspektør) 107
 Grandjean, Ludvig, 9
 Gustmeyer, F. L., 12
 Gudme, O. (cand. theol.) 95, 97
 Haar (præst) 46, 64, 66, 67
 Haase, Jens, 17
 Haase, Jens Harald Melbye (lærer) 17, 82, 93, 95, 97, 115, 116, 118
 Haase, Marie Bette Theodora Margrete (husmoder) 17
 Hagenstrøm 10, 42, 46
 Hainer, Henriette Kristine (husjomfru) 16

- Hall (provst) 34
 Hammer, Herman (lærer) 124
 Hansen (jomfru) 45
 Hansen (justitsrådinde) 97
 Hansen, fru (pianist) 102
 Hansen, Anna, 72
 Hansen, Charlotte (tjenestepige) 16
 Hansen, C. H. (købmand) 81, 95
 Hansen, Chr. (kroejer) 106
 Hansen, E. H. (købmand) 97
 Hansen, Erhard (frue) 66
 Hansen, Hans (gårdejer) 42
 Hansen, H. C. (particulier) 42, 85, 87, 97
 Hansen, Jørgen (blegmand) 82, 98
 Hansen, Lars (gårdejer) 81
 Hansen, Ole (Kollerødsagen) 48–60
 Hansen, Oluf (varietédirektør) 102
 Hansen, P. (gårdejer, rigsdagsmedl.) 72, 73
 Hansen, P. (lærer) 63
 Hansen, Peter (gårdejer) 82, 84, 97
 Hansen, S. (gårdejer) 76
 Hansen, Sophie Magdalene, 72, 73
 Hansen-Nørremølle, H. P. (lærer) 95
 Haven, Ane Marie von (husjomfru) 16
 »Have-Per« 89
 Heinrich, Andres (fabriksmester) 19
 Heiselberg, F., 42
 Hejberg, Francisca Cecilia Caroline, f. Mantzius (pensionatbestyrerinde) 17, 95, 96
 Hejberg, Johanne Christiane Caroline (skolebestyrerinde) 17
 Hejberg, Marie Edel (skolebestyrerinde) 17
 Heldinger (proprietær) 25
 Hempel, Ane Dothe, 16
 Henriksen (muremester) 82
 Henriksen, A. (parcelist) 97
 Henriksen, Christian, 29
 Henriksen, Elisabeth Hansigne (tjenestepige) 17
 Hesselberg, Adolf Andreas (bestyrer) 20
 Hesselberg, Ane Katrine (gårdejerske) 20, 76
 Hesselberg, Christian, 20
 Hesselberg, Ellen, 20
 Hesselberg, Ingeborg Sofie, 20
 Hesselbjerg, enke til, 81, 97
 Holten (birkedommer, kammerjunker) 99
 Hostrup, Henriette, f. Mantzius, 89, 90
 Hostrup, Jens Christian (præst) 45, 46, 66, 67, 78, 89, 90, 94, 118
 Hulvai (gårdejer) 112
 Højsgaard (lærer) 95, 97, 118
 Høy, Kirsten (slikbutik og boghandel) 120
 Jacob, Thomas, 16
 Jacobsen, 106
 Jacobsen (gårdejer) 82
 Jacobsen (kaptajn) 42
 Jacobsen (sognerådsformand) 102
 Jacobsen, H. (gårdejer) 76
 Jacobsen, Herman (gårdejer) 18, 76, 98, 113, 115
 Jacobsen, I., 42
 Jacobsen, Kristine, 98
 Jacobsen, Pauline, 18
 Jensen (appretør) 106
 Jensen (bager) 81, 97
 Jensen (spindemester) 106
 Jensen (urmager) 104
 Jensen (tømrer) 86
 Jensen, A., 27
 Jensen, Andreas (gårdejer) 82, 98
 Jensen, B. (sagfører) 104, 113
 Jensen, B. (stud. mag.) 95
 Jensen, Ellen, 98
 Jensen, Hans (parcelist) 26
 Jensen, I., 82
 Jensen, Jens (lærer) 20
 Jensen, Johan, 104
 Jensen, Johan (gårdejer) 82
 Jensen, Johannes (gårdejer) 85
 Jensen, Jørgen (gårdejer) 82

- Jensen, L. (gårdejer) 76
 Jensen, Ludvig (gårdejer) 82
 Jensen, Niels (gartner) 82
 Jensen, Peder (sognefoged) 81
 Jensen, S. (stud. mag.) 95, 97
 Jensen, Vald. (sagfører) 104
 Jeppesen, Enke til Jens (parcelist) 25
 Jepsen (teglværksejer) 98
 Jessen, Michel, 16
 Johansdatter, Elisabeth, 11
 Johansen (stationsforstander)
 85, 102, 103, 104, 120
 Juel, frøken, 82
 Junge, Joachim (præst) 21
 Jørgensen (lærer) 45
 Jørgensen, A. D. (fuldmægtig) 78
 Jørgensen, Bendt (parcelist) 25
 Jørgensen, Bent (gårdejer) 84, 98
 Jørgensen, Georg (kaptajn, grosserer)
 9
 Jørgensen, Hans (gårdejer) 84
 Jørgensen, Hans (klædefabrikant) 19,
 76, 81, 85, 97, 99, 100, 115, 116
 Jørgensen, Hans Jørgen (lærer)
 19, 82, 97
 Jørgensen, Harald (grosserer) 96
 Jørgensen, Karen, 19
 Jørgensen, Katrine, 19
 Jørgensen, Laura, 63
 Jørgensen, Niels, 10
 Jørgensen, O. (hører) 42, 44
 Jørgensen, Ole (gårdejer, sognefoged)
 42, 62, 80, 104
 Jørgensen, P. (murer) 82
 Jørgensen, Peter (gårdejer) 84
 Kaarsen (lærer) 112
 Kalko (doktor) 124
 Kiær, Jacob (husbonde) 16
 Kjælsholm (proprietær) 42
 Klein (lærer) 78
 Klein, Henriette, 18, 98
 Klein, Viggo Helveg (mølleforpagter)
 18, 81, 82, 98
 Klinkby, Ane Marie Sofie, 18
 Klinkby, Jacob Jensen (lærer, løjtnant)
 18, 78, 79, 82, 93, 95, 97, 115, 116,
 120, 121
 Knudsen, A. (distriktsjordemoder)
 103
 Knudsen, Christian (Kollerødsagen)
 48 til 60
 Koch, Elisaberg, 17
 Koch, Inger, 17
 Koch, Johan Bendtzen (cand. fil.,
 lærer) 17, 76, 78, 79, 82, 93, 95,
 97, 102, 115
 Koch, Karen Margrethe, 17
 Kofoed, Ludvig Peter (inspektør) 18,
 79, 82, 95, 97, 101, 102, 115, 116,
 124
 Kofoed, Martha Kristine, 18
 Kold, Christen (højskoleforstander) 121
 Kollerød, Ole Pedersen (Kollerød-
 sagen) 8, 47 til 60
 Krohn, Johanne, 121
 Kromann (professor) 95
 »Krykke-Bent« (træskærerarbejder) 80
 Kähler, 97, 113
 Langø (husejer) 82
 Larsdatter, Martha (hushjælp) 16
 Larsdatter, Stine, 16
 Larsen (bageriforpagter) 107
 Larsen, Anders, 19, 97
 Larsen, Andreas (gårdejer) 81
 Larsen, Chr., 106
 Larsen, Jørgen, 16
 Larsen, Jørgen (hjulmand) 72
 Larsen, Jørgen (parcelist) 27
 Larsen, Niels, 11
 Larsen, Ole, 98
 Larsen, Peter (gårdejer) 76, 82
 Larsen, Peter (skovløber) 97
 Larsen, Svend, 68
 Lassen (forstander) 96
 Lassen, Else (madmoder) 16
 Lauritsen (teglværksejer) 97
 Leffland (arkitekt) 63
 Lehn, Lütcken (præst) 86

- Lerche 41
 Levin (fuldmægtig) 27
 Levinsen (fuldmægtig, forligskommissær) 27, 30
 Lind (forvalter) 85
 Lind (kammerråd) 25
 Lind (proprietær, dr.) 78
 Lindbach 10
 Lindbæk, Jannik Sørensen (lærer) 17, 95, 102, 115
 Lindegaard (doktor) 81
 Lindholm (skræddermester) 71
 Lindstov (kammerherreinde) 9
 Lindstov, Ludvig von (kammerherre) 9
 Litle Jon (ridder) 7
 Lorentsen (kroforpagter) 30
 Lowzow, Adam Gottlieb (kammerherre) 11
 Lowzow, Hans Georg Krogh von (løjtnant, kammerjunkere) 11
 Lund (vinhandler) 10
 Lund, Anne Cathrine, 16
 Lund, Henrik Sigvard (cand. med.) 10, 45
 Lund, Johanne Henriette Catrine, 20
 Lund, Just Thomsen (pensionær) 17
 Lund, Mariane, f. Kiær, 16
 Lund, Marie (tjenestepige) 16
 Lund, Marie Johanne Helene, f. Mürer (gårdejerske) 20
 Madelung, P. W., 12
 Madsen (skuespiller) 79
 Madsen (tømrer) 112
 Madsen, Ole (karl) 16
 Mantzius, Aage, 96
 Mantzius, Johan (skolebestyrer) 8, 17, 37, 45, 62, 78, 79, 81, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 101, 102, 115, 116, 117, 118, 121
 Mantzius, Katrine Elizabeth, f. Mollerup (husmoder) 17, 78, 79, 90, 91, 93, 94, 102, 103, 115, 116
 Mantzius, Kristian (skuespiller) 37, 61, 89, 90
 Markussen (skrædder) 122
 Mathiassen (sognefoged) 85
 Mathiesen, Gertrud Kristine, 18
 Mathiesen, I. (gårdejer) 76
 Mathiesen, Peter (jernbaneformand) 18, 85, 104, 116
 Mattiassen, Jens (gårdejer) 82
 Maurier, L., 27
 Meck, von (svensk major) 12
 Meinertz, This, 11, 19, 81, 115
 Meyer (skuespiller) 79
 Mogensen, Enke til L. (møller) 34
 Mogensen, Peter (gårdejer) 82
 Mollerup (lærer) 124
 Mollerup, Nielsine Conradine Caroline (lærerinde) 17, 78
 Moltke (kammerherre) 9
 Monrad (præst) 46, 68
 Mortensen, H. (gårdejer) 81
 Mortensen, J. (gårdejer) 76, 82, 98
 Mortensen, Ole (parcelist) 25
 Mourier (overretsassessor, Kollerødsagen) 59
 Munch, Chr. (pottemager) 26
 Munthe, Brede (kammeradvokat) 9
 Mølgaard (lærer, oversergeant) 95
 Møller (birkedommer) 33, 45, 46, 64, 71, 77
 Møller, Anna, 17
 Møller, Christen (skovridder) 9
 Møller, Helge Nathanael Bartholdy (pensionær) 17
 Møller, Henrik, 10
 Møller, Herluf, 17
 Møller, Julie (lærerinde) 79
 Møller, Laura (husmoder) 17, 115
 Møller, N. V., 9
 Møller, Peter (gårdejer) 81, 85
 Møller, Peter Christian, 10
 Møller, Rakel, 17
 Møller, Sigurd (cand. mag.) 78
 Møller, Theodor (præst) 17, 82, 95, 97, 99, 102, 112, 113, 115, 122
 Müller, J., frøken (lærer) 95

- Mørch (vej- og bygningsinspektør) 78
 Neiede, Jens »Omgang« (Kollerød-
 sagen) 56
 Niels (tjenestekarl, Kollerødsagen)
 58, 59
 Nielsdatter, Golle, 16
 Nielsen (pensionist) 97
 Nielsen (proprietær) 45
 Nielsen, Adolf (smed) 84
 Nielsen, Anders, 97
 Nielsen, Anna, 63
 Nielsen, Chr. (teglværksbestyrer) 82
 Nielsen, Enke til A., 82, 97
 Nielsen, H. (bestyrer) 98
 Nielsen, Hans (gårdejer) 84
 Nielsen, Hans (teglværksbestyrer) 82
 Nielsen, Jens (gårdejer) 81
 Nielsen, Jens (teglværksbestyrer)
 82, 97
 Nielsen, Johanne, f. Christensen, 75
 Nielsen, L., 10, 46
 Nielsen, Lars, 32
 Nielsen, Lars (gårdejer) 25
 Nielsen, Marie (kokkepige) 120
 Nielsen, N. (gårdejer) 76
 Nielsen, Niels, 98
 Nielsen, Niels (karl) 16
 Nielsen, Peter (gårdejer) 85
 Nielsen, Peter (væver) 82
 Nielsen, Søren (husmand) 75
 Nikolaisen, Chr. (gårdejer) 81
 Nolte (slotsfoged) 9
 Nyholm (prokurator) 26
 Obel, I. (grosserer) 43
 Olsdatter, Kristine (plejedatter) 15
 Olsen (teglværksforvalter) 97
 Olsen (proprietær) 85
 Olsen, Bendt (skrædder) 26
 Olsen, Chr. (gårdejer) 82
 Olsen, Enke til Chr., 82
 Olsen, Enke til Lars, 81
 Olsen, Frederik (gårdejer) 84
 Olsen, H. (kroejer) 81
 Olsen, Hansen (gårdejer) 84
 Olsen, Henning (bonde) 19
 Olsen, Jens (husmand) 25
 Olsen, Jørgen (gårdejer) 84
 Olsen, Niels (gårdejer) 25, 84
 Olsen, Oscar (kroejer) 103, 106
 Olsen, Peter, 85
 Ottesen (cand. mag.) 95
 Otzen, E. (præst) 75, 78
 Passov, Johan Frederik von (hof-
 destillatør) 9
 Pfeills, frøken, 66
 Pedernille, 16
 Pedersen, 34
 Pedersen, Chr. (husejer) 26
 Pedersen, Christen, 11
 Pedersen, Hans (husmand) 75
 Pedersen, Jørgen, 46
 Pedersen, Lars (papirkusk) 47 til 60
 Pedersen, Ole (indsidder) 25
 Persen, Kresten (røgter) 36
 Petersen (forpagter) 84
 Petersen (gæstgiver) 45
 Petersen (købmand) 95
 Petersen (mølleforpagter) 82
 Petersen (møller) 97
 Petersen (skolelærer) 45, 46
 Petersen, A. (gårdejer) 81
 Petersen, Anders (kroejer) 18, 97, 103
 Petersen, Anna, 18
 Petersen, F., 81
 Petersen, Frederik (købmand) 97
 Petersen, H. (mejeriforpagter) 82
 Petersen, Hans, 63
 Petersen, Hans (gårdejer) 81, 82
 Petersen, Jens (gårdejer) 82, 112
 Petersen, Jørgen (partikulier) 82
 Petersen, Kristine, 19
 Petersen, Lars, 98
 Petersen, Lars (gårdejer) 82
 Petersen, Niels (gårdejer) 81
 Petersen, Niels (student) 10
 Petersen, Peter (gårdejer) 82
 Plesner, Johannes (cand. theol)
 102, 116, 117, 118

- Plesner, Marie, f. Schiødte, 117, 118
 Pontoppidan, Erik, 11
 Poulsen, Mads, 11
 Poulsen, O. (skuespiller) 79
 »Pelsskrædderen« (Kollerødsagen) 59
 Rantzau, Otto Mandrup (greve) 9, 11
 Rasmusdatter, Maren, 16
 Rasmussen (smedemester) 85
 Rasmussen (spindemester) 95
 Rasmussen, Ane (husmoder) 16
 Rasmussen, H. (parcelist) 82
 Rasmussen, Hans (gårdejer) 56
 Rasmussen, Jeppe (teglbrænder)
 Reck (premierløjtnant)
 Reventlow, Edouard (greve) 122, 123
 Revsbeck (købmand) 104
 Riise (Kdt.) 79
 Rolfsen, Hedvig, f. Borch, 123
 Rolfsen, Nordal (litterat) 95, 123
 Rosenberg (dr.) 76, 78
 Rosenberg, P. A. (lærer, stud. mag.,
 inspektør) 78, 79, 93
 Rosenstand, Alvilde Elisabeth Marie
 (oldfrue) 17
 Rosted, Anton Nebbe, 12
 Rudolph, søn til (banevogter) 46
 Ryeman, Ole Peter (husbonde) 11, 15
 Ryemand, Ane Dorthe (madmoder) 15
 Rysslænder, F. (farver) 82
 Rønnow, Anne (fru) 11
 Solomonsen (karruselejer) 81
 Saxesen, Jørgen, 12
 Scavenius, Hans (kancelliråd) 9
 Scheel (greve) 84, 85, 86, 116
 Scheller (enkefru) 81, 123
 Scheller (præst) 42, 123
 Scheller, Nanna, f. Knudsen, 123
 Scheller, Poul, 123
 Scheuermann (læge) 78
 Schlotfeld (præst) 81
 Schmidt, Carl Edward Rotwitt,
 12, 19, 81, 97, 104, 111, 115
 Schmidt, Gustav (cand. jur.) 12, 29
 Schmidt, Henriette Francisca, 19
 Schmidt, J. C. C., 12
 Schmidt, Rudolf (cand. fil.) 78
 Schou (købmand) 98
 Schou (slagter) 82
 Schou, Chr. A. Serv., 43
 Schow, Henrich Stampe, 9
 Schifter, Anders, 10
 Schrøder (købmand) 33
 Schrøder, Johan Philip, 9
 Schrøder, Johannes (højskoleforstan-
 der, cand. theol.) 63
 Sehested, Hrolf (proprietær)
 18, 98, 104, 115
 Simonsen, Carl (smed) 82
 Simonsen, Chr. (smed) 82
 Sinding (stud. jur.) 103, 104
 Sinding (overretssagfører) 103
 Skiøtt, 10
 Smith, se: Schmidt
 Steensen (hjulmand) 44
 Steinlein, Emil, 32
 Steuben, Bernhard Ove (husbonde) 15
 Steuben, Bernt Orning von (major) 12
 Svane (biskop) 10
 Svane, Søster, 11
 Svendsdatter, Benthe (hushjælp) 16
 Svendsen, 10
 Svendsen (inspektør) 102
 Svendsen, Henrich, 16
 Svendsen, Jørgen (gårdmand) 33
 Sørensen (købmand) 84, 97
 Sørensen, Carl (husmand) 75
 Sørensen, N. (partikulier) 82
 Sørensen, P. (høker) 42, 44
 Sørensen, Peder (karl) 16
 Taaffe (enkefru) 81
 Teisner (gartner)
 Tetens (overretsassessor, Kollerød-
 sagen) 59
 Thaae, Claus (løjtnant) 9, 11
 Thaae, Georg Alexander (kaptajn)
 11, 16
 Thomsen, Frederik Gustav, 10
 Thomsen, Ivar Hansen (pensionær) 17

Thrane, Lauritz (løjtnant, murer-
 mester) 9
 Thygesen (sognerådsmedl.) 106
 Thørslev, Enkefrue, 84
 Topp (Torp) (dr.) 97, 104, 124
 Trier (højskoleforstander) 118
 »Tømmerlene« (Kollerødsagen) 59
 Urne, Johan, 11
 Wad, Chr. (cand. theol.) 93
 Walter, Christian Frederik, 12
 Wartenberg, Johan Frederik (for-
 pagter) 11
 Weber, Johan Heinrich, 10, 29, 45
 Weyse (assessor) 9
 Winther (forvalter) 104
 Winther (købmand) 82
 Vinther (Winther), Jul. (lærer, høj-
 skoleforstander) 66, 67, 71, 82, 84,
 85, 86, 93, 95, 98, 116
 Wissenberg (banemester) 82, 86
 Witt, Jensigne, 63
 Würsen, von (smedemester) 9
 Zangenberg (skuespiller) 79
 Zahrtmann (maler) 117
 Zebbelin, Johan Hartvig Ditlev von
 (kammerherre, oberst)

Litteraturfortegnelse

H. C. Rosted	»Fra Fæstebonde til Selvejer«	1961
H. C. Rosted	»Ebberødgaard«	1964
Aage Aagesen	»Birkerød – Mellem Sjælsø og Furesø«	1968
Lilli Friis	»Birkerød – Mellem Sjælsø og Furesø«	1968
Viggo Hansen	»Birkerød – Mellem Sjælsø og Furesø«	1968
Kristian Hald	»Birkerød – Mellem Sjælsø og Furesø«	1968
Kristian Hald	»Vore Stednavne«	
Johan Røssel	»Det gamle Birkerød«	1967
Birkerød Kommune	»Det kommunale Selvstyre gennem 100 Aar«	1942
Holger Begtrup	»Holger Begtrups levned fortalt af ham selv«	
S. Sterm	»Topographia over Frederiksborg Amt«	1857
Louis Bobé	»Danske Slotte og Herregaarde«	2. udg.
Chr. Christensen	»Hørsholm Historie«	1879
Høieste Ret	»Domme 1840«	
Jens Veibel Neergaard	»Morderne Ole Kollerøds, Ole Hansens og Peter Chr. Knudsens og flere andre Forbryderes Criminalsag historisk-psykologisk bearbejdet«	1838
Joachim Junge	»Den nordsjællandske Landalmues Karakter«	1798
Illustreret Tidende		1908–1909
Frederiksborg Amtstidende		1840–1899

Billedfortegnelse

Kort over Birkerød	<i>Side</i> 23
Birkerød gamle kro og Birkerød hovedgade	31
Ole Pedersen Kollerød	49
Sidse Marie Christiansdatter	57
Majpladsen i Birkerød	65
Høsterkøb købmandshandel	75
Birkerød gamle smedie og hovedgaden ved jernbaneoverskæringen	83
»Træskomandens hus«	87
Skolebestyrer Mantzius' elevhold	91
Sognepræst Theodor Møller	99
Skolebestyrer Plesner og løjtnant Klinkby	105
Kort over Ebberødgaard, 1802	111
Pastor E. W. Begtrup	114
Birkerød præstegaard, 1866	119

Indholdsfortegnelse

Forord	<i>Side</i>	5
Indledning		7
Bebyggelsen		9
Stednavne		13
Folketallet		15
Almuens karakter (En præsteskitldring 1798)		21
Hvad avisen bragte (Avisuddrag 1840–1861)		25
Et besøg i Birkerød præstegård den 1ste april 1862 (Pastiche)		35
Hvad avisen bragte (Avisuddrag 1862–1875)		40
Mordet på papirkusken (Sagen Ole Kollerød)		47
Hvad avisen bragte (Avisuddrag 1876–1888)		61
Johan Mantzius' Birkerødår (1858–1890)		89
Hvad avisen bragte (Avisuddrag 1890–1899)		95
Nordsjællands Athen (Et glimt fra halvfemsernes Birkerød)		115
Konverteringsliste		127
Sagsregister (steder, institutioner, personer)		129
Litteraturfortegnelse		141
Billedfortegnelse		142

KÆRHØDD

Ebbroldgaard

Store Ebbrold Dam

Skovrodd

Nobis Mølle

Store Skovrodd Dam

Ind

Store S Dam

Rude

Va ad Børgaards

Landens fra Kjøbenhavn

Jorner

Dronningegaards

Vei fra Kgholm

Louderød
Ouedren
Housterød
Bogn

order.

Vei fra Hestjåk

Birkerød

So

stjåkbygaard eller
Frederikshole

Frederikshole

holts Byes

BINTROP

Vei fra Steneshole

order.

